

Engelliler Konfederasyonu Yayını
Journal of Confederation of Disabled People

Ufkun Ötesi Bilim Dergisi

Beyond the Horizon of Scientific Journal

Cilt/Volume:

18

Sayı/Number:

1

Ay/Month:

Aralık

Yıl:

2018

ENGELLİLER KONFEDERASYONU

UFKUN ÖTESİ BİLİM DERGİSİ

Beyond the Horizon of Scientific Journal

UFKUN ÖTESİ BİLİM DERGİSİ

ASOS Sosyal Bilimler İndeksi tarafından taranmakta,

TUBİTAK DergiPark sistemi içerisinde yer almaktadır.

DergiPark
AKADEMİK

DANIŞMA KURULU/ADVISORY BOARD

Adam Sofronijevic (Dr, Belgrad Üniversitesi Sırbistan), **Ali Fikri Akşirin** (Uzm.Dr. Ankara Büyükşehir Belediye Hastanesi), **Ali Gököz** (Dr. Emekli Sandığı Yönetim Kurulu Üyesi TTB Onur Kurulu Üyesi), **Ali Rıza Erdoğan** (Dr. Türkiye Ulusal Verem Savaşı Dernekleri Federasyonu), **Ayşe Karaduman** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi), **Ayşegül Ataman** (Prof. Dr. Lefke Avrupa Üniversitesi KKTC), **Babak Kashefi Mehr** (Doç. Dr. Tebriz Üniversitesi, İran), **Cengiz Özbesler** (Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü), **Esra Akı** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü), **Filiz Demiröz** (Dr. Öğr. Üyesi Emekli Öğretim Üyesi), **Fulya Temel** (Prof. Dr. G.Ü Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitim Bölümü), **Gizem Çelik** (Dr. Öğr. Üyesi Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Ercüment Erbay** (Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Gonca Bumin** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü), **Gülşen Varol** (Prof. Dr. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü), **Hakan Acar** (Prof. Dr. Liverpool Hope University & EASSW European Association of Schools of Social Work), **Hayyam Kıratlı** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Anabilim Dalı), **Helga Rittersberger** (Prof. Dr. ODTÜ Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü), **Hicran Çavuşoğlu** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi), **Hülagü Kaplan** (Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü), **Hülya Kayhan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü), **Hülya Koç** (Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniv. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü), **Hüsamettin Çetin** (Dr. Öğr. Üyesi Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **İbrahim Cılga** (Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi), **İsmail Tufan** (Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Gerontoloji Bölümü), **İsmihan Artan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü), **Kadriye Armutlu** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Kasım Karataş** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Kezban Bayramlar** (Prof. Dr. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Kübra Cihangir Çamur** (Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü), **M. Emin Demirci** (Körler Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi), **Melike Tekindal** (Dr. Öğr. Üyesi İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Mine Uyanık** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Mintaze Kerem Günel** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Muammer Çetingök** (Prof. Dr. University of Tennessee, Knoxville ABD), **Nilüfer Darıca** (Prof. Dr. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesi), **Oğuzhan Zengin** (Doç. Dr. Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü), **Özlem Cankurtaran** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Pınar Bayhan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü), **Refia Selma Görgülü** (Prof. Dr. Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi), **Sayra Lotfi** (Dr. Öğr. Üyesi Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Selahattin Gelbal** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi), **Sema Buz** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Sevilay Şenol Çelik** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi), **Turhan İçli** (Avukat Engelliler Federasyonu Başkanı), **Tülin Düğer** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Türkan Akbayrak** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Vedat Işıkhhan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Veli Duyan** (Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Yüksel Baykara Acar** (Prof. Dr. Liverpool - İngiltere), **Zafer Erden** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü).

BU SAYININ HAKEMLERİ / REVIEWERS OF THIS ISSUE

Doç. Dr. Ercüment ERBAY
Doç. Dr. Oğuzhan ZENGİN
Dr. Öğr. Üyesi Hüsamettin ÇETİN
Dr. Öğr. Üyesi Melike TUNÇ
Dr. Öğr. Üyesi Meltem ORAL
Dr. Ahmet EGE

Dr. Öğr. Üyesi Eda BEYDİLİ
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan AYKARA
Öğr.Gör.Dr. Özlem KAYMAZ
Dr. Gökhan TOPÇU
Dr. Hicran ATASEVER

Ufkun Ötesi Bilim Dergisi

Beyond the Horizon of Scientific Journal

Engelliler Konfederasyonu Yayını
Journal of Confederation of Disabled People

Hakemli Dergidir.
Blind Peer Reviewed Journal

Engelliler Konfederasyonu Adına
On Behalf of Turkey Conferation of Disabled People

SAHİBİ/PUBLISHER
Av. (Attn) Turhan İÇLİ

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ/EDITING AUTHORITIES
Prof. Dr. Kasım KARATAŞ

DERGİ YAYIN EDİTÖRÜ / EDITOR
Dr. (PhD) Özgür ALTINDAĞ

YAYIN KURULU/EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Kasım Karataş** [Başkan] (Hacettepe Üniversitesi / Türkiye - Hacettepe University / Turkey),
Prof. Dr. Muammer Çetingök (Tennessee Üniversitesi / ABD - University of Tennessee / Knoxville USA),
Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN (Lefke Avrupa Üniversitesi / KKTC - European University of Lefke - Turkish Republic of Northern Cyprus),
Prof. Dr. Esra Akı (Hacettepe Üniversitesi / Türkiye - Hacettepe University / Turkey),
Prof. Dr. İsmihan Artan (Hacettepe Üniversitesi / Türkiye - Hacettepe University / Turkey),
Prof. Dr. Hakan Acar (Liverpool Hope Üniversitesi / İngiltere - Liverpool Hope University / England),
Prof. Dr. Yüksel Baykara Acar (Liverpool - İngiltere / England)
Doç. Dr. Babak Kashfi Mehr (Tebriz Üniversitesi / İran - Tabriz University of Medical Science - Iran)
Dr. Adam Sofronijevic (Belgrad Üniversitesi – Sırbistan / University of Belgrade - Serbia)

İNGİLİZCE EDİTÖRÜ/ENGLISH EDITOR
Arş. Gör. Sedef SÜER (Dicle Üniversitesi Diyarbakır/Türkiye- Dicle University Diyarbakır/Turkey)

Cilt/Volume: 18 Sayı/Number: 1 Ay/Month: Aralık Yıl/Year: 2018

ISSN 1303-202X

YAYIN TÜRÜ/TYPE OF PUBLICATION

ULUSLARARASI/SÜRELİ YAYIN - INTERNATIONAL/PERIODIC PUBLICATION

YAYIN DİLİ / PUBLISHING LANGUAGE

TÜRKÇE / İNGİLİZCE

YAYINLANMA ARALIĞI/PUBLICATION PERIOD

Yılda Bir / Once a year

BASIM TARİHİ/PUBLICATION DATE

31.12.2018

YAYIN YÖNETİM YERİ/ADMINISTRATION OFFICE OF PUBLICATION

Engelliler Konfederasyonu

GMK Bulvarı 32/6 Demirtepe Çankaya / Ankara

Tel: (0312) 231 82 43

İLETİŞİM ADRESİ/CONTACT ADDRESS

Dr. Özgür ALTINDAĞ

Ufkun Ötesi Bilim Dergisi Engelliler Konfederasyonu

GMK Bulvarı 32/6 Demirtepe

ÇANKAYA / ANKARA-TÜRKİYE

Tel: +90 0312 231 82 43

Faks: +90 0312 231 82 46

<http://ufkunesibilimdergisi.blogspot.com/>

<http://dergipark.gov.tr/uobild>

E-Posta/Email: ufkunesibilimdergisi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

İç Kapak	i
Danışma Kurulu ve Bu sayının Hakemleri	ii
Künye	iii
İçindekiler	v
Oğuzhan Zengin, Barış Öztuna Kanser Hastalarına Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Güvenlik Düzenlemeleri	1-14
Rumeysa Akgün, Tunahan Toz, Burak Sürmen, Murat Çağatay Çam Sosyal Hizmet ve Çocuk Gelişimi Öğrencilerinin Kadının Çalışmasına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi: Kırıkkale Üniversitesi Örneği	15-29
Buğra Yıldırım Endüstrileşme ve Sosyal Politika Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme	30-44
Melike Tekindal, Şevval Özge Özlem, Meryem Emre Şiddet Mağduru Kadına Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi: Ayşen ve Zehra Vakası	45-72
Ahmet Ege, Özgür Altındağ Sosyal Hizmet Akademisyenlerinin Teknoloji Kullanımlarının İncelenmesi	73-89
Dergi Yayın Kuralları	90-92

KANSER HASTALARINA YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER VE SOSYAL GÜVENLİK DÜZENLEMELERİ

Oğuzhan Zengin¹

Barış Öztuna²

ÖZET

Giderek yaygınlaşan bir hastalık olan kanser hasta ve ailelerine biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönlerden sıkıntılar yaratmaktadır. Bu doğrultuda hasta ve ailelerinin diğer yönlerden olduğu gibi sosyoekonomik olarak da desteklenmeleri hastalıkla baş edebilmeleri adına oldukça önemlidir. Bu nedenle kanser hastalarının ve ailelerinin sosyoekonomik kayıplarının önlenmesi için bir takım hak ve yardımlar tanımlanmıştır. Ancak bu hak ve yardımlar genellikle hastalar ve aileleri tarafından yeterli düzeyde bilinmemektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada kanser hastalarına yönelik sosyal hizmetler ve sosyal güvenlik düzenlemeleri ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kanser, sosyal hizmetler, sosyal güvenlik.

SOCIAL SERVICES AND ARRANGEMENTS FOR CANCER PATIENTS

ABSTRACT

Cancer, an increasingly prevalent disease, is creating problems for patients and their families from biological, psychological, social and economic aspects. In this direction,

¹ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: oguzen04@gmail.com (İletişim Yazarı).

² Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

socioeconomic support of patients and their families as well as other aspects is very important in order to be able to cope with the disease. Therefore, a number of rights and benefits have been defined for the prevention of socioeconomic losses of cancer patients and their families. However, these rights and benefits are often not sufficiently known by patients and their families. From this point of view, this study deals with social services and social security arrangements for cancer patients.

Keywords: Cancer, social services, social security.

GİRİŞ

Kanser dünya genelinde önemli bir sağlık sorunu olup genellikle ölümcül ya da iyileşemeyen bir hastalık olarak kabul edilmektedir (Canatan, 2009). Türkiye’de her yıl yaklaşık 97 bin erkek, 62 bin kadın olmak üzere toplam 159 bin kişi kansere yakalanmaktadır (Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kanser Daire Başkanlığı, 2016: 1). Modern hayatın en yaygın ve tehdit edici hastalıklarından olan kanser bireyin fiziksel, psikolojik, duygusal, tinsel, sosyal ve ekonomik alanlarında derin izler bırakmaktadır. Bu nedenle kanser, tedavi sürecinde ve sonrasında belirsizliğin oldukça yoğun yaşandığı çok boyutlu bir yaşam deneyimidir (Tuncay, 2009). Aile açısından bakıldığında ise kanser, ekonomik yönden pahalı bir hastalıktır. Ekonomik anlamda yatılı ve ayaktan tedavi sürecindeki harcamalar nedeniyle kansere lüks bir hastalıktır denilebilir. Bu nedenle hastalar kanser tedavisinin masrafından dolayı ailelerine yük olduklarını düşünebilirler (Yıldırım ve diğ., 2013). Kanser hastalarının ve yakınlarının sosyoekonomik kayıplarının önlenmesi için bir takım hak ve yardımlar tanımlanmıştır. Ancak bu hak ve yardımların kanserli hastalar ve yakınlarınca yeterince bilinmemesi söz konusu olabilmektedir. Erbay ve Uğurluoğlu (2015) 294 kanser hastasıyla gerçekleştirdikleri çalışmasında kanser hastalarının haklarıyla ilgili yoğun bir biçimde bilgi eksikliği yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Kanser hastalarının kendilerine tanınan sosyal haklardan yararlanmaları için ilk olarak sağlık kurulu raporu almaları gerekmektedir. Bu rapor; özür oranları, çalışma gücü kayıp oranları, vücut iş görme gücü kaybı oranları, tüm vücut fonksiyon kaybı oranları gibi kayıpların kanıtlanması ve sosyal destek ve yardım hizmetlerinin belirlenmesinde temel teşkil etmektedir. 30.03.2013 tarihli 28603 sayılı Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik

Oğuzhan Zengin, Barış Öztuna

bu raporların nasıl düzenleneceğine ilişkin yasal bir çerçeve çizmektedir. Bu yönetmeliğe göre ağır özür lü sınıflandırmasına girmek birçok sosyal haktan faydalanmayı beraberinde getirmektedir. Söz konusu yönetmeliğin 4. maddesinde ağır özür lü; “özür durumuna göre özür oranı %50 ve üzerinde olduğu tespit edilenlerden günlük yaşam aktivitelerini başkalarının yardımı olmaksızın yerine getiremeyeceğine özür lü sağlık kurulu tarafından karar verilen kişiler” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın amacı, kanser hastalarına yönelik parçalı yapıdaki sosyal güvenlik düzenlemeleri, sosyal haklar ve hizmetlerin kanser hastaları ve yakınları tarafından yeteri düzeyde bilinmemesi savıyla söz konusu düzenlemelerin bütüncül bir bakış açısıyla bir araya getirilmesidir.

YÖNTEM

Gerçekleştirilen çalışma kapsamında kanser hastalarının yararlanabileceği sosyal hizmetler ve sosyal güvenlik düzenlemelerini ele alan mevzuat düzenlemeleri belge taraması yöntemiyle incelenmiştir. Kanser hastalarına yönelik sosyal hizmetler ve sosyal güvenlik düzenlemelerine dair gerçekleştirilen inceleme doğrultusunda “evde bakım ücreti yardımı, evde sağlık ve bakım hizmetleri, evde eğitim hizmetleri ve hastane okulları, engelli aylığı, kanserli hastalara tanınan diğer haklar ve olanaklar ve kanser hastalarına yönelik sosyal güvenlik düzenlemeleri” başlıkları belirlenmiştir.

KANSER HASTALARININ YARARLANABİLECEĞİ SOSYAL HİZMETLER

Evde Bakım Ücreti Yardımı

Özür lü sağlık kurulu raporu alındıktan sonra bakım ihtiyacı olan hastaların evde bakım yardımından faydalanmak için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine başvuru yapmaları gerekmektedir. Bu hizmetten yararlanmanın ön koşulu özür lü sağlık kurulu raporundan %50 ve üzerindeki özür durumunu ifade eden ağır özür lü sınıflandırması içerisinde yer almaktır. Bir diğer koşul ise 30.07.2006 tarih 26244 sayılı “Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik” kapsamında bakım ihtiyacı olan engelli koşullarına sahip olmaktır. Bu yönetmeliğe göre; söz konusu yardımın yapılabilmesi için engellinin yaşadığı eve giren gelir miktarı kişi başına bölünür ve kişi başına düşen net gelir o yılki asgari ücretin

2/3'ünün altında olmalıdır. 2017 yılının ilk altı ayında asgari ücret 1404 TL iken asgari ücretin (asgari geçim indirimi çıkarıldıktan sonra) üçte ikisi 847 TL'dir. Bu uygulama kapsamında kişi başı 847 TL ve altı gelire sahip kanserli hastaya sahip ailelerin yönetmelikte belirlenen diğer kriterleri de karşılamaları halinde alacakları evde bakım yardımının aylık tutarı 2017 yılının ilk altı ayı için 952.47 TL olarak belirlenmiştir. Söz konusu yönetmelik doğrultusunda sunulan evde bakım ücreti yardımından 2014 yılı itibariyle yararlanan kişi sayısı 450.031'dir (TÜİK, 2016).

Evde Sağlık ve Bakım Hizmetleri

Kanser hastalarının yararlanabileceği bir diğer hizmet olan evde sağlık hizmetleri; bireyin sağlığını korumak, yükseltmek, yeniden sağlığına kavuşturmak amacıyla sağlık ve sosyal hizmetlerin profesyonel düzeyde ve aile bireyleri tarafından bireyin kendi evinde ya da yaşadığı ortamda sunulmasıdır (WHO, 2015). Evde sağlık bakımı bireyi sağlığının etkinliğinin ve bağımsızlığının en üst düzeyine ulaştırmak ve bireye destek olmak için tıbbi hizmetler, sosyal hizmet, kişisel bakım, ev işleri şeklindeki bir hizmet sırası içerir (NASW, 1987). Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmeliğe göre evde sağlık hizmetleri; çeşitli hastalıklar nedeniyle evde sağlık hizmeti almaya ihtiyacı olan bireylere evinde ve aile ortamında sosyal ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini de kapsayacak şekilde verilen muayene, tetkik, tahlil, tedavi, tıbbi bakım, takip ve rehabilitasyon hizmetlerini ifade etmekte ve ihtiyaç halinde psikolog, sosyal hizmet uzmanı, fizyoterapist, diyetisyen ve benzeri destek elemanları da hizmetin sunumunda görev aldığı bir hizmetler bütünüdür. Sağlık Bakanlığının 01.02.2010 tarih ve 3895 sayılı yönergesiyle Sağlık Bakanlığına bağlı toplum sağlığı merkezleri, devlet hastaneleri, eğitim araştırma hastaneleri ve aile hekimliklerinde evde sağlık hizmeti sunumuna başlanmıştır. Sağlık Bakanlığı 2011 yılı verilerine göre evde sağlık hizmetleri kapsamında 85.358 hastaya ulaşılmış ve 190.942 ev ziyareti gerçekleştirilmiştir (Koç, 2016). Yine bazı büyükşehir belediyeleri bu kapsamda sağlık ve bakım hizmetlerine sahiptir.

Evde Eğitim Hizmetleri ve Hastane Okulları

Kanserli hastalar eğitim döneminde ise eğitim yaşamlarından geri kalmamaları için evde eğitim hizmetlerinden yararlanabilirler. Evde eğitim hizmeti, sağlık problemi nedeniyle en az dört ay süreyle örgün eğitim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olduğunu sağlık raporu ile belgelendiren okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için evde sunulan

Oğuzhan Zengin, Barış Öztuna

eğitim hizmetidir. Evde eğitim hizmetinden yararlanılabilmesi için bireyin velisi tarafından öğrencinin kayıtlı olduğu okulun bulunduğu bölgeye hizmet veren rehberlik ve araştırma merkezine (RAM) gerekli belgelerle müracaat edilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin başarı durumlarının değerlendirilmesi, sorumlu oldukları eğitim programının uygulandığı okullardaki değerlendirme ölçütlerine göre yapılır. Öğrencilerin başarı değerlendirme sonuçları öğretmenler tarafından, öğrencinin kayıtlı bulunduğu okul idaresine not çizelgeleri esas alınarak bildirilir. Sınıf geçme ve diğer işlemler, kayıtlı olunan okul idaresi tarafından yürütülür (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015). Evde eğitim programının yanı sıra gelişmiş ülkelerde 1950'li yıllarda başlatılmış ve hala geliştirilmekte olan "hastane okulları" veya "hastane sınıfları" ülkemizde MEB tarafından bazı hastanelerde açılmıştır (Işıktekiner ve Altun, 2011: 320). Milli Eğitim Bakanlığı Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesine göre hastane ilköğretim okulu yatarak tedavi gören ve/veya süregelen hastalığı nedeniyle örgün eğitim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olan okul öncesi ve ilköğretim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini kesintisiz sürdürmeleri amacıyla Bakanlık, Sağlık Bakanlığı ve üniversiteler arasında imzalanan protokole göre hastanede açılan okullardır. Işıktekiner ve Altun'a (2011) göre hastane okullarının amacı; hastanede yatan okul dönemi (6-13 yaş) çocuklarının okul yaşantılarının kesintiye uğramadan hastane ortamında devam ettirilmesi ve çocuğun kendi okuluna dönüşünde eğitimine kesintisiz devamının sağlanmasıdır. Diğer bir önemli nokta ise, hasta çocuğun moral düzeyini yüksek tutarak okuldan soğumamasını ve öğrenmeye olan ilgisini sürdürmesini sağlamaktır. Ayrıca, psikolojik travmanın etkisini azaltmak, sorunlarını paylaşmak ve acılarını dindirmek hastane okullarının temel amacıdır.

Engelli Aylığı

Tüm bunlara ek olarak kanser hastalarının genel olarak engelli aylığı olarak bilinen 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanundan da yararlanması mümkündür. 2022 sayılı Kanunun 2. maddesi özürlü aylığı bağlanabilecek kişileri belirtmektedir. Bu maddeye göre; yetkili hastaneden alınmış engelli sağlık kurulu raporuna göre "engelli" (engel oranı %40-%69) ve başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek derecede engelli (engel oranı %70 ve üzeri) olan,

- Kanunen bakmakla yükümlü kimsesi bulunmayan,
- Sosyal güvenlik kurumlarından her ne ad altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan,
- Nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan,
- Mahkeme kararıyla veya doğrudan bir mevzuat gereği bağlanmış herhangi devamlı bir gelire sahip bulunmayan,
- Her türlü gelirleri toplamının aylık ortalaması, kanunla belirlenen muhtaçlık sınırının altında olan kişiler ile;

Yukarıdaki koşullara sahip olup kanunen bakmakla yükümlü olunan 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunanlar, bakımının fiilen gerçekleşmesi ve aylık ortalama gelirinin kanunla belirlenen muhtaçlık sınırının altında olması kaydıyla bu aylıktan faydalanabilir. Üç ayda bir ödenen bir yardımdır. Engel oranına göre aylığın miktarı değişmektedir. 2022 sayılı Kanunun 5. maddesi uyarınca bağlanacak aylıklara ilişkin başvurular, kişilerin adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde kayıtlı ikametgâhının bulunduğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yapılır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017).

Kanserli Hastalara Tanınan Diğer Haklar ve Olanaklar

572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca belediyeler toplu taşıma araçlarından %40 ve üzerinde özür raporuna sahip kanser hastası ve refakatçilerini ücretsiz veya indirimli olarak yararlandırmak zorundadır. Yine Türk Hava Yolları (%50) ve Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları (%20) kanser hastalarına aynı rapor doğrultusunda indirim yapmaktadır. Kanser hastalarının kullandığı bazı ilaç, araç ve gereçler ekonomik yoksunluk durumunda il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından karşılanabilmektedir. Bazı belediyeler kendi inisiyatifleri doğrultusunda özürle sağlık kurulu raporuna sahip kanser hastalarına bazı vergilerde ve su faturalarında indirim sağlarken bazı belediyeler ise Ankara'daki şefkat evleri örneğindeki gibi kanserli hasta ve yakınlarına ücretsiz barınma imkânı sağlamaktadır. Bununla birlikte araç sahibi olan ve sahip olduğu aracı özrüne göre dizayn ettiren kanserli hastalardan özel tüketim vergisi alınmamaktadır. Yine 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa göre, en az %90 düzeyinde engelli raporuna sahip kanser hastaları özel tüketim vergisi ödmeden araç alabilmektedir. Bu araçlar, hastaların birinci dereceden üçüncü dereceye kadar

Oğuzhan Zengin, Barış Öztuna

olan yakınları veya profesyonel bir şoför tarafından kullanılabilir. Ayrıca özür oranı ne olursa olsun bütün kanserli hastalar, hastalıklarına yönelik özel araç ve gereç alımlarında KDV ödememektedirler. Tüm bunlara ek olarak 26/02/2014 tarih ve 49 sayılı Müze ve Örenyerlerine Girişlerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönerge doğrultusunda Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı tüm müze ve ören yerlerine giriş ve Devlet Tiyatrolarındaki temsiller kanserli hasta ve refakatçilerine özürlü kimliğini göstermeleri suretiyle ücretsizdir.

KANSER HASTALARINA YÖNELİK SOSYAL GÜVENLİK DÜZENLEMELERİ

Sosyal güvenlik sistemi ile kanserli hastalara yönelik sağlık yardımı yapılmakta ve gelir kaybı karşılanmaktadır. Kanserli hastaların sosyal güvenliği konusunda 5510 sayılı Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, Malûliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği, Sağlık Uygulama Tebliği ve Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespiti İşlemleri Yönetmeliği esas alınmaktadır.

Kanserli hastaların hastalık sigortasından yararlanmaları 5510 sayılı Kanunun 15. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; 4/a (işçi) ve 4/b (serbest ve bağımsız çalışan) sigortalının, iş kazası ve meslek hastalığı dışında kalan ve iş görmezliğine neden olan rahatsızlıklar, hastalık hali olarak görülmektedir. 5510 sayılı Kanunun 16. maddesinde belirtildiği gibi hastalık sigortasından sigortalıya hastalık hallerine bağlı olarak ortaya çıkan iş göremezlik süresince, günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmektedir.

İşe devam edememe durumuna gelen işgöremezlik, genel anlamda bir tedavi eşliğinde sürmektedir (Sözer, 2013: 210). Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 39. maddesinde; ayaktan tedavilerde sigortalıya tek hekim raporu ile bir defada en çok 10 gün istirahat verilebilmektedir. İstirahat sonrasında kontrol muayenesi raporda belirtilmiş ise toplam süre yirmi günü geçmemek kaydı ile istirahat uzatılabilmektedir. Yirmi günü aşan istirahat raporları sağlık kurulunca verilmektedir. Sağlık kurulunun ilk vereceği istirahat süresi sigortalının tedavi altına alındığı tarihten başlamak üzere altı ayı geçemez. Tedaviye devam edilmesi hâlinde malullük hâlinin önlenebileceği veya önemli oranda azaltılabileceği sağlık kurulu raporu ile tespit edilirse bu süre uzatılmaktadır.

Kanserli hastalar malullük şartları oluşmuşsa malullük sigortasından yararlanabilmektedirler. Türkiye'de ilk kez 01.04.1950 tarih ve 5417 sayılı Kanunla

kurulan malullük sigortası daha sonra genişletilmiş şekilde 01.06.1957 tarih ve 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu içine alınmış, daha sonra da 17.07.1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu içine girmiştir. Memurların malullük sigortası 08.06.1949 tarihli 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu, bağımsız çalışanlar için ise 02.09.1971 tarih ve 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu içinde düzenlenmiştir. Son olarak, kanserli hastaların sosyal güvenlikleriyle ilgili bir diğer kanuni düzenleme olan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda yer alan malullük sigortası başlığı incelenmelidir (Tuncay ve Ekmekçi, 2012: 362). Sosyal Güvenlik Kurumu ve Sağlık Bakanlığı 03.08.2013 tarihli Resmi Gazetede "Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği" yayımlamıştır. 1965 yılından bu yana köklü değişiklik yapılmayan "Malûliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği" yeniden düzenlenmiştir. Bu değişiklikler kanserli hastaları da yakından ilgilendirmektedir.

Malûliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği'nde birkaç istisnai tiroid ve deri kanseri hariç tüm yeni tanı konan kanser vakalarına 18 ay süre ile malûliyet hakkı verilmektedir. Maluliyet Tespiti İşlemler Yönetmeliği'nin Ek 1 bölümünde kanser hastalarına kontrol muayenesi hakkında birtakım düzenlemeler söz konusudur. Buna göre, kanser hastalarına tanı tarihi, haklarında düzenlenmiş onaylı tıbbi belgelerde (patoloji raporu vb.) yer alan tarihtir. İlgili yönetmelikte yer alan kontrol muayene süreleri, talep tarihi itibarıyla belirtilen süreyi aşması durumunda maluliyet değerlendirmeleri 5510 sayılı Kanun'un 94. maddesi doğrultusunda yapılmaktadır. 5510 sayılı Kanunun 94. maddesinde "Kurumun yazılı bildiriminde belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başına kadar kabul edilebilir bir özrü olmadığı halde kontrol muayenesini yaptırmayan sigortalının malullük aylığı kontrol muayenesi için belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başından itibaren kesilir" ifadesi yer almaktadır.

Maluliyet Tespiti İşlemler Yönetmeliği'nin Ek 1 bölümünde kanser hastalarına kontrol muayenesi hakkındaki hükümler doğrultusunda maluliyet kararı verilmemesi durumunda tanı tarihi itibarıyla Yönetmelikte bildirilen süreler içinde malul sayılmaktadır.

Maluliyet Tespiti İşlemler Yönetmeliğinin Ek 1 bölümünde lösemi hastaları için kemik iliği veya kök hücre naklinde kontrol muayenesi hakkında bir takım düzenleme mevcuttur. Buna göre, Lösemi hastalarına konulan kontrol muayene süresi içinde, kemik iliği veya kök hücre nakli olması durumunda, tekrar nakil tarihinden itibaren en az 12 ay süreyle malul kabul edilir. Ancak bu 12 aylık süre, 24 aylık kontrol muayene

Oğuzhan Zengin, Barış Öztuna

süresi içindeyse en az 24 ay (lösemi tanısı aldığı tarihten itibaren) süreyle malul kabul edilir. Bu hastalarda, kemik iliği veya kök hücre nakli tanıdan 24 ay geçtikten sonra yapılmışsa yine nakil tarihinden itibaren en az 12 ay süreyle malul kabul edilir. Kontrol muayene sürelerinin bitiminde alınacak yeni tarihli sağlık kurulu raporları Yönetmeliğin ilgili hükümlerince değerlendirilmektedir. Lösemi hastalarının kontrol muayene süresi içinde relaps olması halinde tekrar relaps tarihinden itibaren en az 24 ay süreyle malul kabul edilir. Lösemi hastalarına konulan kontrol muayene süresi dışında herhangi bir tarihte relaps olması halinde relaps tarihi itibarıyla tekrar en az 24 ay süreyle malul kabul edilmektedir.

5510 sayılı Kanununun 25. maddesine göre, sigortalının veya işverenin talebi üzerine kurum tarafından yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, hizmet akdi ile çalışan sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği kurum sağlık kurulunca tespit edilen sigortalı malûl sayılmaktadır. Ancak, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün %60'ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya özrü sebebiyle malullük aylığından yararlanmamaktadır.

5510 sayılı Kanununun 26. maddesine göre malûl sayılması, en az on yıldan beri sigortalı bulunup, toplam olarak 1800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olan sigortalılar için ise sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması gerekmektedir.

Kanserli hastaların tedavileri sırasında oluşan tedavi masrafları genel sağlık sigortası kapsamında ele alınmaktadır. Genel sağlık sigortası kapsamında finansmanı sağlanan sağlık hizmetleri ile yol giderleri, gündelik ve refakatçi haklarından, genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler yararlanmaktadır (Şakar, 2009: 365). Bunun yanında Sağlık Uygulama Tebliği'nin 1.9.3 maddesine göre ilave ücret alınmayacak sağlık hizmetleri sayılırken (ç) bendinde "Kanser tedavisi (radyoterapi, kemoterapi, radyo izotop tedavileri)," ibaresi yer almaktadır. Sadece kanser tedavisi denmemesi kanser tedavisini ücretsiz olmaktan çıkarmaktadır (Şakar, 2014).

Sağlık Uygulama Tebliği'nin 2.6.1.A maddesine göre, "sağlık hizmeti sunucuları tarafından yerleşim yeri dışına kanser tedavisi ve/veya kontrolü, nedenleri ile sevk edilen kişilerin tedavinin yapılabildiği en yakın üçüncü basamak sağlık hizmeti sunucusunun bulunduğu yerleşim yeri mesafesi aranmaksızın sevk edildikleri yer üzerinden hesaplanan yol gideri Kurumca karşılanır" denilmektedir.

Kanser hastalarının tedavisinde kullanılacak ilaç kullanım ilkeleri Sağlık Uygulama Tebliğinin 4.2.14. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre:

- Ayakta kemoterapi yapılacak kanserli hastalara tedavi protokolünü gösterir sağlık kurulu/uzman hekim raporuna dayanılarak kür tanımına uyacak tedavi uygulanıyor ise bir kürlük, kür tanımına uymayan tedavi uygulanıyor ise en fazla üç aylık dozda ilaç verilebilir.
- Kanser tedavisinde kullanılacak hormonlar ve hormon antagonistleri ile maligniteye bağlı metastatik olgularda kullanılan yardımcı ilaçlar, tedavi protokolünü gösterir uzman hekim raporuna dayanılarak üç aylık dozlarda verilebilir.
- Kanser tedavisinde endikasyon dışı ilaç kullanımında, tedavi protokolünü ve daha önce uygulanan kemoterapi dahil diğer tedavileri de gösteren tıbbi onkoloji veya hematoloji uzman hekimlerinden birinin bulunduğu sağlık kurulu raporu aranır.

11.10.2008 tarihli 27021 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespiti İşlemleri Yönetmeliği 4/a (işçi) ve 4/b (serbest ve bağımsız çalışan) sigortalıların çalışma gücü kaybı tespiti konusunu açıklık getirmektedir. İlgili yönetmeliğin 12. maddesi uyarınca 4/a ve 4/b kapsamındaki sigortalıların sigortalılık süresi içerisinde; Arıza/Hastalık Listesinde (Ek-1) belirtilen hastalık veya arızaların meydana geldiği, eski ve çalışmaya engel olmayan bir arızanın, Arıza/Hastalık Listesinde (Ek-1) belirtilen seviyelere yükseldiği, çalışma gücünün en az %60'ını kaybetmiş haliyle ilk defa çalışmaya başlayan, ancak daha sonra ortaya çıkan farklı bir hastalık veya arıza nedeniyle çalışma gücünün en az %60'ını kaybettiği, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını kaybettiği, Sosyal Güvenlik Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalılar malul sayılmaktadır.

Oğuzhan Zengin, Barış Öztuna

5510 sayılı Kanunda da belirttiği üzere çalışmaya başladığı tarih malul sayılmasında en önemli noktalardan biridir. Eğer çalışan, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce çalışma gücünün en az %60'ını kaybetmiş olmasına rağmen malullük sigortasından yararlanamamaktadır.

Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespiti İşlemleri Yönetmeliği'nin Arıza/Hastalık Listesinde (Ek-1) yer alan kanser ile ilgili hastalıkları aşağıdaki gibidir:

- Dil kanseri,
- Burun, paranasal sinüsler, çene, ağız, farenks, parotis ve boyun bölgesi kanserleri,
- Karaciğer kanserleri,
- Tedaviden yarar getirmeyen üriner veya genital sistem kanserleri,
- Onkolojik hastalıklar,
- Metastaz yapmış malignmelanom ve küratif tedavisi mümkün olmayan diğer kanserleri.

Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespiti İşlemleri Yönetmeliği 4/c (memur) sigortalıların çalışma gücü kaybı tespiti konusunu açıklık getirmektedir. İlgili yönetmeliğin 12. maddesi uyarınca, Sosyal Güvenlik Kurumunca yetkilendirilen sağlık kurullarınca düzenlenen sağlık kurulu raporlarına istinaden, sigortalıların ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonra vücutlarında oluşan arızaları veya tedavi edilemeyen hastalıkları nedeniyle, çalışma gücünün en az %60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiğini Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Kurulu tarafından tespit edilmektedir.

SONUÇ

Giderek yaygınlaşan bir hastalık olan kanser hasta ve yakınlarına biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönlerden sıkıntılar yaratmaktadır. Bu doğrultuda hasta ve yakınlarının diğer yönlerden olduğu gibi sosyoekonomik olarak da desteklenmeleri hastalıkla başedebilmeleri adına oldukça önemlidir. Bu nedenle kanser hastalarının ve yakınlarının sosyoekonomik kayıplarının önlenmesi için bir takım hak ve yardımlar tanımlanmıştır. Söz konusu hak ve yardımlar bu çalışmada; evde bakım ücreti yardımı, evde sağlık ve bakım hizmetleri, evde eğitim hizmetleri ve hastane okulları, engelli

aylığı ve kanser hastalarına yönelik sosyal güvenlik düzenlemeleri olarak ele alınmıştır. Sosyal güvenlik sistemi açısından ise, kanserli hastaların sosyal güvenliği Sağlık Uygulama Tebliği, malullük sigortası ve hastalık sigortası ile güvence altına alınmaktadır.

KAYNAKLAR

2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun. (1976, 10 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 15642).

3895 sayılı Sağlık Bakanlığınca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge. (2010, 01 Şubat).

4 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesi. (2010, 03 Şubat).

4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu. (2002, 12 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 24783).

49 sayılı Müze ve Örenyerlerine Girişlerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönerge. (2014, 26 Şubat).

5510 sayılı Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. (2006, 16 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 26200).

572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (1997, 06 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 23011).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 23 Mart 2017 tarihinde <https://eyh.aile.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/engelli-ayligi-2022-sayili-kanun-kapsaminda>. adresinden alınmıştır.

Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik. (2006, 30 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 26244).

Canatan, A. (2009). Kanserin Sosyal Yönleri. M. Tuncer (Ed.), *Türkiye’de Kanser Kontrolü* (s. 305-312). Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Kanserle Savaş Dairesi Başkanlığı Yayını.

Oğuzhan Zengin, Barış Öztuna

Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespiti İşlemleri Yönetmeliği. (2008, 11 Ekim). Resmi Gazete (Sayı: 27021).

Erbay, E, Uğurluoğlu, O. (2016). Rights of Cancer Patient's: A Pilot Study from Turkey. *Journal of Cancer Education*, 31(4), 640-645.

Işıktekiner, F.S, Altun, S.A. (2011). Hastane Okullarındaki Sorunlar ve Yaşantılar. *Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 318-331.

Koç, O. Hastane Roller, Personel Planlaması ve Evde Sağlık Hizmetleri. 26 Ocak 2016 tarihinde https://sgb.saglik.gov.tr/content/images/haberler/kizilcahamam_sunumlar/3_dr_orhan_koc_hastane_rolleri_evde_bakim_hizmetleri.pptx. adresinden alınmıştır.

Malûliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği. (2013, 03 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı: 28727).

National Association of Social Workers (1987). *Standards for Social Work in Health Care Settings*. Silver Springs, Maryland: NASW Press.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2015). 19 Şubat 2017 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_07/27060154_mebevde4.sra.pdf. adresinden alınmıştır.

Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik. (2013, 30 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 28603).

Sağlık Uygulama Tebliği. (2013, 24 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 28597).

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği. (2010, 12 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı: 27579).

Sözer, N.A. (2013). *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.

Şakar, M. (2014). Kanser Tedavisi ve Sosyal Güvenlik Sistemimiz. *Yaklaşım Dergisi*, (254), 131-132.

Şakar, M.(2009). *Sosyal Sigortalar Uygulaması*. İstanbul: Beta Yayınları.

Tuncay, A.C, Ekmekçi, Ö. (2012). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

Tuncay, T. (2009). Genç Kanser Hastalarının Hastalık Anlatılarının Güçlendirme Yaklaşımı Temelinde Analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(2), 69-87.

TÜİK. (2016). İstatistiklerle Yaşlılar. 26 Ocak 2016 tarihinde www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=265 adresinden alınmıştır.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kanser Daire Başkanlığı. (2016). Türkiye Kanser İstatistikleri Raporu. 26 Mart 2017 tarihinde http://kanser.gov.tr/Dosya/ca_istatistik/Turkiye_Kanser_istatistikleri.pdf adresinden alınmıştır.

WHO. (2015). Home-based Long-term Care. WHO Technical Report Series 898. 17 Şubat 2017 tarihinde http://whqlibdoc.who.int/trs/WHO_TRS_898.pdf adresinden alınmıştır.

Yıldırım, B, Acar M, Tuncay, T. (2013). Onkoloji Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Görevleri ve Kanıta Dayalı Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 169-189.

SOSYAL HİZMET VE ÇOCUK GELİŞİMİ ÖĞRENCİLERİNİN KADININ ÇALIŞMASINA İLİŞKİN TUTUMLARININ BELİRLENMESİ: KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Rumeysa Akgün¹

Tunahan Toz²

Burak Sürmen²

Murat Çağatay Çam²

ÖZET

Üniversite öğrencilerinin geleceğin inşasında oldukça önemli bir yere sahip olduğu düşünüldüğünde bu öğrencilerin kadının çalışmasına yönelik tutumları oldukça önemlidir. Bu nedenle bu çalışma üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre kadınların çalışma hayatına katılmasına ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 Bahar Dönemi Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet ve Çocuk Gelişimi Bölümü 1. ve 2. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Çalışmaya 136 kız, 34 erkek olmak üzere toplam 170 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, Kuzgun ve Sevim (2004) tarafından geliştirilen Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ) ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22 programı kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmada T testi ve Anova Testi uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 77'si Sosyal Hizmet Bölümü'nde,, 93'ü Çocuk Gelişimi Bölümü'nde öğrenim görmektedir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin kadının çalışmasına yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 61,15'dir. Kadının çalışmasına yönelik tutum ölçeğiyle cinsiyet, doğum yeri, ailedeki birey sayısı, gelir durumu ve yaşanan yer arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Araştırma sonucu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla, doğum yeri il olan öğrencilerin ilçe ve köyde yaşayan öğrencilere

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: rumeysaakgun@gmail.com (İletişim Yazarı)

² Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

göre, Ege Bölgesi'nde yaşayanların da diğer bölgelerde yaşayan öğrencilere göre kadınların çalışmasına yönelik tutumlarının yüksek olduğu ve ailedeki birey sayısı ve gelir düzeyi arttıkça kadının çalışmasına yönelik tutumun yükseldiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Gelişimi, Kadının Çalışmasına İlişkin Tutum, Sosyal Hizmet, Üniversite Öğrencisi

DETERMINATION OF THE ASSESMENT OF SOCIAL WORK AND CHILD DEVELOPMENT STUDENTS ON THE WOMEN'S WORK: KIRIKKALE UNIVERSITY SAMPLE

ABSTRACT

The attitudes of university students towards the women as a workforce are very important when it is thought that these students have a very important place in the future. For this reason, this study was conducted in order to measure the attitudes of university students regarding the participation of women in working life based on their sociodemographic characteristics. The research group of the study had been chosen from the 2016-2017 spring term students at Kırıkkale University Faculty of Health Sciences from the department of Social Work and Child Development. Totally 170 students have participated, which of them 136 women and 34 men, in the study. In this study, the Attitudes Towards Women 's Work Study (KÇKÖÖ) developed by Kuzgun ve Sevim (2004) and personal information form were used. SPSS 22 program was used in the analysis of the data. In this study, T test and Anova test were applied. Of the students who participated in the survey, 77 were studying in the Social Work Department and 93 in the Child Development. As a result of the analysis made, the average score of the students' attitude scale for working women is 61.15. There was a significant difference between gender, place of birth, number of individuals in the family, income status and place of residence ($p < 0,05$). The results of the research shows that women students' attitudes toward female studies are more positive than male students. Besides the results shows that students who lived in big cities have have positive attitudes than who lived districts and villages and also Students who are living in Aegean region have more positive attitudes comparing the other regions. And, the number of individuals in th family and income level the attitude towards women's work increased.

Keywords: Child Development, Attitude Towards Women's Work, Social Work, University Student

GİRİŞ

Feminizm en temelde cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir (Hooks, 2012; s:9). Kadınların ilgi ve yaklaşımlarının erkeklerden daha aşağı veya ikinci planda tutulduğunu (Duyan ve Özgür Bayır, 2016; s:144) öne süren feminizm, erkeklerin ve kadınların eşit olduğunu savunan bir görüş olarak tanımlanabilir (Buz, 2009). Feminizm; ataerkil toplumlarda kadının dışlanması, aşağılanması ve ezilmesi sonucu yaşadıklarına bir başkaldırı niteliği taşıyan yaklaşımdır (Atan, 2015). Temelde ise erkek ve kadının eşitliği kuramına dayanan ve kadınlara erkekler ile birlikte eşit haklar isteyen, kadın ve erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan siyasal bir akım olarak görülmektedir (Arat, 2010; s:29). Feminist kuramların temeli de kadın hareketine dayanmaktadır. Kadın hareketleri 1960'lı yıllardan itibaren konuşulmaya başlayan ve feminist düşüncelere de öncü olan bir harekettir (İmançer, 2002). Kadın hareketleri, kadınların geleneksel kadın rollerinden duydukları memnuniyetsizlikten dolayı seslerini yükseltmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Bu hareketler aynı zamanda feminist kuramların başlangıcı olarak da kabul edilmektedir (Corey, 2008; s:374). Kadınlar özel alan olan evlerinden çıkıp kamusal alan olan toplumda seslerini, ilk olarak 17 yy'da İngiltere'de duyurmaya başlamıştır. Sonraki 200 yılda da Fransa ve Amerika'da kadınlar seslerini duyurmuştur. Ekonomik ve politik gelişmelerle birlikte özellikle endüstri devrimiyle Fransa, İngiltere ve Amerika'da kadınların durumlarında ve durumlarını algılamalarında değişiklik olmuştur (Jaggar, 1983; s:3). Kadınlar toplum içinde var olmanın ilk kabulü olan oy kullanma hakkını ise Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda elde edebilmiştir (Arat, 2010; s:34). Bu dönemlerde kendisini gösteren feminist kuramlar, temelde ataerkil sisteme karşı çıkararak var olmuştur. Bununla birlikte hepsi farklı bakış açısı ve kabullere sahiptir (Canay, 2004).

Feminist sosyal hizmetin amacı da sosyal hizmet uygulamasında müracaatçının içinde bulunduğu durumu toplumsal cinsiyet rolleri bakımından incelemektir (Tunç, 2013: 211).

Feminist kuramlardan birisi radikal feminizmdir. Radikal feminizm, toplumsal düzen içinde kadınlara daha fazla eşitlik verilmesi gerektiğini savunan liberal feministlere karşı olarak ortaya çıkmıştır (Ramazanoğlu, 1998; s:32). Onlara göre kadınlar sınıf,

ırk, etnik grup özelliklerine bakılmaksızın sadece kadın oldukları için cinsiyetinden dolayı ayrımcılığa ve baskıya maruz kalmaktadır (Erdoğan, 2014). Bu ayrım, toplumsal cinsiyet kavramını gündeme getirmektedir.

Toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı işbölümü ve kadın- erkek arasındaki ilişkileri vurgulamak amacıyla, toplumda sadece erkeğin değil kadının da konumunu belirten bir kavramdır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetle açıklanamayan sosyal sınıf, siyaset, ataerkillik ve toplumdaki üretim biçiminin bütününe kapsamaktadır (Savcı, 1999). Toplumsal cinsiyet kavramı kişinin içinde yaşadığı topluma göre şekillenmektedir. Kadın ve erkeklerin toplumsal hayata katılım biçimi, oranı, temsili ve görünürlüğü, önemli oranda o toplumda geçerli olan toplumsal cinsiyet kalıplarından etkilenir (Öngen ve Aytaç, 2013).

Toplumsal cinsiyet kalıpları kişilerin doğumunda değil, doğumundan sonra kişinin içinde yaşadığı toplum tarafından şekillenen kalıplardır. Bireylere o cinsiyete özgü nasıl davranması gerektiği, neleri yapıp neler yapmayacağını ve yasakları belirleyen yazılı olmayan kurallardır (Akgün, 2017:1). Toplumsal cinsiyet rolleri hemen hemen bütün toplumlarda aynıdır ve özel alan-kamusal alan rolleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri daha çok ev de (özel alan) gerçekleştirilirken, erkeklere atfedilen roller dışarıda (kamusal alan)'dır. Bu roller, ilk insanların ortaya çıkmasından itibaren var olan yapılardır. İlk insanlarda kadın ve erkek arasındaki iş birliğine bakıldığında, erkeklerin daha çok güç ve cesaret gerektirdiği için avcılık, kadınların ise toplayıcılık yaptıkları görülür. Sonrasında ise, bebek ölümlerinin fazla olması nedeniyle kadınlar yaşadıkları ortamdan ayrılamamıştır. Bundan sonra ise kadınlar ev içinde görev almış, erkekler ise dışarıda çalışmaya başlamıştır (Zastrow, 2013; s:597).

Toplumların ataerkil veya eşitlikçi bir toplum yapısına sahip olması kadının çalışma hayatına katılımını etkilemektedir (Öngen ve Aytaç, 2013). Ataerkil toplumlarda kadınlar daha çok ev işleri ve çocuk bakımı gibi evin içinde çalışırken, erkekler evin dışındaki işlerde çalışmaktadır. Çalışmak isteyen kadınlar, en başta eğitim engeline takılmaktadır. Kadınlar eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle vasıflı işlerde çalışmamaktadır. Bu duruma ek olarak kadınların çalışmasındaki en önemli faktörlerden birisi de baba ve eş engelidir. Ataerkilliğin baskın olduğu toplumlarda kadınlar evlenmeden önce baba ve evlendikten sonra eşinden dolayı çalışmamaktadır. Çalışmak isteyen kadınlara toplum tarafından olumsuz bir tutum

sergilenmekte “Kadının yeri evidir” mantığıyla kadınlar iş yaşamından çektirilmektedir (Özçatal, 2011).

Kadınlar çalışma hayatına katıldığında ise; çalışma yaşamlarının yanı sıra ev işleri, çocuk bakımı ve evlilik gereksinimlerini aynı şekilde yerine getirmeleri beklenmektedir. Bu beklenti çalışan kadınlar üzerinde büyük bir yük olmakla birlikte, kendilerini tam gün işlerine vermelerini engellemekte ve çalışma verimlerini düşürmektedir. Önceliği evi ve ailesi olmak zorunda olan kadınlar, çalışma yaşamının getirdiği sorumlulukları da üstlenerek ayrıca ezilmektedir (Güner, 2008). Cinsiyet rollerine ilişkin bu beklenti ve tutumların geleneksel yapısını koruması kadınları olumsuz yönde etkilemekte, kısıtlamakta, çalışma hayatına giren kadınların yoğun iş ve ev ikilemi yaşamasına neden olmaktadır. Geleneksel rolünü aksatma korkusu yaşayan kadın ise daha çok geleneksel rolleri aksatmayacak alanlara ya da yarı zamanlı işlere yönelmektedirler (Günindi-Ersöz, 1997). Sonuç olarak kadınlar çalışsa bile ev kadını, anne ve eş rollerini sürdürmekte; dolayısıyla geleneksel rollerinde fazla değişiklik yapmadan yeni roller benimsemektedir. Kadınlara sosyalleşme sürecinde empoze edilen cinsiyet rolleriyse kadınların çalışma yaşamına girmesini ve ileriye yönelik beklenti geliştirmesini zorlaştırmaktadır (Dökmen, 2004).

Toplumsal yapının değişmesiyle birlikte meydana gelen gelişmelerle eğitim almaya ve kendini değiştirmeye başlayan kadın bu zorluğun üstesinden gelmiştir. Bu değişim ve gelişmelerle kendine yeni ve farklı roller yükleyen kadın, kendi konumunun farkına varmaya, hizmet sektörü ve diğer sektörlerde çalışmaya kısaca bilinçlenmeye başlamıştır. Böylece kadınların çalışma yaşamına katılım oranı gün geçtikçe artmıştır (Berber ve Eser, 2008).

Literatür incelendiğinde kadınların çalışmalarına yönelik tutumlarını inceleyen çalışmaların daha çok yetişkin bireylerle gerçekleştirildiği görülmüştür. Geleceği şekillendirecek ve yön verecek olan üniversite öğrencilerinin kadının çalışmasına yönelik bakış açısı oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu çalışma üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre kadının çalışma yaşamına katılımına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar:

1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre kadının çalışmasına yönelik tutumları değişmekte midir?

2. Öğrencilerin okudukları bölüme göre kadının çalışmasına yönelik tutumları değişmekte midir?
3. Öğrencilerin doğdukları yere göre kadının çalışmasına yönelik tutumları değişmekte midir?
4. Öğrencilerin ailesindeki birey sayısına göre kadının çalışmasına yönelik tutumları değişmekte midir?
5. Öğrencilerin gelir düzeyine göre kadının çalışmasına yönelik tutumları değişmekte midir?
6. Öğrencilerin yaşadıkları bölgeye göre kadının çalışmasına yönelik tutumları değişmekte midir?

YÖNTEM

Bu araştırma, sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümüne devam eden öğrencilerin, kadının çalışmasına ilişkin tutumlarını tespit etmeye yönelik bir çalışmadır. Araştırmada nicel yöntem kullanılmış olup, genel tarama modellerinden olan ilişkisel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Karasar (2008: 81) ilişkisel tarama modelini, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlamaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kırıkkale Üniversite Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet ve Çocuk Gelişimi bölümünde okuyan 1. ve 2. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmaya görüşmeyi kabul eden 77 Sosyal Hizmet ve 93 Çocuk Gelişimi bölümünde okuyan toplam 170 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 136'sı kadın ve 34'ü erkektir. Araştırmaya katılanların %45,9'u 1. sınıf, %54,1'i ise 2.sınıftır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların düşüncelerini ölçmek amacıyla 17 sorudan oluşan kişisel bilgi formu, Kuzgun ve Sevim (2004) tarafından geliştirilen "Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek kullanılmadan önce ölçeği kullanmak için yazarlardan onay alınmıştır.

Kişisel bilgi formu: Bu formda öğrencilerin yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumu, doğulan yer, ailedeki birey sayısı, gelir düzeyi, öğrencilerin kaldığı yer ve yaşadığı bölgeyi belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ): Katılımcıların kadınların çalışmasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Kuzgun ve Sevim (2004) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçme aracının uygulandığı deneklerin tepkilerini ölçmek için, 5 dereceli (1Kesinlikle Katılıyorum / 5-Kesinlikle Katılmıyorum) 15 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Ancak ölçekte 2., 7., 14. ve 15. maddeler ters madde olarak puanlanmaktadır. Ölçekte, en düşük puan 15, en yüksek puan 75 olup yüksek puan kadının çalışmasına yönelik olumlu tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı alfa = .9250 olarak bulunmuştur. Elde edilen verilere göre ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümü öğrencileri için yapılan geçerlik güvenirlik çalışmasında da yapılan Bartlett Sphericity testi sonucu $\chi^2= 921,458$ ($p<.001$, $sd=105$) bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı ise alfa:.838 bulunmuştur.

Verilerin analizi ve Çözümlemesi: Elde edilen sonuçlar SPSS 22.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Analiz yapılırken ikili karşılaştırmalarda T testi, üçlü ve daha fazla karşılaştırmalarda Anova testi kullanılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kadınların çalışmasına yönelik tutumları yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf, gelir, ailedeki birey sayısı, doğduğu yer, aile yapısına bağlı olarak kadına yönelik tutumları karşılaştırılmıştır.

Çizelge 1: Öğrencilerinin Sosyo-demografik Bilgilerine İlişkin Sayı Yüzde Dağılımı

Demografik Özellikler		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	136	80
	Erkek	34	20
Bölüm	Sosyal Hizmet	77	45,3
	Çocuk Gelişimi	93	54,7
	0-1000 TL	17	10
Gelir Düzeyi	1000-2000 TL	65	38,2
	2000-3000 TL	53	31,2
	3000 TL ve Üzeri	35	20,6

Ailedeki Birey Sayısı	1-3 kişi	19	11,2
	4-7 kişi	138	81,2
	8 ve Üzeri	13	7,6
Doğum Yeri	İl	82	48,2
	İlçe	74	43,5
	Köy	14	8,2

Çizelge 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun kadın (%80) olduğu görülmüştür. Kadın katılımcıların sayıca fazla olmasının nedeni ele alınan bölümlerdeki kadın öğrenci nüfusunun erkek öğrenci nüfusuna göre fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Sönmez ve Adiller (2015) Makedonya ve Türkiye'deki katılımcılardan Türkiye örneğinde ulaşılan katılımcıların 133'ünü (% 61,6) kadınlar, 81'ini (% 37,5) erkekler oluşturduğu görülmüştür. Katılımcıların yaş aralığına bakıldığında ise %52,4 oranında 20-22 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Katılımcıların okudukları bölüme bakıldığında ise büyük çoğunluğunun Çocuk Gelişimi Bölümü (%54,7) okuduğu görülmektedir. Çocuk Gelişimi Bölümü okuyan katılımcıların sayıca fazla olmasının nedeni ise sınıf mevcudu olarak Sosyal Hizmet Bölümüne göre daha fazla olmalarıdır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun gelir düzeyi 1000-2000 TL (%38,2) arasında olarak belirtmiştir. Gelir düzeyleri arasında en düşük orana sahip aralık ise 0-1000 TL (%10) arasındaki katılımcılara aittir. Ailedeki birey sayısı olarak bakıldığında ise en yüksek oranı 4-7 kişiden (%81,2), en düşük oranı da 8 ve üzeri (%7,6) kişi olan katılımcılar oluşturmaktadır. Öğrencilerin doğum yerine bakıldığında %48,2 il, %43,5 ilçe, %8,2 köyde doğduğu görülmüştür.

Çizelge 2'de üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre kadının çalışmasına yönelik tutumlarına ilişkin aldıkları t testi puan sonucu verilmiştir.

Çizelge 2: Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin T Testi Sonucu

Cinsiyet	N	\bar{x}	sd	t	p
Kadın	136	63,06	6,96		
Erkek	34	53,53	9,26	6,653	0,02*

*p<0,05

Çizelge 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleriyle kadının çalışmasına yönelik tutumları arasında anlamlı farklılık vardır. Buna göre kız öğrenciler erkek öğrencilere göre kadının çalışmasıyla ilgili tutumları daha olumludur. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda da kadınların, erkeklere göre kadının çalışmasına daha olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir (Kuzgun ve Sevim, 2004; Çıtak, 2008; Quliyeva, 2012; Sönmez ve Adiller, 2015). Taluy ve Kosova (2018)’nin kadınların kariyer geleceğinde kadın benliği merkezinin kadının çalışmasına ilişkin tutumlarının ve annelerinin rolü üzerine yaptıkları araştırmada kadınların çalışma yaşamına ilişkin tutumları olumlu oldukça kariyer iyimserliklerinin de arttığı görülmüştür.

Öğrencilerin Okudukları Bölüme Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Mann Whitney U Sonucu Çizelge 3’te verilmiştir.

Çizelge 3: Öğrencilerin Okudukları Bölüme Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Mann Whitney U Sonucu

Kadının çalışmasına yönelik tutum soruları	Bölüm	N	sıra ortalaması	sıra toplamı	u	z	p
5. Kadınlar iş hayatında cinselliklerini ön plana çıkararak, ayrıcalık sağlamaya çalışmaktadırlar.	Sosyal Hizmet	77	76,29	5874,00			
	Çocuk Gelişimi	93	93,13	8661,00	2871,00	-2,72	0,01*
10. Kadınlar duygularına göre davrandıkları için işlerinde ortaya çıkan sorunları çözemezler.	Sosyal Hizmet	77	76,99	5928,00			
	Çocuk Gelişimi	93	92,55	8607,00	2925,00	-2,37	0,02*
12. Kadınların çalıştığı iş ortamlarında gayri meşru ilişkiler olabilir	Sosyal Hizmet	77	78,44	6040,00			
	Çocuk Gelişimi	93	91,34	8495,00	3037,00	-2,11	0,04*

*p<0,05

Çizelge 3 incelendiğinde öğrencilerin okudukları bölüme göre kadının çalışmasına yönelik tutumlarına ilişkin sorulardan üçünde anlamlı fark görülmüştür. Buna göre; çocuk gelişimi bölümü öğrencileri kadının cinselliğini ön plana çıkararak iş yerinde daha fazla ayrıcalık sağlamaya çalıştığı bulunmuştur. Ayrıca, kadınların duygularına göre davrandıklarını bu nedenle iş yerinde çıkan sorunları çözemeyeceklerini ve çalıştıkları ortamlarda gayri meşru ilişkiler yaşayabileceklerini olabileceğini söylemişlerdir. Bölümler arası yaşanan bu görüş ayrılıkları çocuk gelişimi öğrencilerinin sosyal hizmet bölümü öğrencilerine göre daha erken staja çıkmaları sonucu yaptıkları gözlemlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna ek olarak kültürel yapı bireylerin düşüncelerini oldukça etkilemektedir. Dolayısıyla öğrencilerin geldikleri kültürün de onların kadının çalışmasına ilişkin tutumlarını etkilediği düşünülmektedir. Aylaz vd., (2014)'nin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin görüşleriyle ilgili yaptıkları çalışmada da öğrencilerin %68'i kadınların çalışmasını kabul etmemiştir.

Çizelge 4: Öğrencilerin Doğdukları Yere Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Anova Testi Sonucu

Doğulan yer	N	\bar{x}	sd	f	p	Anlamlı fark
İl (a)	82	61,96	8,62			
İlçe (b)	74	61,28	7,95			
Köy (c)	14	55,71	7,56	3,44	0,03*	a-c
Toplam	170	61,15	8,37			

*p<0,05

Çizelge 4'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin doğdukları yerle kadının çalışmasına yönelik tutumları arasında anlamlı fark vardır. Buna göre ilde yaşayan öğrenciler köyde yaşayan öğrencilere göre kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur. Çıtak (2008)'in yaptığı çalışmada da, büyük şehirlerde yaşayan katılımcılar, küçük şehirlerde yaşayan katılımcılara göre kadının çalışmasına daha olumlu tutumlara sahiptir.

Öğrencilerinin Ailedeki Birey Sayısına Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Anova Testi Sonucu Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5: Öğrencilerinin Ailedeki Birey Sayısına Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Anova Testi Sonucu

Ailedeki kişi sayısı	N	\bar{x}	sd	f	p	Anlamlı fark
1-3 (a)	19	60,16	9,97			
4-7 (b)	138	61,79	8,09	3,23	0,04*	b-c
8'den fazla (c)	13	55,85	8,03			
Toplam	170	61,15	8,37			

*p<0.05

Çizelge 5' te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin aile birey sayısı ile kadının çalışmasına yönelik tutumları arasında anlamlı fark vardır. Bu tabloya göre aile birey sayısı 4-7 arasında olan öğrenciler aile birey sayısı 8 ve daha fazla olan öğrencilere göre daha olumlu tutum göstermiştir.

Öğrencilerinin Aylık Gelirlerine Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Anova Testi Sonucu Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6: Öğrencilerinin Aylık Gelirlerine Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Anova Testi Sonucu

Aylık Gelir	N	\bar{x}	f	p	Anlamlı Fark
0-1000 tl (a)	17	58,05			
1000-2000 tl (b)	65	59,4			
2000-3000 tl(c)	53	64,35	4,59	0,00	c-a
3000 tl ve üzeri (d)	35	61,05			
Toplam	170	61,15			

*p<0,05

Çizelge 6'ya göre araştırmaya katılan öğrencilerin aylık geliri ile kadının çalışmasına yönelik tutumları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu tabloya göre aylık geliri 2000-3000 TL arası olan öğrenciler, aylık geliri 0-1000 TL olan öğrencilere göre daha olumlu tutum göstermiştir. Quliyeva (2012)'nin yaptığı araştırmada da sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli kadın katılımcıların, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı kadın katılımcılara ve Türkiyeli erkek katılımcılara göre kadının

çalışmasına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu; sosyoekonomik düzeyi orta olan Türkiyeli erkek katılımcıların sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı erkek katılımcılara göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Çıtak (2008) 'ın yaptığı araştırmaya göre de üst, orta-üst ve orta sosyoekonomik düzeye sahip katılımcıların orta-alt ve alt sosyoekonomik düzeye sahip olan katılımcılara göre kadının çalışmasına daha olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür.

Öğrencilerin Yaşadıkları Bölgeye Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına ilişkin Anova Testi Sonucu Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7: Öğrencilerin Yaşadıkları Bölgeye Göre Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarına ilişkin Anova Testi Sonucu

Yaşanılan Bölge	N	\bar{x}	f	p	Anlamlı Fark
İç Anadolu (a)	88	62			
Doğu Anadolu (b)	17	60,2			
Güneydoğu Anadolu (c)	13	53,1			
Ege (d)	12	65,7	3,3	0,05	d-c
Marmara (e)	7	64			
Akdeniz (f)	18	59,5			
Karadeniz (g)	15	61,4			

*p<0,05

Çizelge 7'ye göre öğrencilerin yaşadıkları bölge ile kadının çalışmasına yönelik tutumları arasında anlamlı fark bulunmuştur. En olumlu tutumu Ege Bölgesinde yaşayan öğrenciler gösterirken, en olumsuz tutumu ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan öğrenciler göstermiştir. Çıtak (2008)'ın yaptığı çalışmada da metropollerde yaşayan katılımcıların büyük ölçekli şehirlerde yaşayan katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında belirlenen amaçlar doğrultusunda yapılan analizler sonucu üniversite öğrencilerinin; cinsiyetleri, okudukları bölüm, doğdukları yer, ailedeki birey sayısı, gelir düzeyi ve yaşadıkları bölgeye göre kadının çalışmasına yönelik tutumlarında anlamlı fark görülmüştür. Buna göre kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur. Buna ek olarak çocuk

gelişimi bölümü öğrencileri sosyal hizmet bölümü öğrencilerine göre kadının çalışmasına yönelik daha olumsuz bir bakış açısına sahiptir. Ayrıca ilde yaşayan öğrenciler köyde yaşayan öğrencilere göre, geliri yüksek olan öğrenciler geliri düşük olan öğrencilere göre, ailedeki birey sayısı 4-7 olan öğrenciler diğer öğrencilere göre ve Ege Bölgesi'nde yaşayan öğrenciler diğer bölgelerde yaşayan öğrencilere göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutum sergilemektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, bireylerin aldığı eğitim her ne kadar vizyon sahibi olmalarında etkili olsa da, üniversiteye kadar içinde buldukları kültür, doğdukları yer ve yaşadıkları bölge onların hayat görüşlerinde oldukça etkili olduğu görülmüştür. Öğrenciler her ne kadar eğitim almak için doğup büyüdükleri yerden ayrılmış olsalar da yetiştikleri kültür onların bazı düşünce kalıplarını değiştirememektedir. Dolayısıyla burada ataerkillik ve ataerkil kalıpların yıkılması gibi daha temel durumlar ortaya çıkmaktadır.

Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda; eğitimin bireyin davranışlarını değiştirmede anahtar bir rol oynadığı düşünüldüğünde öğrencilere toplumsal cinsiyet konusunda daha fazla eğitim verilmesi,

Derslerde kadının çalışma hayatına katılımının kadın için, çocukları için, ailesi için ve toplum için önemi anlatılmalı,

İş yerinde karşılaşılan kadın erkek ayrımcılığına ve bu durumla mücadeleye ilişkin öğrenciler bilinçlendirilmesi

Kadının çalıştırılması yönelik tutum ile ilgili daha fazla çalışmalı yapılması,

Kadının çalışmasına yönelik olumsuz tutumların nedeni belirlenerek buna yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akgün, R. (2017). Adam Öldürme Suçundan Cezaevine Giren Kadınları Suça Götüren Nedenler ve Cezaevi Sürecinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Arat, N. (2010). *Feminizmin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.

Atan, M. (2015). Radikal feminizm: "Kişisel olan politiktir" söyleminde aile. *The Journal Of Europe- Middle East Social Science Studies*, 1(2): 1-21.

Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö., Ünal, S. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rolüne Yönelik Görüşleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 23(5):183-189.

- Berber, M., Yılmaz Eser, B. (2008). Türkiye’de kadın istihdamı: Ülke ve bölge düzeyinde sektörel analiz. *“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10 (2), 1-16.
- Buz, S. (2009). Feminist sosyal hizmet uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (1):53-65.
- Canay, A.D. (2004). Kadın suçluluğu feminist bakış açısından kavramsal bir inceleme. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları*. Tuncay Ergene (Çev.). Ankara: Metis Yayınları.
- Çıtak, A. (2008). Kadınların Çalışmasına Yönelik Tutum: Cinsiyet, Cinsiyet Rolü ve Sosyoekonomik Düzeye Göre Bir Karşılaştırma. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. (1. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duyan ,V., Özgür Bayır, Ö. (2016). *Sosyal hizmete giriş*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Güner, A. (2008). Üniversitede Çalışan Kadınların Kadının Çalışma Yaşamındaki Sorunlarına Yönelik Algıları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/ SBE, İstanbul.
- Günindi Ersöz, A. (1997). Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hooks, B. (2012). *Feminizm herkes içindir*, Yıldırım, A., Kurt B., Aydın, E., Özgün, Ş. (Çev.). İstanbul:BGST Yayınevi.
- İmançer, D. (2002). Feminizm ve yeni yönelimler. *Doğu Batı Dergisi*, 19:151-175.
- Jagger A.M. (1983). *Feminist politics and human nature*. New Jersey: Rowman, Littlefield Publishers.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (18. baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- Kocacık, F., Gökkaya, V. B. (2005). Türkiye’de çalışan kadınlar ve sorunları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (1), 195-219.

- Kuzgun, Y., Sevim, S. A. (2004). Kadınların çalışmasına karşı tutum ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1): 14-27.
- Öngen, B., Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, No: 4,1-18.
- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 21-39.
- Quliyeva, S. (2012). Kadının çalışmasına yönelik tutumlar Azerbaycan – Türkiye karşılaştırması. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ramazanoğlu, C. (1998). *Feminizm ve ezilmenin çelişkileri*. İstanbul: Pencere Yayınları. 28-101.
- Savcı, İ. (1999). Toplumsal cinsiyet ve teknoloji. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54(1): 123-142.
- Sönmez, B., Adiller, S. (2015). Kadınların çalışmalarına yönelik tutumlar: Türkiye ve Makedonya örnekleminin karşılaştırılması. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 3 (6):1-28.
- Taluy, N., Kosova, J. E. (2018). Kadınların kariyer geleceğinde kadın benliği merkeziliğinin, kadının çalışmasına ilişkin tutumlarının ve annelerinin rolü. *ISWC 2018 sözlü sunum özet kitabı*.
- Tunç, M. (2013). Feminist grup çalışması: Temeli, kapsamı ve süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2): 209-230
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.

ENDÜSTRİLEŞME VE SOSYAL POLİTİKA ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Buğra Yıldırım¹

“Zavallıyı koruyunuz çünkü o güvenilmez ve eğreti yaşam koşulları sonucu her gün yeni bir hakkından vazgeçmeksizin zenginlerle başa çıkamaz. Onların birbirleri ile rekabeti sonucu değil, çalışmaları karşılığı ulusal gelirden hak ettikleri payı yasalarla, sözleşmelerle elde etmelerini sağlayınız; zavallıyı koruyunuz; çünkü biraz dinlenmeyi tanımak için desteğe ihtiyacı var; zavallıyı koruyunuz, eğer endüstrileşmenin meyvelerini vermesini istiyorsanız. Çünkü bu zavallı tüketicilerin en önemlisidir...”

Sismondi

ÖZET

Sosyal politika anlam ve kavram olarak üzerinde çok tartışılan konulardan biridir. Endüstrileşme ise dünyanın siyasal, sosyal ve ekonomik tarihinde önemli bir geçiş dönemidir. 18. yüzyıl boyunca Avrupa’da yaşanan şiddetli sınıf çatışmalarının ülkelerin varlığını tehdit eder duruma gelmesi, devletleri endüstrileşmenin beraberinde getirdiği sosyal sorunlara müdahale etmek zorunda bırakmıştır. Zamanla devletin sosyal sorunlara müdahalesinin artması sosyal politikaların gelişimine zemin hazırladı. Daha sonra sosyal politikalar, 1.ve 2. Dünya Savaşları’nın yıkıcı etkisi nedeniyle toplumsal düzeni korumak amacıyla ortaya konulan politikalar oldu. Sosyal politika geleneksel şekilde toplumsal refah ve iyiliğe katkıda bulunan birtakım politikalar ve uygulamalar ile ilgilidir. Geleneksel sosyal politika çalışması sosyal sorunlar, refah devleti ve onun temel sosyal hizmetlerini kapsar. Diğer taraftan endüstrileşme ve sosyal politika arasındaki ilişki; insanoğlunun üretime başlamasından beri süregelenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın amacı endüstrileşme ve sosyal politikalar arasındaki ilişkiyi ortaya

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: bugrayildirim58@gmail.com

koymaktır. İlaveten, İnsan emeğine ilişkin en büyük değişmeler endüstrileşme ile başlar. Endüstrileşme birçok açıdan yeniliktir. Makale bir yönüyle de endüstrileşme ile birlikte sosyal politikaların gelişimine zemin hazırlayan etmenlerden feodalitenin çöküşü ve coğrafi keşifleri kısaca gözden geçirme kaygısı taşımaktadır.

Anahtar sözcükler: Sosyal politika, endüstrileşme, sosyal hizmet.

AN ASSESSMENT ON THE RELATIONSHIP BETWEEN INDUSTRIALIZATION AND SOCIAL POLICY

ABSTRACT

Social policy's meaning and concept is one of the most debated topics. Industrialization is an important transition period in the political, social and economic history of the world. The states had to intervene in social problems which brought about by industrialization because of violent class struggles in Europe during the 18th century threatened the existence of the countries. Over time, the increase of state intervention in social problems have laid to the groundwork of social policies. Then, Social policies were created to protect the social order because of devastating effects of the First and Second World Wars. Social policy is concerned with a number of policies and applications that have traditionally contributed to social welfare and well-being. Traditional social policy work includes social problems, the welfare state and its basic social services. On the other hand, the relationship between industrialization and social policy; it continues since human beings started production. Therefore, the aim of the study shows the relation between industrialization and the social politics. In addition, the greatest change interested in human labor begin with industrialization. Industrialization is innovation in many aspects. The article, on the other hand, carries a brief review of the collapse of feudalism and geographical discoveries, from the factors that set the stage for the development of social policies with industrialization.

Key words: Social policies, industrialization, social work.

GİRİŞ

Sosyal politika anlam ve kavram olarak üzerinde çok tartışılan konulardan biridir. Bugün bile sosyal politikanın doğuşu, ana argümanları, ilişkiye girdiği faktörler arasında bilim çevrelerince fikir ayrılıkları mevcuttur. Uygulama alanları ve sunum şekli itibari ile devletlerden devletlere, ulusal düzeyde hükümet dışı organizasyonlardan, uluslararası örgütlere kadar farklılıklardan söz etmek mümkündür. Sosyal politika üzerine kafa yoran bilim adamlarının kayda değer bir kısmı sosyal politikanın başlangıcını endüstrileşme, kapsamını ise endüstrileşme sonucu işçi sınıfının yaşadığı sorunlara müdahale stratejileri ile sınırlandırmaktadır.

Endüstrileşme dünyanın siyasal, sosyal ve ekonomik tarihinde önemli bir geçiş dönemidir. Bilhassa başarılı bir ekonomik devrim olmanın yanı sıra endüstrileşme toplumsal yapıda yoğun bir dönüşüm ve sefaletle de zemin hazırlamıştır. Endüstrileşmenin sağladığı dönüşüme toplumun bazı kesimlerinin tepki vermeye başlaması yeni sistemin insani özelliklerini çoğu araştırmacıya sorgulatmıştır. Endüstrileşmenin daha insancıl olarak faaliyet gösterebilmesi adına ise sosyal politikalar bir denge aracı olarak görülmeye başlamıştır.

Günümüzde bazı yazarlar sosyal politikayı sadece devlet tarafından uygulanan politikalar olarak tanımlar. Özellikle Kuzey Amerika'da sosyal politikanın toplumun bütün hassas gruplarını ilgilendiren bir alan olduğu görüşü hâkimdir. Oysa devlet dışındaki kurumlarında var olduğu ve sosyal politikaların sağlanması noktasında önemli katkılarının bulunduğunu gösteren çok geniş bir literatür mevcuttur. Ayrıca sosyal politikalar sadece devletler ya da ulusal hükümet dışı kurumlar tarafından ele alınan konular da değildir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), IMF, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler vb. kuruluşlarda sosyal politika kararları üzerinde etkili olmaya başlamıştır (Ersöz, 2003).

Geçmişte ise ünlü Alman düşünür Hegel devletin kendi varlığını koruması adına gerekli tedbirleri alacağını özellikle vurgulamıştır. Bu durumun devlet adına temel bir hak ve zorunluluk olarak görülmesi doğaldır. Eski çağlarda devletin varlığını sürdürmesinin yolu savaşlardan ve çetin mücadelelerden geçmektedir çünkü askeri bakımdan güçlü olan devletin yıkılması da zordur. Endüstrileşme ile birlikte devletin sorumluluk alanı genişlemiştir. Şenkal (2005)'a göre endüstrileşme ile birlikte devletler sadece dış tehditlerle karşı karşıya değil aynı zamanda sınıflar arası çatışmaları odağına taşıyan

iç tehditlerle de yüzleşmiştir. Özellikle Avrupa iç çekişme ve çatışmalara uzun yıllar maruz kalmıştır.

18. yüzyıl boyunca Avrupa'da yaşanan şiddetli sınıf çatışmalarının ülkelerin varlığını tehdit eder duruma gelmesi, devletleri endüstrileşmenin beraberinde getirdiği sosyal sorunlara müdahale etmek zorunda bırakmıştır. Zamanla devletin sosyal sorunlara müdahalesinin artması sosyal politikaların gelişimine zemin hazırlamıştır (Şenkal, 2005; Özaydın, 2008). Daha sonra sosyal politikalar, 1.ve 2. Dünya Savaşları'nın yıkıcı etkisi nedeniyle toplumsal düzeni korumak amacıyla ortaya konulan politikalar olmuştur (Titmuss, 1974). II Dünya Savaşından sonra Batı dünyasında ekonomik gelişmenin insan ve toplum temelli olarak ele alınmasında büyük bir işlev gören sosyal politika, en ileri ve modern uygulamalarını da bu dönemde ortaya koymuştur (Özaydın, 2008).

Talas (1992)'a göre sosyal politikanın bugünkü anlamına ve boyutlarına ulaşabilmesi için yüzyılların geçmesi, toplumların ekonomik, sosyal, siyasal ve ekinsel yapılarının köklü değişimlere ve dönüşümlere uğraması gerekmiştir. Çünkü yetimler, körler, akıl hastaları, yoksullar, engelliler, yaşlılar gibi kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan, profesyonel, sosyal, duygusal ve ekonomik bakım/destek hizmetlerine muhtaç olan bireylerin gereksinimlerini karşılamak, bütün toplumların karşılaştığı en önemli sorunlardan biri olmuştur (Zastrow, 1993). Aynı düzeyde olmamakla birlikte, bütün toplumlarda sosyal refah hizmetlerinin karşılanmasına yönelik bir fikir birliğinin doğuşunda hümanist ve hayırsever duygular yatmaktadır (Zastrow, 1993; Burden, 1998; Ersöz, 2003).

Genel olarak sosyal politika toplumsal oluşumları vurgulayan, toplumların ekonomik ve sosyal yapılarına bağlı olarak insanlar ve sınıflar arasındaki ilişkileri inceleyen özel bir alandır. Ezen ezilen temasının yayıldığı, güçlünün güçsüzü köleleştirdiği, sömürü kültürünün arttığı, toplumsal sınıfların doğmaya başladığı anlardan savaşımına kadar uzanan geniş bir yelpazedir. Bütün bu olgular toplum içinde yeni anlayışlar; yeni bir hukuk, yeni haklar, yeni özgürlükler, yeni çıkar ilişkileri ve yeni politikalar doğurur. Özetle endüstrileşmenin beraberinde getirdiği sosyal sorunlar ile sosyal politikaların gelişim zemini hızlanmıştır.

Sosyal politikaların gelişimi tetikleyen diğer unsurlar ise ulus devletin parçalanması, feodalitenin çöküşü ve kilisenin etkinliğinin azalması, reform hareketleri, coğrafi keşifler

ve artan zenginlik, toplum ve birey kavrayışı ile ihtiyaçların değişmesi olarak açıklanabilir. Aslında endüstrileşme ve sosyal politika arasındaki ilişki; insanoğlunun üretime başlamasından beri süregelen ve temelinde bireyin sarf ettiği emek gücü ile çalışma koşullarının iyileştirilmesi hususunda toplumsal mücadelenin yansımaları ile yoğrulmuştur. Dolayısıyla çalışmanın amacı endüstrileşme ve sosyal politikalar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Makale bir yönüyle de endüstrileşme ile birlikte sosyal politikaların gelişimine zemin hazırlayan etmenlerden feodalitenin çöküşü ve coğrafi keşifleri kısaca gözden geçirme kaygısı taşımaktadır.

SOSYAL POLİTİKA KAVRAMI VE TARİHSEL ARKA PLAN

Latince socius ve politeia kelimelerinin birleştirilmesinden meydana gelen sosyal politika terimi ilk defa, 19. yüzyılın ilk yarısında Prof. Dr. Riehl tarafından kullanılmıştır. Alman bilim adamı Otto von Zwiedineck Südenhorst, 1911 yılında yazdığı sosyal politika adlı eseriyle bu bilim dalının teorisini ortaya atmıştır. Sosyal politika uzun yıllar ampirik bir şekilde ele alınmış ve daha ziyade hümanitarist ve ahlaki değer yargılarına dayandırılmıştır. Sosyal çatışmaları önlemeye yönelik tedbirler bütünlüğü olarak nitelendirilen sosyal politika bilimsel anlamda ilk kez 1870'lerde, Bismarck yönetimindeki Almanya'da uygulamaya konmuştur (Şenkal, 2005; Uğurlu, 2006).

Sosyal politika tedbirleri önceleri zor şartlar altındaki işçilerin durumunu düzeltmeye yönelik yani piyasa ekonomisi çerçevesinde çalışanlar ve çalıştıranlar arasında doğan menfaat çelişkilerini gidermeye yönelik tedbirler, diğer deyişle sosyal sınıfların mücadelesi karşısında düzeni korumaya yönelik politikalar olmuşsa da zamanla kapsamı ve uygulama alanı genişlemiştir (Fert, 2007). Sosyal politika, kısa zamanda büyük bir gelişme göstermiş, özellikle II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda bilimsel yayınların ve araştırmaların konusunu oluşturmuştur. Günümüzde ise, sosyal politika hem alan hem de içerik bakımından oldukça geniş bir kavram halini almıştır. Kavram Kıta Avrupası'nda sosyal politika, Kuzey Amerika literatüründe ise sosyal refah politikası olarak kullanılmaktadır (Ersöz, 2003; Şenkal, 2005; Uğurlu, 2006).

Sosyal politika geleneksel şekilde toplumsal refah ve iyiliğe katkıda bulunan birtakım politikalar ve uygulamalar ile ilgilidir. Bu tanım genellikle devletin kurumları aracılığıyla sosyal refahı sağlması gerektiğini hatırlatır. Geleneksel sosyal politika çalışması sosyal sorunlar, refah devleti ve onun temel sosyal hizmetlerini kapsar (sağlık, konut,

eğitim, sosyal güvenlik ve kişisel sosyal hizmetler gibi). Ayırt edici akademik bir disiplin olması nedeniyle kendi kuramsal ve kavramsal çerçevesine sahiptir (Coffey, 2004). İlk olarak sosyal politika, belirli hedeflere ulaşmak için kamusal alanda kasıtlı bir eylemdir (Haan, 2007).

İkincisi, refah hedeflerine yöneliktir. Üçüncü olarak toprak reformu, iş programları, gıda yardımları, vergi giderleri, sağlık, eğitim ve sosyal koruma gibi geniş bir yelpazedeki politika araçları ve sektörleri aracılığıyla çalışır. Son olarak, sadece çeşitli kolektif aktörler tarafından uygulanan ve formüle edilen ulus - devlet ile sınırlı değil, aynı zamanda bölgeleri, yerleşim yerlerini, dernekleri ve ulus ötesi ve küresel aktörleri de içerir (Haan, 2007). Tanımlardaki benzerliklere rağmen literatürdeki pek çok kilit politika tartışması sosyal politikanın proaktif doğası ile ilgilidir. Yalnızca kusurların düzeltilmesi ya da eksikliklerin giderilmesinin sosyal politika kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine dair anlaşmazlıklar vardır.

Hükümetler ve kalkınma ajansları gibi farklı birliktelikler sosyal politikalar konusunda farklı anlayışa sahiptir. Avrupa geleneğindeki sosyal politika analizi bağımlı değişken sorunundan, tanımlarından ve ölçümlerinden kayda değer biçimde açığı çekmiştir (Haan, 2007). Bu nedenle sosyal politikanın daha geniş bir anlam ile anlaşılması gerektiğine birçok uzman dikkat çekmiştir. Türkiye’de sosyal politikanın ilmi bir disiplin haline gelmesi ve sosyal politika ile ilgili bir bölümün kurulmasını sağlayan Prof.Dr. Kessler’in de açıkça belirttiği gibi, sosyal politika demek, her çağda ve her sistemde sosyal sınıflar arasındaki değişimler, hareketler, zıtlıklar ve anlaşmazlıklar karşısında devletin sürekliliğini sağlamak, hukuka tedrici ve planlı bir surette yeni şekiller vermek ve hukuku yenileştirmek demektir (Kessler, 1945; Koyunoğlu, 2002).

Sosyal politikanın dar anlamı ile kabul edilmesi, kapitalizm dışındaki sistemlerin toplumun refahını ve huzurunu sağlamak için hiçbir tedbire ihtiyaç duymayacağı, hatta kapitalist olmayan toplumlarda bu gibi tedbirlerin gereksiz olduğu sonucunu doğurur ki bunun yanlışlığı apaçık ortadadır (Koyunoğlu, 2002). Sosyal politikaların endüstrileşme ile ilişkisi olduğunu belirtip beraberinde getirdiği sosyal sorunlara çözüm yolları ürettiğini vurguladığımız için üretilen politikaların toplumun her kesimince erişilebilir olması gerektiğini de söylemek yanlış olmayacaktır. Belli bir grup, zümre ya da sınıfın çıkarlarına hizmet etmekten ziyade vatandaşların ve ülkedeki unsurların bütününe kucaklamalıdır. Bu bağlamda sosyal politikayı ekonomik sistemler ve kurumlar

açısından irdelemek mümkün olduğu gibi hukuk, sosyoloji, siyaset, sosyal hizmetler, siyasal ilimler, kamu yönetimi, iktisat gibi birçok bilim dalının bir araya geldiği bir alan olarak ta ele almak gerekir.

Kavramsal Tartışmaların Devamı

Sosyal politikaya ilişkin kavramsal tartışmalarda sosyal politika modelleri de önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü tarihsel, toplumsal koşullara, politik güç dengelerine ve sosyal mücadelelerin düzeyine bağlı olarak birbirinden oldukça farklı sosyal politika modelleri ortaya çıkmıştır (Çelik, 2010). Sosyal politika ve sosyal devlet modelleri konusunda Esping-Andersen (1990) çok bilinen üçlü bir sınıflandırmaya sahiptir. Bu sınıflandırmada liberal (ABD, Kanada, Avustralya ile 1980 sonrası İngiltere ve İrlanda), İskandinav (İskandinav Ülkeleri), Korporatist Orta Avrupa devlet modeli (Almanya, Fransa, Avusturya) yer alır.

Liberal modelde parasız kamu hizmetlerinin düzeyi düşük, gelir eşitsizliği yüksektir. Devlet müdahalesi, sosyal refahın finansmanından daha çok piyasa düzenlemeleri şeklindedir ve model piyasa çözümlerini desteklemeyi ön plana alır. İskandinav model hükümetin rolüne yüklediği önem açısından, uluslararası arena da tek modeldir. Sosyal hakların en fazla kurumsallaştığı ve piyasa dışından sağlanabildiği, meta olmaktan çıkarıldığı (dekomodifikasyon) politika anlayışıdır. Parasız kamu hizmetlerinin düzeyi yüksek, sınıflar arası tabakalaşma ise bu modelde daha düşüktür. Sosyal harcamalara doğrudan hükümet tarafından finansman sağlanır. Sosyal güvenlik sistemlerinde katılımcılardan alınan primlerin önemli yer tuttuğu iki modelin karışımı olan Korporatist Orta Avrupa modelinde ise, muhafazakâr öğeler; aile reisinin gelirin güvenceye alınması ve var olan sınıf farklarının ve statülerin korunması öncelikli konudur (Esping-Andersen, 1990; Koray, 2002; Çelik, 2010; Toprak, 2015; Aydın ve Çakmak, 2017).

Modeller birbirinden sosyal hakların ne ölçüde piyasa dışından sağlandığı, diğer bir ifade ile meta olmaktan çıkarıldığı; sosyal haklara ilişkin kamusal yükümlülüklerin düzeyi, piyasaya müdahalenin derinliği gibi ölçütlerle ayrılmaktadır. 20. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak Kıta Avrupası sosyal refah devletinin Anglo-sakson modeline evrilme yönünde güçlü bir baskı altında olduğu bilinmektedir (Çelik, 2010). Sosyal politikanın ilk konularından biri çalışma ilişkilerinde işçilerin korunmasıken kapsamı genişledikçe konuları da genişlemiş ve çalışmalar sosyal politika ölçütlerine göre

devletleri sınıflandırmaya kadar ilerlemiştir. Bu bağlamda toplumun refahını ilgilendiren tüm konuların, sosyal politika konuları olduğunu ifade etmek gerekir.

Sosyalist seçeneğin çökmesi, ekonominin küreselleşmesi ve ulus devletlerinin göreceli olarak azalması gibi daha pek çok etken, refah devletinde II. Dünya Savaşı'ndan beri sosyal politika ve sosyal refahla ilgili temel düşünce ve varsayımların tekrar gözden geçirilmesine yol açmıştır (Mishra, 1999). Sanayileşmiş toplumlardaki refah devletinde kamuoyu, sosyal boyutun öneminin vurgulanmasında ve sosyal standartların oluşumunda çok önemlidir. Dikkate değer bir gerçek, eğitim harcamaları ve emekli maaşları gibi evrensel programlarla sosyal programların popülaritesinin sürmesidir. Sosyal standartların ülkelerde hızla artışı kıyaslama şeklinde olmuş, zaman içinde süregelen bu davranışlar bütün Batı ülkelerinde yaygınlaşmıştır (Mishra, 1999; Gökbnar ve diğ., 2008).

T.H. Marshall (1949)'a göre burada önemli olan, medeni hayatın somut dayanaklarının genel olarak zenginleşmesi, riskin ve güvensizliğin genel olarak hafifletilmesi, her seviyede - sağlıklı ile hasta, çalışan ile işsiz, yaşlı ile genç, bekâr ile aile babası arasındaki gibi - eşitsizliklerin azaltılmasıdır (Pierson ve Castles, 2006). Burada, sınıflar arasında değil, tek bir sınıfmış gibi muamele edilen nüfus içerisindeki bireyler arasında bir eşitleme söz konusudur (Buğra ve Keyder, 2010). Söz konusu eşitleme çabası için sosyal politika, refahı ve esenliğini sağlamak amacıyla toplum içinde insanlara hizmet geliştirip sunar ve insanların ihtiyaçlarını karşılar diyebiliriz (Alcock ve May, 2014). İlaveten bu eşitleme çabası sosyal politikaların gelişimine zemin hazırlayan feodalitenin çöküşü, coğrafi keşifler ve endüstrileşme gibi faktörlerin getirisi olan kültürel bir miras ta olabilir. İnsan emeğine ilişkin en büyük değişmelerin endüstrileşme ile başladığı düşünüldüğünde endüstrileşme birçok açıdan yeniliktir. Nitekim ortaçağ ve feodal yapı, coğrafi keşifler ve endüstrileşme gibi oluşumlar birbirini takip etmiştir.

ORTAÇAĞ VE FEODAL YAPI

Günümüzün modern devlet tipinin tarihsel kökenlerini ve gelişimini inceleyen tarihçi Poggi (1978)'ye göre Batı'da bugünkü Almanya ve Fransa'yı oluşturan topraklar üzerinde feodalitenin ortaya çıkışı üç önemli gelişmeden kaynaklanmıştır. Batı Roma

imparatorluğunun hem merkezileşmiş bir hükümet sistemi olarak hem de belediyeler çevresinde toplanmış bir yönetim sistemi olarak yıkılması, Vokerwanderungen diye anılan kabile topluluklarının kitlesel olarak yer değiştirmeleri, Batı Avrupa'da yaşayan insanlar ve bunlarla diğer yörelerin insanları arasındaki iletişim ve ticaret yollarının Akdeniz'den sapması (Ülgen, 2010). Bu üç gelişmenin de etkisi ile Batı Avrupa'da oluşan yeni toplumsal - siyasal örgütlenme, Yunan - Roma geçmişinden, Cermen kabilelerinin geleneksel ilişkilerinden ve Hıristiyan dünya görüşünden gelen öğelerin kendine özgü bir birleşimini ifade etmektedir. Feodalite, merkezi iktidarın yok olduğu karışıklıkların ve güvensizliklerin yerleştiği ticaretin neredeyse durduğu kent yaşamının önemini yitirdiği bir ortamda ortaya çıkmıştır (Moore, 2002; Le Goff, 2009; Ülgen, 2010).

Feodalite; mülkiyet ve egemenliğin birbirine katıldığı siyasal iktidar ile ekonomik iktidarın aynı kişide birleştiği ve dönemin üretim yapısı kadar yönetim yapısını da anlatan bir kavram olmaktadır (Koray, 2008). Kilise ve toprak sahiplerinin tartışmasız otorite olması, zenginlik, güç ve düşüncenin bu iki unsurda bulunması, temel ihtiyaçların karşılanması hususunda kısıtlı ve dar bir tarım ekonomisinin işlemesi, korkuya dayalı bir dünya düzeninin sürdürülmesi, savaş, yıkım, salgın ve ölümlerin eksik olmaması orta çağ Avrupası ve Feodal yapının beslendiği kaynaklardır. Feodal dönemin üretim yapısının özeti Koray'ın kaleminden aşağıdaki gibidir:

“Toprağın toprak sahipleri arasında bölünüşü, bu topraklar üzerinde siyasal iktidarında bölünüşü anlamına gelmektedir. Bu feodal yapı, Doğu'daki gibi iktidarın tek elde toplanması, merkezileşmesi ve mutlaklaşmasını önlemekte ancak çok otoriteli bir düzende siyasal iktidarsızlığa neden olmaktadır. Ayrıca ortaçağın tek üretici sınıfı köylülerdir. Hem kilise hem de toprak sahibi için çalışırlar; yine de ne ezilmekten ne de günahkâr olmaktan kurtulabilirlerdi. Bunlar arasında serfler toprakla birlikte alınıp satılabilirlerdi, bağlı oldukları topraktan kaçmaları mümkün değildi ve yakalandıklarında çok ağır şekilde cezalandırılırlardı. Serflerin yanı sıra özgür köylülerde vardı ancak lordun toprağını kiracı ve ortakçı olarak işleyen köylülerde lorda bağımlıydılar. Hayatlarındaki her şey için ya toprak sahibinden ya da kiliseden izin almak zorundaydılar. Bu katı sistem içerisinde hoşgörüye, farklılıklara kapalı bir toplum söz konusudur.” (Koray, 2008: 44-45).

Böyle bir dönemde baskıcı yöneticilerin yavaş yavaş yok olması ve kapalı toplumun dış dünya ile ilişki kurması her geçen gün zorunlu hale gelmekteydi. Feodal dönemde birden çok kişinin toprak üzerinde söz hakkı olmasından dolayı insanlık yeni bir düzen arayışına gitmek istiyordu. Ticaret sayesinde bilginin paylaşımı için yeni yolların keşfedilmesi gerekiyordu. Orta Çağ Avrupa'sının tüm dünya ile iletişim kurmak

istememesi ve İstanbul'un fethi ile Osmanlı'nın genişlemesi de Avrupa'yı kendine getirmişti. Nitekim feodalitenin çözülüşü kaçınılmaz bir süreç olarak kendini göstermişti.

FEODALİTE'NİN ÇÖZÜLÜŞÜ: COĞRAFİ KEŞİFLER

Daha önce karayoluyla yapılan Uzakdoğu seferlerinin, deniz yoluyla yapılan ticaretin sağladığı karı sağlamayacağı açıktır. Bu iyi bilindiğinden İtalyanlar, İspanyollar ve Portekizlilerin Afrika'nın çevresini dolaşmak için düzenledikleri yüzlerce sefer söz konusudur. Sonunda Vasco De Gama 1497 yılında Ümit Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a gitmeyi başarmıştır. Bu seferde kar; bire karşı 6000 olunca seferler çok cazip gelmiştir (Huberman, 1991). Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin 1613 ile 1653 yılları arasındaki yıllık karı 640.000 altındır (Huberman, 1991). Uzakdoğu ticareti büyük karlar getirmeye başlayınca, hem pazarlar ve ticaret büyümüş hem de ticaret dünyası kurumsallaşmaya başlamıştır.

Ümit Burnu'nun bulunması, arkadan Amerika kıtasının keşfi Avrupa'ya zenginliğin yolunu açmıştır. Bu sermaye birikimi arttıkça ve daha önemlisi bu sermayeyi kullanan yeni orta sınıf büyüyüp güçlendikçe hem eski toplumsal yapı alt üst olmakta hem bu baskıcı toplumsal yapıya karşı özgürleşmenin yolları döşenmekte hem de teknik buluşlara ve yeni üretici güçlere doğru gidiş hızlanmaktadır. Avrupa'ya para akmakta aynı zamanda zenginlik el değiştirmektedir. Avrupa'yı zengin ederken bu ticaret yalnızca mal değil insan ticaretini de kapsamaktadır. Köle ticareti 16. yüzyıl başlarında ortaya çıkmış ve yüzyıl boyunca kral ve kraliçelerin de ortak olduğu en karlı ticaret alanı olarak devam etmiştir (Koray, 2008). Ticaret geliştikçe pazarlar ve kentler büyümüş, köylülerde bu kaçınılmaz dönüşüm içindeki yerlerini almaya başlamıştır. Güçlenen ticari ilişkiler ve artan zenginlikle birlikte burjuva (kentsoylu) denilen yeni bir sınıf ortaya çıkmıştır. Bu sınıf büyüdüğü feodal iktidara karşı koymaya başlamış ve yapı önce zayıflamış sonrasında yıkılma sürecine girmiştir.

Öte yandan Koray (2008)'a göre Avrupa'da aynı dönemde okumaya, eğitime önem veren, bilimin, tekniğin ve sanatın desteklenmesini isteyen akımlar da söz konusudur. İtalya'da yaşanan Rönesans - Yeniden Doğu zaman içerisinde tüm Avrupa'yı etkisi altına alan bir yayılım göstermektedir. Coğrafi keşiflerle birlikte bilimsel keşifler de düşünce dünyasının gelişmesi de Avrupa'nın çehresini ve geleceğini değiştiren gelişmeler olarak ortaya çıkmıştır. Bilimde, sanatta, matematikte, felsefede ortaya

çıkan bu ilerlemelerle de, aydınlanmanın tohumları atıldığı gibi insan ve dünya keşfedildikçe insanı özgürleştiren gelişmelerde kaçınılmaz olmuştur. Örneğin Avrupa' da 1440'lı yılların ortasında matbaa bulunmuş ve Avrupa basılı kitapla tanışmıştır (Attali, 1992; Koray 2008). Okuma becerisinin yaygınlaşması ise zamanın düşüncesini ve Avrupa'yı artık hiçbir uygulamayla kıyaslanamayacak kadar güçlü hale getirecektir (Attali, 1992).

ENDÜSTRİLEŞME VE YENİ DÜŞÜNCELER

İnsan emeğine ilişkin en büyük değişimler endüstrileşme ile başlar. Endüstrileşme, basit aletlerin kullanıldığı atölye ve tezgâh üretiminin yerine yeni buluşların kullanıldığı makinelerle donatılan fabrikaların üretime geçmesidir. Buhar gücü gibi yeni bir enerji kaynağının harekete geçirdiği makinenin insan, yel, su ve hayvan gibi daha doğal öğelerden kaynaklanan enerjinin yerini almasıdır (Talas, 1992). Endüstrileşme, pamukla buharın evlenmesi, birçok açıdan yeniliktir. Buhar gücüyle çalışan iplik eğirme makineleri ve dokuma tezgâhları devreye sokularak, insan gücünün başaramayacağı ölçüde üretim yapma olanağı sağlanmıştır. Buharlı lokomotifler, gemiler derken, elektriğin endüstride kullanılmaya başlanmasıyla endüstriyel üretimin egemen olduğu yepyeni bir çağa doğru yol alınmıştır (Koray, 2008).

Endüstrileşme ile birlikte teknolojiye eğitime, hukuktan güvenliğe, kamu yönetiminden çalışma ekonomisine ve hatta uluslararası ilişkilere kadar sosyal politika alanlarında pek çok değişim yaşandığı gibi vuku bulan yeni toplumsal dinamikler çarpıcı bir şekilde sosyal sorunların form değiştirmesini sağlamış, siyasal değişimleri de başlatmıştır. R. Owen, iyi verim alabilmek için işverenlere makinelere nasıl bakıyorsanız, işçilerinize de hiç değilse bir makine kadar değer vererek iyi koşullar altında çalıştırın, bu sizin yararınıza olacaktır tavsiyesinde bulunarak endüstri devriminin yarattığı olumsuz koşullarına karşı tepkisini göstermiştir (Manning, 2003). Owen, çalışma yaşamında kadın ve çocukların korunması, işçi kooperatiflerinin ve sendikaların kurulması, işçi konutlarının inşası, işgücü sağlığı ve güvenliği gibi uygulamaları ilk kez kendi fabrikalarında başlatarak öncülük etmiştir. O dönemde çalışma koşullarının iyileştirilmesiyle ilgili hukuksal düzenlemelerin yapılması konusunda hem kendi ülkesinde hem de uluslararası düzeyde girişimlerde bulunmuştur. Çalışma sürelerinin günlük 16 saatten

13 saate düşürülmesini ve çalışma yaşının on ikiye yükseltilmesini sağlamıştır (Taşpınar, 2006).

Aybay (1970)'a göre Robert Owen, endüstrileşmenin İngiltere'de yarattığı olumsuz çalışma koşullarına karşın değişik düşünceleri olan ve bunları kendi işletmesinde uygulayan bir sanayicidir. Uyguladığı daha insancıl koşulların işletmesinde daha verimli sonuçlar vermesi üzerine, bu görüşleri dile getiren birçok deneme kaleme almıştır. Ayrıca Owen, "*What is Socialism? / Sosyalizm nedir?*" başlığını taşıyan bir kitap yazarak sosyalizm sözcüğünü de ilk kullanan kişi olmuştur. Diğer taraftan Marx endüstrileşmenin doğurduğu sorunların kapitalist toplum düzeni içinde kalınarak ve reformlar yapılarak çözülemeyeceğini savunur. Çözüm, kapitalist düzenin devrim yoluyla tasfiye edilmesidir.

Marx, üretim araçları üzerindeki mülkiyet hakkının devlete geçmesini savunur. Sosyalizm aşamasında tüm servet devlete geçecek, komünizm aşamasında ise tüm servet toplumsallaşacaktır. Marx diğer düşünürlerin tersine sosyal politikalara karşı çıkmıştır. Ona göre sosyal politika, kapitalist düzenin kendi sürekliliğini ve kurumlarını korumak amacıyla ortaya koyduğu oyalama aracıdır çünkü işçilere tanınan hak ve özgürlükler, işsizler ordusunun oluşmasına engel olamamaktadır (Taşpınar, 2006). Marx'ın düşünceleri işçi sınıfı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuş ve bu düşünceler ışığı altında devrimci işçi hareketleri yaşanmıştır. Zamanla işçi sınıfının genel oy hakkı kazanması ile bu görüşler yumuşamaya başlamış; Avrupa'nın 21.yüzyıldaki kendine özgü ekonomik, sosyal, siyasal modelinin kurulmasına zemin hazırlanmıştır.

SONUÇ

Sosyal politikaların günümüzde ele alınış biçimi sadece endüstrileşmenin beraberinde getirdiği sosyal sorunları çözmek amacıyla değildir. Gelecek kuşağın yaşam kalitesini yükseltmek, insan haklarına ve onuruna saygı standartlarını düzenlemek, hukuk kurallarının işleyişini kolaylaştırmak, toplumun huzur ve esenliğini sağlamak için nitelikli adımlar atmak sosyal politikaların planlaması için yeterli olan diğer faktörler arasındadır. Öte yandan sosyal politikaların gelişimi ve kapsamı ele alınırken endüstrileşmeyle yakaladığı etkileşim düzeyi de unutulmamalıdır. Sosyal politikalar ve endüstrileşme arasındaki ilişki göz ardı edilmemelidir.

Endüstrileşme ile birlikte üretim güçleri, ilişkileri ve yerleri farklılaşmıştır. Üretim seri ve standart hale gelmiş, büyük işletmelerle birlikte yığınla ürün piyasaya sürülmüştür. Haliyle büyük işletmeler büyük pazarları doğurmuştur. Teknoloji ön plana çıkmış, sermaye el değiştirmiştir. Burjuva sınıfı bile sanayi burjuvazisine dönüşmüş, insan emeği giderek üretimden kopmuş ve el değiştiren sermayeye bağımlı hale gelmiştir. Yalnızca sanayi, ticaret ve çalışma yaşamı değil endüstrileşmeye bağlı olarak aile yapısı, sosyal ilişkiler, değerler sistemi de değişmiştir. Endüstrileşmenin yarattığı stres geçmişte feodal yapının çözülmesinden Dünya Savaşlarına kadar pek çok oluşuma zemin hazırlamıştır.

Sonuçta bütün bu oluşumlar, yenilik gereksinimi ve sosyal sorunları çözme isteği de sosyal politikaların şekillenmesini beslemiştir. Beslemeye devam edeceği de düşünülmektedir çünkü sosyal politikalar büyüyen ve yaygınlaşan sosyal sorunlar karşısında hem ulusal hem de küresel ölçekte çözümler düşünmektedir. İlerleyen dönemlerde sosyal politika uygulamalarının kapsamının, boyutlarının, içeriğinin, ölçütlerinin ve dağılımının değişebileceği gözlemlenebilir.

KAYNAKÇA

- Alcock, P. ve May, M. (2014). *Social policy in Britain*. (Fourth Edition), Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Attali, J. (1999). 1492. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Aybay, R. (1970). *Sosyalizmin öncülerinden Robert Owen*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın, M. K. ve Çakmak, E. E. (2017). Sosyal devletin temelleri. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(1), 11-19.
- Buğra, A. ve Çağlar K. (2010). *Sosyal politika yazıları*. (Dördüncü basım), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burden, T. (1998). *Social policy and welfare: A clear guide*. London: Pluto Press.
- Coffey, A. (2004). *Reconceptualizing social policy: Sociological perspectives on contemporary social policy*. (First published), Berkshire: Open university press.
- Çelik, A. (2010). Muhafazakâr sosyal politika yönelimi: Hak Yerine yardım-yükümlülük yerine hayirseverlik. *Journal of Political Sciences*, 42, 63-81.

- De Haan, A. (2007). *Reclaiming social policy: Globalization, social exclusion and new poverty reduction strategies*. (First published), New York: Palgrave Macmillan.
- Ersöz, H. (2003). Doğuştan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 53(2), 119-143.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Fert, İ. (2007). *Sosyal politika ve suç ilişkisi ülkemiz suç profili açısından bir değerlendirme*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gökbunar, R., Özdemir, H. ve Uğur, A. (2008). Küreselleşme kısıracındaki refah devletinde sosyal refah harcamaları. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 158-173.
- Huberman, L. (1991). *Feodal toplumdun yirminci yüzyıla*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kessler, G. (1945). *İçtimai siyaset*. İstanbul: Milli Mecbua Basımevi.
- Koray, M. (2002). *Avrupa toplum modeli*. İstanbul: Tüses Yayını.
- Koray, M. (2008). *Sosyal politika*. (Üçüncü baskı), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Koyunoğlu, H. H. (2002). *Sosyal politika açısından vakıflar XVII. yüzyıl İstanbul örneği*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Le Goff, J. (2009). *The birth of Europe*. (Çev. Ed.: Janet, L.), USA: Blackwell Publishing.
- Manning, N. (2003). Welfare, ideology and social teory. İçinde: J. Baldock, N. Manning ve S. Vickerstaff (Eds.). *Social Policy* (2nd ed., ss. 52-78). Oxford: Oxford University Press.
- Mishra, R. (1999). *Globalization and the welfare state*. UK: Edward Elgar Publishing.
- Moore, J. W. (2002). The crisis of feudalism: An environmental history. *Organization & Environment*, 15(3), 301-322.
- Özaydın, M. M. (2008). Küresel etkilerle şekillenen sosyal politika anlayışı ekseninde sosyal politikaların geleceğini tartışmak. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-18.

- Poggi, G. (1978). *The development of the modern state: A sociological introduction*. Londra: Hutchinson University Library.
- Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme sürecinde sosyal politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Talas, C. (1992). *Türkiye'nin açıklamalı sosyal politika tarihi*. (Birinci basım), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Toprak, D. (2015). Uygulamada ortaya çıkan farklı refah devleti modelleri üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 151-175.
- Taşpınar, N. S. (2007). *Avrupa Birliği sosyal politikası: Avrupa Birliği sosyal modeli ve Türkiye*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Titmuss, R. M. (1974). *Social policy: An introduction*. New York: Pantheon Books.
- Uğurlu, M. (2006). *Türkiye'de sivil toplum - sosyal politika ilişkileri*. Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, İzmit.
- Ülgen, P. (2010). Ortaçağ Avrupası'nda feodal sisteme genel bir bakış. *Mukaddime*, 1(1), 1-18.
- Zastrow, C. (1993). *Introduction to social work and social welfare*. (Fifth ed.), California: Brooks Cole.

ŞİDDET MAĞDURU KADINA YÖNELİK SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ: AYŞEN VE ZEHRA VAKASI

Melike Tekinal¹

Şevval Özge Özlem²

Meryem Emre²

ÖZET

Şiddet, hem ülkemizde hem de dünya çapında yaşanan sosyal sorunların en başında gelmektedir. Bireylerin yaşam kalitelerini düşürmekte ve benlik saygılarını zedelemektedir. Kadına yönelik şiddet, temel insan hakkı ihlallerinden biridir. Kadınların toplumda baskı içinde tutulması ve eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel vb. pek çok alanda eşitsizliğe maruz kalmasıdır. Kadına yönelik şiddetin türleri, ekonomik, psikolojik, cinsel ve fiziksel şiddettir. Bu bağlamda şiddet mağduru kadınlar, sosyal hizmet mesleğinin müracaatçı gruplarından birini oluşturmaktadır. Özellikle kadın sığınma evleri sosyal hizmet uzmanlarının kadınlarla uygulama yapabilmeleri için önemli birimlerinden biridir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, kadın sığınma evinde konuk olan iki kadın müracaatçı ile gerçekleştirilen sosyal hizmet müdahalesinin planlı değişim sürecini, benzerlikleri ve farklılıkları ile ele almaktır. Bu kapsamda öncelikle, çalışmada teorikte ele alınan planlı değişim süreci basamakları ile uygulamadaki müdahaleler bütünleştirilmiştir. Bu bütünleştirme vaka örneği ile desteklenmiştir. Çalışmanın önemi, kadına yönelik şiddet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının müdahalesi ile birlikte müracaatçının da bireysel, kurumsal, psikolojik vs. birçok nedenden dolayı sürece katılımının sağlanıp sağlanmadığının vaka örnekleri ile desteklenmesidir. Çalışma gerçekleştirilirken, müracaatçılar ile vaka görüşmesi yapılmıştır ve vaka görüşmesinde yaşam öyküsü alınmıştır. Çalışmanın sonunda, sosyal hizmet

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: melike.tunc@ikc.edu.tr (İletişim Yazarı).

² İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Lisans Öğrencisi.

uzmanının vakaların çözümüne yönelik izlediği planlı değişim süreci tanımlanmıştır. Sonuç olarak da sosyal hizmet uzmanlarının yaptıkları uygulamaları yazılı hale getirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, sosyal hizmet uzmanı, şiddet, kadın, sosyal hizmet

SOCIAL WORK INTERVENTION FOR WOMEN VICTIMS OF VIOLENCE: CASE OF AYSEN AND ZEHRA

ABSTRACT

Violence is at the top of social problems both in our country and around the world. It lowers the quality of life of individuals and hurts self-esteem. Violence against women is one of the fundamental human rights violations. It is the pressures of society placed upon women and inequality they face in education, health and social and cultural areas. Types of violence against women are economic, psychological, sexual and physical violence. In this context, violence victimized women constitute one of the applicant groups of the social service profession. Especially women's shelters are one of the important units for social workers to be able to practice with women. Within this context, the purpose was to consider a planned change process of social service intervention with two female applicants that stay in a women's shelter where both of them had some similarities and differences. Primarily in this context, the practice interventions were integrated with the theory of the steps of a planned change process. This integration was supported with case example. The importance of this study relies both on the intervention of social workers who focus on violence against women, and also on the case examples which helped us see whether the study group could participate in the process due to various reasons such as individual, institutional, psychological etc. Factors. During the study, case interviews were held with the clients and a life story was taken during the case interviews. At the end of the work, the planned change process that the social worker followed to resolve the cases was described. As a result, it has been suggested that the social workers' practices should be written in writing.

Keywords: Violence against woman, social worker, violence, woman, social work

GİRİŞ

Şiddet, bireylerin vücut bütünlüğüne, ruhsal durumlarına zarar veren, yaşam kalitelerini düşüren ve bireylerde fiziksel, psikolojik, biyolojik olarak olumsuz etkiler yaratan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet, Dünya’da ve Türkiye’de sıklıkla rastlanılan bir olgu haline gelmiştir ve ülkemizdeki sosyal sorunların da başında gelmektedir. Şiddet, kadınlar ve erkekler arasındaki güç ilişkilerinin eşit olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu eşitsizlikler sonucunda kadınlar, cinsel, ekonomik, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bu çalışmadaki amaç, kadına yönelik şiddet ile çalışırken sosyal hizmet müdahalesini görünür kılmaktır. Bu çalışmaya ihtiyaç duyulmasının nedeni, literatürde teorik bilgilerle uygulama bilgisinin bir vaka örneği ile birleştirildiği ve sosyal hizmet uzmanı bakış açısıyla, müdahalesi ile ele alındığı bir çalışma olmamasıdır. Metin içerisinde şiddetin tanımı ve türleri yer almakta, sonrasında planlı müdahale sürecinin kuramsal bilgisi ile birlikte; vaka özetleri, planlı müdahale süreci basamaklarına uygun olarak vakaların sunumu yer almaktadır. En son olarak da değerlendirme ve sonuç, öneriler bölümlerine yer verilmiştir.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) tanımına göre şiddet; bir yaralanma ya da yaralanma tehlikesi, ölüm, psikolojik hasar, gelişim bozukluğu ya da yoksunlukla sonuçlanan, bir kişiye, kişinin kendi kendine, bir grup ya da topluma kasıtlı olarak fiziksel ya da duygusal zor kullanması, güç uygulaması veya tehdididir (WHO, 2002, s.5). Kadına yönelik şiddet ilk kez 1993 yılında BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirgede tanımlanmıştır. Bildirgede kadına yönelik şiddet “ister kamusal ister özel hayatta olsun tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dâhil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel ve psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi” olarak tanımlanmıştır (Karal ve Aydemir, 2012, s.21). Aynı zamanda toplumun farklı boyutlarında kadınların yaşadığı ayrımcılığın bir göstergesidir. Kadına yönelik şiddet, şiddet uygulanan kişinin özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Kadını baskı altında ve ikinci planda tutmayı amaçlamaktadır. Kadınlar eğitim, sağlık, siyasi, sosyal ve iş gücüne katılım alanında birçok eşitsizliğe maruz kalmaktadır. Bu durum kadınların toplumdaki kaynaklara ulaşmasını engellemektedir. Kadınlar var olan toplumsal

kaynaklara ulaşamadıklarından dolayı şiddete karşı savunmasız hale gelmektedir ve bu durum kadını bağımlı hale getirerek ikinci planda kalmalarına neden olmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması verilerine göre (2014): Ülke genelinde 15 yaşından sonra kadınların yüzde 14'ü yakın ilişkide oldukları erkekler dışındaki kişiler tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılmaktadır. Fiziksel şiddet uygulayanların başında öncelikli olarak babalar (%43), anneler (% 23) ve ağabeyler (%18) gelmektedir. Aile bireyleri dışında fiziksel şiddet uygulayanlar arasında ise öğretmenler (% 5) ilk sıradadır.

Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Kadına yönelik şiddet olgusu, son derece karmaşık ve ele alınması güç bir olgudur (Akkaş ve Uyanık, 2016, s.37). Bu nedenle farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Kadının fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle sonuçlanan ve sonuçlanabilecek olan bir olgudur. Bu şiddet türleri, tek başına görülebildiği gibi bir arada ya da birbirinin etkeni veya sonucu olabilecek şekilde de görülmektedir.

Tablo 1: Şiddet Türleri ve Uygulanması

Şiddetin Türleri	Uygulanması
Fiziksel Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Tokat- yumruk atmak • Tekmelemek • Bir aletle vücuda zarar verme • Sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlama vs.
Psikolojik Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Küçük görmek, aşağılamak • Emir vermek • Sürekli eleştirmek • Başkalarıyla karşılaştırma • Dalga geçme, lakap takma vs.
Cinsel Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Cinsel ilişkiye zorlamak • Taciz • İstenmeyen cinsel içerikli sözler • Encest • Zorla evlendirme • Doğum kontrol yöntemlerini reddetmek • İstenmeyen cinsel içerikli davranışlar vs.
Ekonomik Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaya zorlama • Çalışmaktan alıkoyma • Kişisel mal varlığının izinsiz kullanımı • Yetersiz para vermek veya para vermemek

(Akkaş ve Uyanık, 2016; Harcar, vd. 2008; Sarıcı, 2013; Yüksel, 2016).

Tablo 1'de de görüldüğü gibi kadınlar, fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Bu mağduriyet de birbirinden farklı boyutlarda gerçekleşmektedir. Bu bağlamda şiddet mağduru kadınla çalışırken sosyal hizmet uzmanına önemli rol ve görevler düşmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, uygulamalarını yerine getirirken farklı yaklaşımlardan yararlanabilirler. Bu kapsamda güçlendirme temelli feminist yaklaşım

sosyal hizmet uzmanlarına yol gösterici olmaktadır. Bu nedenle, şiddet mağduru kadınla çalışırken feminist yaklaşımın nasıl kullanılacağına açıklanmasında yarar vardır.

Feminist yaklaşım, en başta da ifade edildiği gibi, kadının güçlenmesine ve kadın ile erkek arasındaki eşitliğe vurgu yapmaktadır. Bu temelde ele alındığında, bazı ilkeler ile desteklenmektedir. Worell ve Remer (2003), dört temel ilkenin feminist uygulamaya rehberlik ettiğini belirtmektedir. Bunlar; kişisel ve sosyal kimlikler birbirine bağlıdır; kişisel olan politiktir; ilişkiler eşitliğe dayalıdır; kadın bakış açıları değerlidir.

Genel anlamda ilkeler incelendiğinde, kadınların toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayalı olarak yaşadıkları eşitsizlikler göze çarpmaktadır. Aynı zamanda kadınların yaşadıkları tüm hak ihlalleri, hak ihlali olarak algılanması yerine, aile içerisinde özel mesele olarak görülmektedir. Feminist yaklaşım bu durumu ataerkil sistem tarafından yaratılan mağduriyetler olarak tanımlamaktadır. Bireylerin kişisel güçlerinin ve varlığının değerli kılınması sağlanmalıdır (Tunç Tekindal, 2016). Bu bağlamda müracaatçıların sorunlarını kendilerinin tanımlaması, yapılacak olan müdahalelerde aktif bir biçimde yer alması gerekmektedir.

Belirtilen teorik bilgiler kadınlarla çalışma sırasında uygulamaya aktarılırken, sosyal hizmet uzmanı eşitlikçi ilişkiler kurmaya, sosyopolitik bağlamda sorunların analizini yapmaya, kadının aktif olmasını sağlamada, kişisel olan politiktir ilkesi ile birlikte kadının güçlenmesine vurgu yapılmalıdır.

Vaka özetlerine ve müdahale süreçlerine geçmeden önce sosyal hizmet mesleğinin yol gösterici olan planlı müdahale süreci ve aşamalarını açıklamakta yarar bulunmaktadır.

PLANLI MÜDAHALE SÜRECİ VE AŞAMALARI

İnsanlar ve içinde bulunulan sistemler sürekli değişim ve gelişim içerisinde. Bu anlamda değişimin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Bireylerin yaşadıkları değişim süreci içerisinde sosyal işlevselliklerinin daha olumlu bir hale gelebilmesi adına müdahalelerde bulunmaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için değişim sürecinin planlanması gerekmektedir. Planlanan değişimin sağlanabilmesi için zaman ve çaba gerekmektedir. Değişimin sağlanabilmesindeki en büyük etken müracaatçının kapasitesi, katılımı ve isteği, yani motivasyonudur (Sheafor ve Horejsi, 2014).

Sosyal hizmet uzmanı, planlı müdahale süreci içerisinde müracaatçuyu ele alırken çevresini de dikkate almalıdır. Müracaatçının içinde bulunduğu sisteme ve yaşadığı durumun boyutlarına odaklanmalıdır. Planlı müdahale sürecini başlatırken, müracaatçının motivasyonunu önemsemeli ve her aşamada müracaatçının katılımını sağlayabilmelidir.

Özetle, planlı müdahale süreci, müracaatçı kuruma geldiği ilk andan itibaren planlanan, müracaatçının içinde bulunduğu sistemin değerlendirildiği, sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespit edildiği, müracaatçının da katılımı sağlanarak sorunlarının üstesinden gelebilmesi için toplumdaki kaynakların ve hizmetlerin harekete geçirildiği bir değişim sürecidir. Planlı müdahale süreci, tanışma, ön değerlendirme, planlama, uygulama, son değerlendirme, sonlandırma ve izleme olmak üzere yedi aşamadan oluşmaktadır.

Tanışma

Tanışma aşaması, sosyal hizmet uzmanının ve müracaatçının ilk iletişime geçtiği aşamadır. Tanışma aşamasının ilk amacı, bireylerin kaygılarını anlamak ve en önce rahat, güvende hissetmelerini sağlamaktır. Tanışma aşaması, sosyal hizmet uzmanı ve müracaatçının ilk karşılaşma anı olması nedeniyle buradaki en önemli husus, bireylerin “önemli” olduğu duygusunu yaşamasını sağlamaktır (Walsh, 2009). Güven ilişkisinin bu aşamada kurulması çok büyük önem taşımaktadır. Güven ilişkisinin oluşturulmasında görüşmenin yapıldığı ortamın büyük bir rolü olmaktadır. Aynı zamanda da bireyleri sorgulayıcı bir tarzda iletişim kurulmaması gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının kendini nasıl tanıttığı, ilk görüşme mekânını nasıl düzenlediği de tanışma/bağlantı kurma sürecini etkilemektedir (Duyan, 2016, s. 214). Bu aşamada bireylerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Müracaatçının planlı değişim sürecine katılımının sağlanabilmesi açısından da tanışma aşaması çok büyük önem taşımaktadır. Sosyal hizmet uzmanı otorite konumunda olmamalıdır. Sosyal hizmet uzmanı görüşme sırasında müracaatçının sözünü kesmemeli, müracaatçının anlatacaklarını sonuna kadar dinlemeli ve ‘ben dili’ ile iletişim kurmalıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının bu aşamada ele alacağı diğer becerileri ise, müracaatçının ilk olarak kaygı, korkularını anlamak ve gidermek, kendi amacını ve rolünü müracaatçılara anlatmaktır (Kirst- Arshman ve Hull, 1999). Görüşme süresince sosyal hizmet uzmanı, müracaatçıya karşı açık ve net olmalıdır. Aynı zamanda içten ve samimi iletişim kurmalıdır. Ancak müracaatçı mesleki sınırların farkında olmalıdır.

Ön Değerlendirme

Ön değerlendirme, bir kişinin veya durumun anlaşılması, sorunun çözülmesi ya da en aza indirilmesi için bireyin gelişimini ve yönünü belirleme sürecidir (Barker, 1999). Ön değerlendirme sürecine başlamak için müracaatçı sistemi açık bir şekilde tanımlanmalıdır. Bütüncül bakış açısıyla yaklaşılmalıdır. Bu aşamada bireylerin yaşam öyküleri alınmaktadır. Ön değerlendirmede de, diğer tüm planlı değişim süreci basamaklarında olduğu gibi müracaatçının katılımını sağlamak önem taşımaktadır. Aynı zamanda müracaatçının güçlü yanları, ön değerlendirme sürecinde belirlenmelidir. Sosyal hizmet uzmanının, müracaatçının sorunu ile ilgili yeterli ve doğru bilgiler toplaması gerekmektedir. Daha sonra topladığı bilgileri analiz etmesi ve daha sonraki aşamalar için planlama yapması gerekmektedir. Özetle, sosyal hizmet uzmanı, sorunun çözümünde müracaatçıya yol gösterici olmaktadır. Müracaatçıların karşılaştıkları sorun ve müracaatçının içinde bulunduğu durum mikro, mezzo, makro farklılık boyutlarından değerlendirildikten ve gereksinim belirlendikten sonra, sorunun çözümü ve gereksinimin karşılanması için planlamanın nasıl yapılabileceği konusuna geçilebilir.

Planlama

Planlama aşaması, değerlendirme ve müdahale aşamalarının arasında bir köprü görevi görmektedir. Sorunları atlatabilmesi için hedefler belirlenir ve belirlenen hedefler için yapılması gerekenler tespit edilmektedir (Johnson, 1998).

Ön değerlendirme aşamasında, müracaatçının yaşadığı sorunlar ve ihtiyaçları belirlenirken, planlama aşamasında, yaşanan sorunlara çözüm bulmak amacıyla hangi hizmetlerden yararlanılacağı ve hangi kaynakların kullanılacağı belirlenmektedir. İyi hazırlanan bir planlama aşaması, etkili sonuçlar elde etmeyi sağlamaktadır.

Bu aşamada bireylerin yerine getirmesi gereken görevler belirlenmektedir. Belirlenen sorunlar önceliklerine göre sıralanmakta ve gereksinimler şeklinde ifade edilmektedir. Amaçlar ve hedefler belirlenmektedir. Özetle, planlama aşaması hazırlanırken, yapılması gerekenler belirlenmektedir. Aynı zamanda planlama yapılırken müracaatçının katılımı sağlanmalıdır ve güçlü yönlerine odaklanılmaktadır. Bireylerin sorunlarının üstesinden gelebilmeleri için, anlaşılır, net ve açık bir plan ortaya konulmaktadır. Planlama aşamasının uygulama aşamasına geçirilebilmesi için bireyler ile sözleşme yapılmaktadır (Yolcuoğlu, 2014).

Planlama aşamasında önemli yedi adım bulunmaktadır (Kirst- Arshman ve Hull, 1999). Bunlar: müracaatçı katılımının sağlanması; belirlenen sorunların öncelik sırasına göre sıralanması; sorunların gereksinimler şeklinde tanımlanması; müdahale düzeyinin belirlenmesi; amaçların oluşturulması; hedeflerin belirlenmesi; sözleşme yapılmasıdır. Sözleşme, müdahale sürecinde yapılacakların yazılı hale getirilmesidir.

Uygulama

Müracaatçılar ve sosyal hizmet uzmanları amaçlarını gerçekleştirmek için birlikte hazırladıkları planı yaşama geçirmektedir. Ancak sosyal hizmet uzmanının, etkili bir mesleki müdahalede bulunabilmesi için öncelikle müracaatçının bulunduğu yerden başlaması gerekmektedir. Uygulama sürecinde meydana gelen gelişme sürekli olarak izlenmeli ve mikro, mezo ve makro düzeyde değerlendirilmelidir (Duyan, 2016, s. 240).

Kısacası bu aşamayı, belirlenen amaçların ve planlama bölümündeki aşamaların gerçekleştirildiği bir aşama olarak tanımlayabiliriz. Belirlenen sorunlar ve hedeflenen çözümlerin sağlanabilmesi için ilgili kaynaklar ve sosyal destek sistemleri, müracaatçı yararı gözetilerek harekete geçirilmektedir.

Son Değerlendirme

Son değerlendirme aşaması, bireylerin amaç ve hedeflerine ne derece ulaşabildiğinin ölçülmesi veya değerlendirilmesidir (Kirst-Arshman ve Hull, 1999). Bu aşamada, müracaatçıda değişimin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği de değerlendirilmektedir. Hangi amaç ve hedeflere ulaşılmadığı, ulaşılamama nedeni ve çözüm yolları değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, uygulanan programların, etkililiği ve verimliliğini de ortaya koymak açısından son değerlendirme önem taşımaktadır. Stearns vd (1993; akt. Duyan, 2016)'e göre, son değerlendirme, gelecekte yapılacak olan uygulamaları da daha etkin hale getirmek için önem taşımaktadır. Bu anlamda bireylerin sorunları, sorunların çözüme kavuşup kavuşmadığı, değişim sağlayacağı konuların belirlenmesi veya değişimin sağlanıp sağlanmadığı hususunda önemli bilgiler elde edilmektedir.

Sonlandırma

Sonlandırma aşaması, sosyal hizmet uzmanları ile müracaatçılar arasındaki çalışma ilişkisinin sonudur (Duyan, 2016, s. 249). Bu aşama, bireylerin gereksinim duyduğu hizmetlerden yararlanması, yaşamakta olduğu sorunlar ile ilgili ve sorunların çözümünde olumlu değişimlerin elde edilmesi, bu anlamda müracaatçıların kendilerine

güven duygusu geliştirilmesi ve güçlenmeleri durumunda mesleki yardım süreci sonlandırılmaktadır (Yolcuoğlu, 2014). Sonlandırma, planlanmış, beklenmedik, başarılı veya başarısız olabilir. Sosyal hizmet uzmanları planlı değişim sürecinin bu aşamasını yönetebilmek için mutlaka hazırlık yapmalıdır. Sonlandırma, amaçların ve hedeflerin başarılmış olması temeline dayanmalıdır (Duyan, 2016, s. 249). Bir müdahale sürecinin başarılı bir şekilde sonlandırılabilmesi için çalışmanın ne zaman bitirileceğine müracaatçı sistemi ile birlikte karar vermek ve yaşanacak duygusal aktarımları ele almak gerekmektedir. Hedeflenen ve belirlenen aşamalar ile ilgili amaçların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

İzleme

İzleme aşaması, planlı değişim sürecinin son basamağıdır. İzleme, müdahalenin tamamlanmasından sonra müracaatçının içinde bulunduğu durumun yeniden incelenmesi olarak özetlenebilmektedir. Yolcuoğlu (2014)'na göre; izleme aşamasında, yapılan uygulamalarda ve verilen hizmetlerde başarıya ulaşıp ulaşılmadığının denetlenmesi gerekmektedir. Eski sorunların, benzer şekilde veya başka bir biçimde ortaya çıkma olasılığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Temel amaç, sorunların çözümünün kalıcı olmasını ve bireylerin ileride karşılaşacakları sorunlarla kendilerinin baş edebilmesini sağlamaktır. İzleme aşaması, çalışma sonunda ulaşılan amaç ve hedeflerin sürekliliğini sağlamak açısından önem taşımaktadır. Planlı değişim süreci sonlandırıldıktan sonra, müracaatçıda sağlanan değişim ve gelişimin takibinin yapılmasını içermektedir.

Bu bilgilerden yola çıkarak, çalışmanın amacı, sosyal hizmet bilgisinin uygulamaya olan yansımalarını ortaya çıkarmaktır. Özellikle planlı müdahale süreci, sosyal hizmet uzmanlarının önemli mesleki araçlarının başında gelmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada vaka örneklerinden yola çıkılarak planlı müdahale sürecinin açıklanması amaçlanmaktadır.

ÇALIŞMANIN SÜRECİ

Şiddet mağduru kadınlarla yapılan müdahaleyi planlı müdahale süreci temelinde sistematik hale getirmek amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında çalışma kadın sığınmaevinde gerçekleştirilmiştir. Hikâyeleri verilen müracaatçılar, kadın sığınmaevinde kalmaktadır. Çalışmada gerçekleştirilen faaliyetlerden ilki Ş.Ö.Ö ve

M.E'nin Ayşen ve Zehra¹ ile görüşme yapmasıdır. Görüşmenin odağı, yaşam öykülerinin alınmasıdır. Bu görüşmeler ortalama 1 saat sürede gerçekleştirilmiştir. Görüşmede ses kaydı alınmamıştır, görüşmeciler not tutmuşlardır ve kendileri yazıya aktarmıştır. Yazıya aktarırken olabildiğince özetleyerek aktarmışlardır. Vakalarla görüşme, sosyal hizmet uzmanları ile işbirliği içerisinde hazırlanmıştır. Vakalarda sorulmaması gereken konular bulunmaktadır ve bu nedenle sorular genel anlamda ele alınmıştır. Müracaatçıların, yaşadıkları süreçleri kendi isteklerine göre anlatmaları sağlanmıştır. Vaka görüşmesinde süreç, görüşmecinin kendini tanıtmayla başlamıştır. Görüşmeci neden orada olduğunu ve amacını net bir şekilde tanımladıktan sonra, bu amaç doğrultusunda ele alınacak olan konu başlıklarını tanımlayarak; müracaatçının çocukluk dönemi, ergenlik dönemi ve bu süreçlerdeki aile ile ilişkileri, evlilik süreçleri, sığınmaevi yaşantıları ve sığınmaevi sonrasındaki hedeflerini ele almıştır. Süreç içerisinde sorulan sorular şu şekildedir:

- Çocukluk ve ergenlik dönemlerinizi ele alarak, aile ile ilişkilerinize de değinerek kendinizden bahsedebilir misiniz?
- Evlilik süreciniz hakkında bilgi verebilir misiniz?
- Şiddet nasıl ve ne zaman başladı?
- Sığınmaevine ilk gelişiniz mi? Bu süreçteki yaşantınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Sığınmaevi sonrasındaki hedefleriniz nelerdir?
- Sizi güçlü kılan şey nedir?
- Kadınlara mesaj bırakmak isteseyiz bu ne olurdu?

Vaka görüşmeleri yapıldıktan sonra, vakalara yönelik müdahale süreçlerini sistematik hale getirmek için ayrıca Ş.Ö.Ö ve M.E ilgili sosyal hizmet uzmanı ile görüşme yapmıştır. Görüşme içeriğinde her iki vaka için planlı müdahale süreçleri tek tek ele alınmıştır. Uzman nasıl müdahalede bulunduğunu ve hangi yöntemleri izlediğini açıklamıştır.

Son olarak araştırmacılar yapılan tüm görüşmeler odağında gerçekleştirilen uygulamaları planlı müdahale süreci basamaklarına uygun hale getirmişlerdir. Bu kapsamda öncelikle vaka özetleri açıklanarak, karşılaştırmalı olarak müdahale süreçleri ele alınmaktadır.

AYŞEN'İN HİKÂYESİ

Müracaatçı Ayşen, sekiz kardeşi olduğunu belirtmiştir. Babasıyla aralarının çok iyi olduğunu ancak yakın zamanda babasını kaybettiğini ifade etmiştir. Annesiyle aralarının çok iyi olmadığını ve babasını kaybedince aile ilişkilerinin de eskisi gibi olmadığını eklemiştir. Üç çocuğu olduğunu ifade ederken her fırsatta çocuklarını ne kadar sevdiğini de dile getirerek çocuklarını asla bırakmayacağını da belirtmiştir. Eşiyle arkadaş ortamında tanıştıklarını ve bir müddet sonra evlenmeye karar verdiklerini, ancak ailesinin istemediğini ifade etmiştir. Ayşen, evlenme konusunda kendi kararını vererek evlendiğini ve yanlış bir seçim yaptığını ifade ederek devam etmiştir. Evliliklerinin her döneminde ekonomik ve psikolojik şiddete maruz kaldığını ve evliliklerinin son bir buçuk yılı içerisinde cinsel şiddet ve fiziksel şiddete uğradığını ifade etmiştir. En basit konulardan bile şiddet görmeye başladığını ve şiddetin dozunun her geçen gün arttığını belirtmiştir. Evliliklerinin son döneminde dışarıya çıkmadığını ifade etmiştir. Her şiddete uğradığında, eşinin çocukları kayınvalidesine gönderdiğini ve çocuklar gittikten sonra da eşinin, kendisine işkence boyutunda şiddet uyguladığını ifade etmiştir. Eşinin ailesinin de şiddete tanık olduğunu ve bildiğini, ancak engellemediklerini aksine erkektir yapar gibi sözlerle bu şiddeti desteklediklerini belirtmiştir. Şiddetin dozunun arttığı bir gün, evden çıktığını ve bağırdığını, ancak kimsenin duymadığını ifade ederek, tanımadığı kişilerin evine sığındığını ifade etmiştir. Daha sonra ALO 183 hattı aracılığı ile ihbarda bulunduğunu ve polis eşliğinde çocuklarını almaya gittiğini belirterek, bir daha asla geri dönmek üzere evden ayrılmaya karar verdiğini de eklemiştir.

Olayın yaşandığı ildeki kadın sığınma evine gittiğinde kurum şiddetine maruz kaldığını, orada bulunmalarının gizli tutulması gerekirken, eşiyile telefonda görüşmek zorunda bırakıldığını ve eşine dönmesi için ona baskı yapıldığını, üç çocuk ile bir yere gidemezsin, yapamazsın gibi sözlerle vazgeçirilmeye çalışıldığını ifade etmiştir. Daha sonrasında kurumdaki bazı kişilerin yardımıyla şu an bulunduğu ile gelmek üzere bilet aldığı ve başka hiçbir şey almadan yola çıktığını ve İstanbul'a ulaştığını belirtmiştir. Sonrasında şu an bulunduğu sığınma evinde kalmaya başladığını ve bu dönemin hayatının dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. Kurumun kendisini çok sahiplendiğini ve güçlendirdiğini hem kurumun çabası hem de kendi azmi ile işe yerleştiğini, çocuklarını okula gönderdiğini, ödevlerinde yardım ettiğini ve çocuklarıyla verimli vakit geçirdiğini ifade ederek, ilk kez bir işte çalıştığını belirtmiştir. Ayşen, kurumda

bulunduğu süre boyunca, psikolog tarafından psikolojik destek aldığını ve sosyal hizmet uzmanı ile süreç görüşmeleri yaptığını eklemiştir. Bu görüşmeler Ayşen'in güçlenmesine yönelik yapılan çözüm odaklı müdahalelerdir. Sosyal hizmet uzmanı, süreç görüşmelerinde söz konusu vakayı kısımlar halinde ele alarak çözüm odaklı müdahalelerde bulunmuştur. Psikolog da müdahalelerinde çözüm odaklı psikoterapi teknikleri kullandığını belirtmiştir.

Ayşen kurumdan sonraki süreçte, gelecek ile ilgili hedeflerini anlatırken, kendi ayakları üzerinde durmak istediğini, eve çıkmak istediğini ve çocuklarının düzeni bozulmadan, çalışmaya da devam etmek istediğini belirtmiştir. Kendisini güçlü kılan en önemli değerini, annelik olduğunu ifade ederek, çocuklarını çok sevdiğini bir kez daha tekrar etmiş ve çocuklarının bir teşekkür etmesinin her şeye değdiğini ifade etmiştir. Ayşen, görüşmenin sonunda kadınlara bir mesaj bırakmıştır: "Her şey erkek değildir, çocuklar hiçbir şey için engel değildir ve doğru karar, doğru insanlarla hayat güzeldir".

ZEHRA'NIN HİKÂYESİ

Müracaatçı Zehra ile yapılan görüşmede beş kardeş olduğunu ifade etmiştir. Kendisinin kız olması sebebiyle, eğitimine ortaokula kadar devam etmesine izin verildiğini, erkek kardeşlerinin ise lise mezunu olduklarını söylemiştir. Çocukluk ve ergenlik yıllarını geçirdiği ailesinde, aile içi ilişkilerinin çok iyi olduğunu babasının sürekli ağır işlerde çalıştığı için evde çok az vakit geçirdiğini çok fazla iletişimlerinin olmadığını dile getirmiştir. Annesine çok bağlı olduğunu çocukluk, gençlik ve evlilik döneminde sürekli her şeyini annesine anlattığını ve bir yıl önce annesini kaybetmesiyle ağır psikolojik çöküntü yaşadığını, ara ara ağlama nöbetleri geçirdiğini anlatmıştır. Bu süreçte psikiyatriye yönlendirilmiş ve psikiyatrist tarafından düzenlenen ilaçlarla tedavi görmüştür. Abla ve ağabeylerinin iyi insanlar olduğunu fakat boşanma kararından sonra hiç biri destek çıkmadığı için hepsiyle iletişimini kestiğini belirtmiştir.

Gençlik döneminde arasının çok iyi olduğu dokuz yıl yanında yaşadığı amcası ile miras kavgası sebebiyle görüşmediğini belirtmiştir. Boşanmak istediği dönemde aile fertleri kız çocuğunu da babasına bırakarak gelmesi koşuluyla kendisine yardım edeceklerini belirtmiştir. Bunun sonucunda müracaatçı Zehra, son altı aydır tamamı ile iletişimini kestiğini belirtmiştir.

Zehra, yirmi bir yaşında evlendiğini evliliğinin on yedi yıl sürdüğünü, evliliğin ilk yıllarından itibaren şiddetin sürekli var olduğunu ve toplum baskısı sebebiyle boşanmaktan korktuğunu ifade etmiştir.

Evlenmeden önce bir sevgilisi olduğunu, yurt dışında yaşadığını ve uzaktan akraba oldukları için ailesinin sevdiği kişi ile evlenmesine karşı çıkararak şiddet gördüğü eşi ile evlenmeye zorlandığını ifade etmiştir. Eşi ile evli olduğu süre zarfında sürekli annesinden yardım gördüklerini, eşinin sık sık İstanbul'a gittiğini ve kendisini Bayburt'ta bırakarak aylarca gelmediğini belirtmiştir. İkinci çocuğun doğumundan sonra eşiyle birlikte İstanbul'a yerleştiklerini belirtmiştir. Zehra, eşinin İstanbul'da kendisi dışında imam nikâhlı bir eşinin daha olduğunu iddia etmektedir. Zehra, İstanbul'da yaşadıkları dönemde ev temizliğine gittiğini bir buçuk ay bir lokantada çalıştığını ve kaymakamlıktan maddi yardım aldığını belirtmiştir. Eşinin bu süreçte sürekli alkol ve uyuşturucu madde kullandığını, eve kadın arkadaşlarını getirerek kendisini bu kadınlara hizmet etmeye zorladığını, istediği şekilde davranmadığında şiddet uyguladığını, aşağılayıcı ve onur kırıcı sözler söylediğini belirtmiştir. Zehra, bir oğlan ve bir kız olmak üzere iki çocuğu olduğunu ifade etmiştir. Zehra, şiddetin gerçekleştiği bir gün buna tanık olan oğlunun karakola ihbarı ile ŞÖNİM ile bağlantısının gerçekleştiğini belirtmiştir. Kuruma yaş sebebiyle oğlunun alınmadığını ifade etmiştir. Son yerleştiği sığınma evinin, kaldığı üçüncü sığınma evi olduğunu belirtmiştir. Kızının psikolojik destek aldığını ifade etmiştir. Kendisinin annesinin vefatı sonrası ağlama nöbetleri geçirdiğini ve psikolojik destekle bu durumla baş edebilir hale geldiğini ifade etmiştir. İşe girmek ve oğlunu da eşinden alarak çocuklarıyla bir yaşam kurmak istediğini ifade etmiştir. Boşanma davasının devam ettiğini eşinin kızı vermesi koşuluyla boşanmayı kabul edeceğini ve avukatın süreçle sağlıklı bir şekilde ilgilenmediği için davasının uzadığını ifade etmiştir. Vakaya kurumda kaldığı süreçte vakadan sorumlu uzman ve psikolog tarafından çözüm odaklı psikoterapi teknikleri kullanılmıştır³. Kendisine iç görü kazandırılmaya çalışılmıştır.

³ Çalışma gerçekleştirilirken, psikolog ile vakalar hakkında detaylı görüşmelerin yapılmaması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

KARŞILAŞTIRMALI OLARAK AYŞEN VE ZEHRA’NIN PLANLI MÜDAHALE SÜRECİ

Bu bölümde belirtilen hikâyelerin müdahale süreçleri, planlı müdahale süreci basamakları kapsamında karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Amaç, her iki vakanın müdahale basamaklarında yapılan uygulamaların benzerliklerinin ve farklılıklarının görünür olmasını sağlamaktır.

Bu kapsamda her iki vakanın planlı müdahale süreci özeti Tablo 2’de verilerek, her bir basamak tablodan sonra açıklanmıştır.

Tablo 2: Ayşen ve Zehra’nın planlı müdahale süreci

	Müracaatçı Ayşen	Müracaatçı Zehra
Tanışma	• ALO 183	• ŞÖNİM
Ön Değerlendirme	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik, psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet • Kurum şiddeti • Üç çocuğu vardır • Sekiz kardeşi vardır • Daha önce bir kurum değiştirmiştir • Lise mezunu • İş tecrübesi yok • Maddi geliri yok • İletişime açık • Hedefleri ve amaçları var • Çocuklarına çok düşkün • Değişime karşı pozitif • İşbirliği ve eşgüdümlü • Çalışmaya açık • Çalışmaya istekli 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik, psikolojik ve fiziksel şiddet • İki çocuğu vardır • Dört kardeşi vardır • Daha önce iki kurum değiştirmiştir • İlkokul mezunu • Temizlik işi • Maddi geliri yok • İletişime açık • Hedefleri ve amaçları var • Çocuklarına düşkün
Planlama	<p>İhtiyaçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuruma güvenmesi için zaman tanınması • Psikolojik danışmanlık • Süreç görüşmeleri • Hukuki danışmanlık • Maddi yardım • İşe girmek için eğitim, kurs imkânları • Çocuklarının eğitiminin başlaması • Kreş yardımı • En büyük çocuğuna psikolojik destek sağlanması • Gerekli hastane işlemleri ve takibinin sağlanması • Çocuklarına maddi yardım • Süreç görüşmeleri • İş imkânından sonra, iş saatinin çocuklarına göre planlanması 	<p>İhtiyaçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Psikolojik danışmanlık • Hukuki danışmanlık • Hastane işlemleri ve takibi • Maddi yardım • Süreç görüşmeleri • Çocuğunun eğitime başlaması, • Çocuğunun psikolojik danışmanlık hizmeti alması • Çocuğunun hastane işlemleri ve takibi • Çocuğunun süreç görüşmeleri
Uygulama	<p>Belirlenen ihtiyaçlara yönelik uygulamalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaman tanındı • Psikolojik destek sunulmaktadır • Hukuki danışmanlık sağlanmaktadır • Maddi yardım sağlanmaktadır • İş için eğitim ve kurs imkânlarından yararlanmıştır 	<p>Belirlenen ihtiyaçlara yönelik uygulamalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Psikolojik danışmanlık sağlanmaktadır • Hukuki danışmanlık sağlanmaktadır • Gerekli hastane işlemleri ve takibi yapılmaktadır • Maddi yardım sağlanmaktadır • Süreç görüşmeleri yapılmıştır

	<ul style="list-style-type: none">• Çocuklar eğitime başlamıştır• En küçük çocuğa kreş imkânı sağlanmıştır• En büyük çocuğa psikolojik destek sağlanmaktadır• Gerekli hastane işlemleri yapılmak ve takibi sağlanmaktadır• Çocuklarına maddi yardım yapılmaktadır• İşe başlamıştır• İş saati çocuklarının okul saatine göre planlanmıştır	<ul style="list-style-type: none">• Çocuğuna okul desteği sağlanmıştır• Çocuğuna psikolojik destek sağlanmıştır• Çocuğunun hastalığı için hastane işlemleri yapılmıştır• Çocuğuna maddi yardım sağlanmıştır• Çocuğunun süreç görüşmeleri yapılmıştır
Değerlendirme	<ul style="list-style-type: none">• Müracaatçı zaman içerisinde kuruma güven geliştirmiştir• Psikolojik destek ile gelişme sağlanmıştır• Boşanma davası açılmıştır ve dava devam etmektedir• İşe başlamıştır• Çocuklarıyla verimli vakit geçirmektedir• En büyük çocuğu psikolojik destek ile gelişim sağlamıştır• Güçlü bir örnek sergilemektedir• Amaç ve hedeflere ulaşılmaktadır• Değişim sağlanmaktadır	<ul style="list-style-type: none">• Psikolojik gelişim sağlanmıştır• Boşanma davası açılmıştır ve devam etmektedir• İşe başlayamamıştır• Kızı psikolojik gelişim göstermiştir• Tutarlı bir değişim gösterememiştir
Sonlandırma	<p>Ayşen halen sığınmaevinde kalmaktadır. Henüz sonlandırma gerçekleşmemiştir. Olası sonlandırma hedefleri bulunmaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none">• Müracaatçının ayrı eve çıkması• Çalışılan işe göre kreş düzenlemelerinin yapılması• Düzenleme yapılamazsa annesinin çocuklarına bakması için yanına gelmesi• Boşanma davasının sonuçlanması hedeflenmektedir.	<ul style="list-style-type: none">• Kurum kurallarından gizlilik ilkesinin ihlal edilmesi sebebiyle, Zehra'nın farklı kuruma nâkili gerçekleştirildiği için vaka sonlandırılmıştır.
İzleme	Kurumda sosyal hizmet uzmanlarının görev tanımı nedeniyle müracaatçı takibi yapılamamaktadır.	

Tanışma ve Ön değerlendirme

Tablo 2'ye göre planlı müdahale süreçleri aşağıdaki gibi detaylandırılmaktadır.

Ayşen, kuruma ulaşmasındaki aracının ALO 183 telefon hattının reklamları olduğunu ifade etmiştir. Ayşen daha önce yaşadığı yerde sığınmaevine gitmiş, ancak kurum şiddetine maruz kalmıştır. Kurumda bulunmalarının gizli tutulması gerekmesine rağmen eşiyile telefonda görüşmek zorunda bırakıldığını ve eşine dönmesi için baskı yapıldığını, vazgeçirilmeye çalışıldığını ifade etmiştir. Ayşen 40 yaşındadır ve lise mezunudur ve daha önce bir iş tecrübesi olmamıştır. Herhangi bir maddi geliri bulunmamaktadır.

Sosyal hizmet uzmanı yaptığı ön değerlendirmede, Ayşen'in iletişime açık ve kendini çok net ifade edebilen, tanışma aşamasından beri hedefleri ve amaçları olan, bilinçli ve çocuklarına çok düşkün bir müracaatçı olarak değerlendirmiştir. Fakat Ayşen'in ve çocuklarının daha önce belirtilen kurum şiddetine maruz kalması nedeniyle, şu anda bulunduğu kuruma karşı önyargılı olduğu saptanmıştır.

Müracaatçı Ayşen'in evlilik süresince yaşadığı travmalardan dolayı psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu saptanmıştır. Daha önce bulunduğu kurum tarafından şiddete maruz kalmıştır, eşi ile görüşmek zorunda bırakılmış ve eşine dönmesi için baskı görmüştür. Bu nedenle şu an bulunduğu kuruma geldiğinde hem müracaatçı da hem de çocuklarında güvensizlik söz konusu olduğu gözlemlenmiştir. Müracaatçı Ayşen, eşinden boşanmak istemektedir. Ayşen'in değişime karşı pozitif olduğu, işbirliğine ve eşgüdümlü hareket etmeye istekli olduğu, çalışmaya açık olduğu saptanmıştır ve bu özellikler müracaatçının güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

Zehra ise, kuruma gelmeden önce şiddete tanık olan oğlunun, babasını karakola şikâyet ettiğini ve ŞÖNİM aracılığı ile sığınmaevine yerleştiğini ifade etmiştir. Daha öncesinde iki farklı kurum değiştirmiştir. Müracaatçı Zehra, ilkokul mezunudur ve daha önce temizlik işinde çalışmıştır. Şuan da herhangi bir maddi geliri bulunmamaktadır.

Görüşmeci Zehra'nın iletişime açık ancak kendini çok net ifade edemeyen biri olarak değerlendirmiştir. Tanışma aşamasının başından beri hedefler konusunda belirsizliklerin hâkim olduğu saptanmıştır. Çocuklarına düşkün olduğu saptanmakla birlikte çocukları ile ilgili koyduğu hedefler ve bu hedefleri uygulama çabası birbiriyle örtüşmemektedir.

Müracaatçı Zehra'nın evlilik süresince yaşadığı şiddet türlerinden dolayı psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu ve annesini yakın zamanda kaybetmesi nedeniyle bu psikolojik yıpranmanın daha da belirgin hale geldiği saptanmıştır.

Müracaatçı Zehra da, eşinden boşanmak istemektedir. Zehra'nın söylediklerinde ve hedeflediklerinde tutarsızlık söz konusu olduğu saptanmıştır. İletişime açık olması en güçlü yanı olarak değerlendirilmiştir.

Planlama

Vaka 1'de Ayşen'in sorunlarının öncelik sırasına göre düzenlenmesi ve sorunların ihtiyaca çevrilmesi şu şekilde belirlenmiştir:

- Öncelikle kurum şiddetinden dolayı kuruma bir güvensizlik söz konusu olmaktadır bu nedenle bir ön yargı hâkimdir. Bu durumun ortadan kalkması için Ayşen'in ve çocuklarının zamana ihtiyacı vardır. Bu nedenle hem kendisine hem de çocuklarına zaman tanınması planlanmıştır.

- Ayşen'in herhangi bir gelirin olmaması sebebiyle maddi yardıma ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle hem Ayşen'e hem de çocuklarına maddi yardım yapılması gerektiği belirlenmiştir ve planlanmıştır.
- Ayşen'in yaşadığı, ekonomik, psikolojik ve fiziksel, cinsel şiddetin travmatik etkilerinden kurtulmaya ihtiyacı vardır. Bunun için psikolojik danışmanlık hizmetinin verilmesi planlanmıştır.
- Aynı zamanda Ayşen'in geleceğe yönelik hedef ve amaçları temel alınarak, müracaatçının hem psikolojik hem de maddi anlamda güçlenmesine ihtiyacı vardır. Bu nedenle kurumdaki süreç ve kurumdaki sonraki süreç için planlamalarının yapılması, süreç görüşmeleri ile değerlendirilerek belirlenmiştir.
- Ayşen, eşinden boşanmak istemekte ve bu nedenle hukuki danışmanlık alması gerekmektedir. Barolardan ücretsiz avukat desteğinin sağlanması ve işbirliği içerisinde hareket edilmesi amacıyla avukat desteği sağlanması planlanmıştır.
- Ayşen, en başından beri işe girmeyi ve kendi ayakları üzerinde durmayı hedef edinmiştir. Ancak daha önce herhangi bir işte çalışmaması işe girmesinde engel teşkil edebilmektedir. Bu anlamda müracaatçının işe girme ve çalışmaya ihtiyacı vardır. Bu nedenle işe girebilmesi için eğitim ve çeşitli kurslar ile desteklenmesi planlanmıştır.
- Çocuklarının okula devam etme ihtiyacı vardır. Bu nedenle okul desteği sağlanması planlanmıştır. En küçük çocuk içinde kreş imkânının sağlanması planlanmıştır.
- Yaşanılan travmalara ve şiddetlere tanık olmuş olması sebebiyle en büyük çocuğun psikolojik desteğe ihtiyacı vardır. Bu nedenle psikolojik destek hizmetinin sağlanması planlanmıştır.
- Gerekli durumlarda Ayşen'in ve çocuklarının hastane işlemleri ve takibinin yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle hastane işlemleri ve takibinin yapılması planlanmıştır.
- Ayşen'in işe girmesi halinde iş saatlerinin, çocuklarının okul saatlerine göre ayarlanmasına ihtiyacı vardır. Bu nedenle okul saatlerinin Ayşen'in iş saatlerine uygun ayarlanması planlanmıştır. Çünkü iki çocuğu normal eğitim öğretim hayatına devam etmekte ve en küçük çocuğu da kreşe gitmektedir. Bu durumda Ayşen'in çocuklarını okuldan alabilmesi için iş saatinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Vaka 2’de Zehra’nın sorunlarının öncelik sırasına göre düzenlenmesi ve sorunların ihtiyaca çevrilmesi şu şekilde belirlenmiştir:

- Zehra, yaşadığı şiddet biçimlerinin etkilerinden ve yakın zamanda annesini kaybetmesinden dolayı psikolojik destek hizmetine ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle psikolojik destek hizmetinden yararlanması planlanmıştır.
- Çocuğunun böbreğinde kist olması sebebiyle gerekli hastane işlemleri ve takibinin yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle hastane işlemleri ve takibinin gözetmen ve sosyal hizmet uzmanı eşliğinde yapılması planlanmıştır.
- Zehra’nın herhangi bir gelirin olmaması sebebiyle maddi yardıma ihtiyacı vardır. Bu nedenle maddi yardım ile desteklenmesi planlanmıştır.
- Sosyal hizmet uzmanı ile işbirliği içerisinde, kurumda kaldığı süre boyunca ve kurumdaki sonraki süreç için hedef ve amaçların oluşturulması konusunda görüşmeler yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle düzenli olarak süreç görüşmeleri planlanmıştır.
- Çocuğunun okula devam etme ihtiyacı vardır. Bu nedenle okul desteğinin sağlanması planlanmıştır.
- Çocuğun yaşadığı şiddet olaylarına tanık olması sebebiyle psikolojik desteğe ihtiyacı vardır. Bu nedenle, çocuğun talebi üzerine, sosyal hizmet uzmanı ile süreç görüşmeleri yapılması, bir yandan da psikolojik destek sağlanması planlanmıştır.
- Zehra, eşinden boşanmak istemektedir. Bu nedenle hukuki danışmanlığın sağlanması ve ücretsiz avukat desteği alınması planlanmıştır.

Planlama yapılırken ön değerlendirme çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle planlama yapılırken, Ayşen ile Zehra’nın müdahale sürecinde planlama aşamasındaki farklılıklar şunlardır:

- Ayşen’in en başta kurum şiddetine maruz kalmış olması şu anda kaldığı kuruma alışma sürecinde sıkıntı yaratmıştır. Bu nedenle planlamada ilk önem taşıyan madde, Ayşen’in ve çocuklarının kuruma güven sağlaması olmuştur. Bu doğrultuda Ayşen’in kurum sürecine alışması için belirli bir süre tanınması planlanmıştır.
- İki müracaatçıya da psikolojik destek hizmeti sağlanmıştır. Ancak Zehra’nın yakın zamanda annesini kaybetmiş olması, psikolojik yönden daha fazla yıpranmasına

sebepe olmuştur. Bu anlamda psikolojik destek ihtiyacının yaşadığı şiddet temelinde dışında da ele alınması planlanmıştır.

• İki müracaatçı da işe girmeyi hedeflemiştir ancak Ayşen'in hedeflerinde ve uygulamalarındaki tutarlılık, kararlılık ile işe girmesini sağlamıştır. Bu anlamda desteklenmesi ve çocuklarının düzenlerinin sağlanması için gerek iş saatlerinde gerek kreş imkânları ile desteklenmesi planlanmıştır.

Uygulama

Vaka 1'de müracaatçı Ayşen için yapılan uygulamalar:

- Kuruma karşı güvenin sağlanabilmesi amacıyla müracaatçıya kuruma alışabilmesi açısından belirli bir süre tanınmıştır.
- Müracaatçıya maddi yardım talebi üzerine maddi destek hizmeti sağlanmıştır.
- Yaşadığı travmatik süreci atlatabilmesi için psikolojik destek hizmeti alması sağlanmıştır. Bu destek hizmetini psikolog sağlamıştır.
- Müracaatçının güçlenmesine yönelik, süreç görüşmeleri yapılmıştır. Bu süreç görüşmelerinde, müracaatçının hedeflerinin ve amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik belirlenen aşamalar üzerinde konuşulmuştur. Aynı zamanda müracaatçının güçlenmesine yönelik konular belirlenmiştir ve üzerinde çalışılmıştır.
- Barolardan ücretsiz avukat desteği sağlanmıştır. Boşanma davası açılmıştır. Dava halen devam etmektedir.
- Müracaatçının işe girebilmesi için eğitim ve çeşitli kurslar ile desteklenmiştir. Kurs için müdür ile görüşmüştür ve CV'nin hazırlanmasında, havuza dâhil edilmesinde, mülakat gününde ve mülakat sonrasında müracaatçı Ayşen, sosyal hizmet uzmanı tarafından desteklenmiştir.
- Çocukların okula devam etmesi sağlanmıştır ve adres bilgilerinin gizli tutulması nedeniyle okul ile işbirliği yine sosyal hizmet uzmanları tarafından sağlanmıştır.
- Çocuğun yaşadığı şiddet olaylarına tanık olması sebebiyle psikolojik destek hizmeti alması sağlanmıştır.
- Gerekli durumlarda hastane işlemleri ve takibi hem gözetmen hem de sosyal hizmet uzmanı işbirliği ile yapılmıştır.

• Ayşen, işe girmiştir ve bu nedenle iş saatlerinin, çocuklarının okul saatlerine göre ayarlanması gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, müracaatçı ile bu durumu değerlendirerek ve işveren ile iletişim kurarak, işyeri saatleri müracaatçıya uygun hale getirilmiştir.

Vaka 2’de Zehra için yapılan uygulamalar:

- Müracaatçı Zehra’nın psikolojik destek hizmetinden yararlanması sağlanmıştır.
- Çocuğunun böbreğinde kist olması sebebiyle gerekli hastane işlemleri ve takibinin gözetmen ve sosyal hizmet uzmanı eşliğinde yapılması sağlanmıştır.
- Zehra’ya ve çocuğuna yönelik maddi yardım desteği sunulmuştur. Çünkü müracaatçı Zehra çalışmamaktadır ve aile ilişkilerinin kopukluğundan dolayı herhangi bir yerden veya kişiden maddi destek alamamaktadır.
- Sosyal hizmet uzmanı ile işbirliği içerisinde, süreç görüşmeleri yapılmıştır. Bu süreç görüşmelerinde, müracaatçı daha önce iki kurum değiştirmesine rağmen kurum kurallarını ihlal etmiştir ve bu nedenle süreç görüşmelerinde bu konuya ağırlık verilmiştir. İşe girmesi konusunda yönlendirmeler ve değerlendirmeler ele alınmıştır.
- Çocuğunun eğitimini desteklemek amacıyla okul desteği sağlanmıştır.
- Çocuğunun talebi üzerine, sosyal hizmet uzmanı ile süreç görüşmeleri yapılmıştır. Çocuk ile yapılan görüşmede yaşanan travmatik süreçler ile ilgili daha çok bilgi elde edilmiştir. Bu durum çocuğun birçok travmatik olaya tanık olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çocuğa da psikolojik destek sağlanmış ve süreç görüşmelerinde de çocuğun değişim ve gelişim sağlayabilmesi için destek verilmiştir.
- Müracaatçı Zehra’nın eşinden boşanması için hukuki danışmanlık hizmeti sağlanmıştır. Müracaatçıya atanan avukatın bazı sorumluluklarını yerine getirememesinden dolayı aksaklıklar meydana gelmektedir.

Uygulama aşaması gerçekleştirilirken planlama aşaması çok önem taşımaktadır. Uygulama aşaması yapılırken, müracaatçı Ayşen ile müracaatçı Zehra arasındaki farklılıklar şunlardır:

- Öncelikle Ayşen’in kuruma adapte olması için zaman tanınmıştır. Müracaatçı Zehra’nın ise kurallara daha hâkim olması beklenmiştir. Çünkü Zehra daha önce iki ayrı kurumda bulunduğu için, ona uygulamada zaman tanınmamıştır. Daha çok

planlanan hizmetler uygulamaya geçilmiştir. Ancak, müracaatçı Zehra kurumda kural ihlalleri yapmıştır.

• İki müracaatçının da kurum hizmetlerinden ayrı ayrı yararlanması söz konusu iken, müracaatçı Ayşen'in, üç çocuğunun olması ile başta zorluk yaşasa da daha sonra düzen sağlanarak işe girmiştir. Burada müracaatçının tutarlı ve kararlı olması ve çaba göstermesi büyük önem taşımıştır. Müracaatçı Zehra'nın yanında tek çocuğu bulunmaktadır. Kendisi işe girmeye isteklidir, ancak bu isteğini gerçekleştirmek için herhangi bir çaba gösterememiştir.

Değerlendirme

Müracaatçı Ayşen'in değerlendirmesi yapılacak olursa, müracaatçı oldukça kararlı ve tutarlı davranışlar sergileyerek en baştan beri belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla her türlü çabayı göstermiştir. Psikolojik destek hizmetinin de olumlu etkileriyle yaşadıklarıyla yüzleşmiş ve yaşananların kendi hatası olmadığını anlamıştır. Çocuklarına olan bağlılığı ve düşkünlüğü onu daha da güçlü kılmıştır. Genel anlamda belirlenen planlamalar ve amaçlar tek tek gerçekleştirilmiştir. İşbirliği ve eşgüdüm içerisinde hareket etmiştir. Bu anlamda güçlü bir örnek teşkil etmektedir.

Müracaatçı Zehra'nın değerlendirmesi yapılacak olursa, müracaatçı iletişime açık olmakla birlikte eşgüdüm ile hareket etmemiştir. Belirlenen hedefler ile uygulamalar tutarlılık göstermemiştir. İstekleri, hedefleri vardır ancak uygulama anlamında çabaları yetersiz kalmıştır. Kurumda sunulan hizmetler belirli ve sınırlıdır. Müracaatçının kendi çabası bu anlamda önemli rol oynamaktadır. Çoğu destek hizmetleri sunulmasına rağmen müracaatçı Zehra kural ihlalleri yapmaya devam etmiştir. Süreç görüşmelerinde her defasında belirtilmesine rağmen Zehra bu anlamda da tutarsızlık sergilemiştir.

Çalışma sonucunda müracaatçıların güçlü ve zayıf yönleri ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır:

Tablo 3: Müracaatçıların Güçlü ve Zayıf Yönleri

	Müracaatçının Güçlü Yönleri	Müracaatçının Zayıf Yönleri
AYŞEN	<ul style="list-style-type: none">• Kardeş birliği• Farkındalığının ve bilincinin yüksek olması• Gelişime ve değişime açık olması• İstikrarlı, azimli ve sabırlı olması	<ul style="list-style-type: none">• Travmatik etkiler ve etkilerin tetiklenme ihtimali• Bürokrasideki işleyişlerin bazı durumlarda yetersiz kalabilmesi• Kurumdan çıkarılma korkusu
ZEHRA	<ul style="list-style-type: none">• İletişime açık olması• Etkili iletişim becerileri• El becerileri	<ul style="list-style-type: none">• İstikrarlı olmaması• Yaşam kurma ve planlama konusunda eksik ve tutarsız

	• Hijyen kuralları	• Kurallardan ve ilkelerden bağımsız davranma • Sorumluluk almada yetersizlik
--	--------------------	--

Tablo 3'te de görüldüğü gibi, müracaatçıların güçlü ve zayıf yönleri değişiklik göstermektedir. Müracaatçı Ayşen travmatik süreçlerden geçmiştir, şiddetin en ağır biçimlerini yaşamıştır. Özgürlüğüne el konulmuştur. Değişim ve gelişim yaratmaya çalışırken atılacak tek bir yanlış adım, sürecin en başa sarmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda kurum içerisindeki kuralların net olması, müracaatçı da kaygı ve çıkarılma korkusu oluşturmaktadır. Daha önce yaşanan kurum şiddetinden sonra ve yaşanan travmatik süreçlerin sonunda, gelinen adım Ayşen'in güçlü yönlerinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu süreçte sosyal hizmet uzmanının ele aldığı güçlendirme yaklaşımı ve kurumda Ayşen'in üzerine gidilmesi gibi kriz durumları ile baş etme yetenekleri, müracaatçının yaşadığı sorun ve ihtiyaçlara daha çok çözüm bulma ve gerekli hizmetleri sunmayı temel alan bir yaklaşım söz konusudur.

Müracaatçı Zehra, gerçekleştirmeyi hedeflediği istekleri doğrultusunda tutarlı bir süreç izlememiştir. İşe girmeyi ve iki çocuğunu da yanına alarak bir hayat kurmak istediğini söyleyen Zehra, kurumda kaldığı süre zarfında kurumun ilke ve kurallarına uygun olmayan davranışları, uyarılmasına rağmen, yinelemiştir ve ifade ettiği amaca yönelik bir çaba göstermemiştir. Süreç görüşmeleri ve kurumda kaldığı süre zarfında etkili iletişim becerilerine sahip olduğu, iletişime açık bir tutum sergilediği gözlenmiştir. Vakayı yürüten sosyal hizmet uzmanı tarafından güçlü yanlarını müracaatçı açısından faydalı hale getirmek hedeflenerek el becerilerini kullanabileceği işlere yönlendirilmiştir. Fakat Zehra, sorumluluk almada yetersizlik gösterdiği için hedeflenen sonuçlar elde edilememiştir. İsteklerine bağlı kalarak hareket edememesinden planlamada yetersizlik yaşadığı görülmektedir. İsteklerini nasıl eyleme geçireceği konusunda destek alabileceği bir kurumdayken kurumda sürekli kalacakmış gibi hareket ederek kendini bulunduğu durumu değiştirmeye kapattığı görülmektedir.

Sonlandırma

Müracaatçı Ayşen ve çocuklarının kurumdan çıkışı yapılmamıştır. Bu nedenle sonlandırma aşamasına gelinmemiştir. Ancak planlanan hedefler doğrultusunda sonlandırma aşaması şu şekilde özetlenebilir:

- Ayşen'in iş yerinde havuza dâhil edilmesinden sonra kadroya alınmasını sağlamak,

- Kadroya alındıktan sonra, ayrı bir eve çıkması için hazırlıklarda destek olmak,
- Seçeceği ev, çocuklarının devam eden okul düzenini bozmayacak şekilde seçilmesini sağlamak,
- Tutulacak olan ev için eşyaların sağlamlığında işbirlikçi olmak,
- Çocuklarının okul saatlerine uygun saatler ayarlamak,
- Çocuklarını okuldan alabilmesi için annesini yanına çağırarak,
- Annesi gelemese, çocukların okuldan alınması ve müracaatçı Ayşen, eve gelene kadar çocuklar ile ilgilenilmesi için kreş veya etüt imkânlarının araştırılması, sağlanması olarak hedefler oluşturulmuştur. Burada temel amaç, müracaatçının kendi ayakları üzerinde durması için her türlü desteği sağlamaktır.

Müracaatçı Zehra ve çocuğunun kurumdan çıkışı yapılmıştır. Daha önce kural ihlallerinden dolayı defalarca uyarılmasına rağmen, en temel ilkelerden biri olan gizlilik ilkesinin ihlal edilmesinden dolayı, müracaatçı Zehra ve çocuğunun kurumdan çıkışı ve başka bir kuruma nakli gerçekleştirilmiştir. Vaka sonlandırılmıştır.

İzleme

Teorik bilgilerde yer alan izleme aşaması günümüzde uygulanamamaktadır. Mesleki etik açısından doğru bulunmamaktadır. Sığınma evlerinden kendi isteği ile çıkış yapan veya gerekçe ile nâkili gerçekleştirilen müracaatçılar, çıkışı yapılan sığınma evi ile irtibata geçememektedir.

Aynı şekilde sosyal hizmet uzmanı da, çıkışı yapılan veya nakli gerçekleştirilen müracaatçılar ile irtibata geçememektedir. Bu durum kural olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yerde karşılaşılması halinde de konuşmanın uzatılmaması önem arz etmektedir. Kadın sığınma evi, kadının güçlenmesi ve sorunların üstesinden gelebilmesinde önemli etkene sahiptir. Yaşanılan travmatik süreçlerin etkisinin gözlemlenmesi, kurumdan sonraki hayatlarında can güvenliği tehlikesinin devam edip etmemesi, sağlanan değişim ve gelişimin sürekliliğinin ve takibinin sağlanması gibi konularda irtibata geçilememesinde eleştiri yapılabilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, şiddet olgusu ve şiddet döngüsüne değinilmiştir. Kadına yönelik şiddet ve kadına yönelik şiddet türleri tanımlanmıştır. Sonrasında çalışmanın süreci anlatılmıştır. Çalışma sürecinde, müracaatçıların yaşam öyküsü alınmıştır. Süreçten sonra Ayşen ve Zehra'nın hikâyeleri özetlenerek planlı müdahale süreci kapsamında detaylandırılmıştır.

Değerlendirme bölümü üç ana odakta ele alınmıştır. Bunlar; kurumsal öneriler, planlı müdahale sürecine yönelik öneriler ve sosyal hizmet uzmanlarına yönelik öneriler şeklindedir. Çalışmanın yapıldığı kurum kadın sığınma evidir. Kadın sığınma evleri, öncelikle, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan, can güvenliği riski olan kadınlara ve varsa çocukları ile birlikte şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlamaktadır. Hikâyeleri verilen müracaatçılar, kadın sığınma evinde kalmaktadırlar. Her kurum belli standartlarda hizmet vermektedir ve verilen hizmetler sınırlıdır. Hizmetlerin gerçekleşmesi için çok yönlü bir çalışma ve işbirliğinin ve koordinasyonunun sağlanması esastır. Bu anlamda kararlı ve sistematik bir hizmet bütünlüğünün kadınları daha çok güçlendireceğine inanılmaktadır. Müracaatçıların yaşadıkları travmatik olayların yanında güçlü durmaları gerekmektedir. Kendi ayakları üzerinde durarak yeni bir hayata başlamak için kadınların güçlenmesi ve gerçekleştirilen sosyal hizmet müdahalesi, verilen hizmetlerin temel amacıdır. Örneklerde de görüldüğü gibi, karşımızda hem güçlü bir örnek hem de kurumda verilen hizmetleri değerlendirmede zorluk yaşayan bir müracaatçı vardır. Burada önemli olan müracaatçının değişimi ve gelişimidir. Uygulanan hizmetlerin belirli olması nedeniyle, asıl değişimi yaratacak olan müracaatçılardır.

Planlı müdahale süreci ve aşamaları yedi basamaklı olarak açıklanmıştır. Bunlar tanışma, ön değerlendirme, planlama, uygulama, son değerlendirme, sonlandırma ve izleme aşamalarıdır. Planlı müdahale süreci hazırlanırken, tanışma aşaması ile ilgili detaylı bilgi elde edilememiştir. Oysa tanışma aşaması oldukça önemli bir aşamadır. Güven ilişkisinin ilk kurulduğu aşamadır. Bu nedenle tanışma aşamasının detaylı ele alınması gerekmektedir. Planlı müdahale sürecinin son aşaması olan izleme aşaması, kurumlardaki sosyal hizmet uzmanlarının görev tanımlamalarından dolayı gerçekleştirilememektedir. Oysa planlı müdahale onucunda ulaşılan amaçlar ve sürekliliğin sağlanabilmesi açısından önemli bir aşamadır. Bu nedenle izleme aşamasının, müracaatçının takibinin yapılması önem arz etmektedir. Hikâyesi verilen

iki ayrı müracaatçı bulunmaktadır. Planlı müdahale süreci, uygulama yapılan her vakada ve kurumda değişiklik gösterebilir. Bu nedenle şiddet mağduru kadınla çalışırken de her bir aşama teorikte olduğu gibi birebir uygulanamamaktadır. Bu nedenle teorikte öğrenilen bilginin uygulama ile arasındaki bütünlüğü sağlamak amaçlanmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanının ve kadın sığınma evinin temel amacı, kadının güçlenmesini ve baş etme mekanizmalarının gelişmesini sağlayarak kendi ayakları üzerinde durması için desteklemektir. Yaşadıkları problemlerin üstesinden gelmede destek olmaktır. Sığınma evindeki müracaatçılar şiddete ve şiddetin birçok biçimine maruz kalmışlardır. Sığınma evindeki müracaatçıların yaşadıkları sorunlara sosyal hizmet uzmanları çeşitli yaklaşımları ele alarak müdahalelerde bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanının toplumsal cinsiyete duyarlı olması, eşit ilişki kurabilmesi, gizliliği savunması ve dikkat etmesi gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanları empati yapabilmeli ve iletişime açık olmalıdırlar. Kadın sığınma evinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının tercihen kadın olması gerekmektedir. Müracaatçıların da iletişime ve değişime açık olması önemlidir. Bu anlamda müracaatçıların bulunduğu yerden başlama ilkesi çok büyük önem taşımaktadır. Müracaatçıların katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Örneğin, hikâyeleri verilen müracaatçılarda karşılaştırma yapacak olursak; güçlü ve kararlı bir örnek ve iletişime açık ancak kararlarında ve uygulamalarında tutarsızlık gösteren bir örnek karşımıza çıkmaktadır.

Öneriler;

- Sosyal hizmet müdahalesi yazılı hak getirme çabasıdır. Bu kapsamda farklı müracaatçı grupları ile gerçekleştirilen farklı sosyal hizmet uygulamalarının yazılı hale getirilmesi desteklenmelidir. Bu anlamda ulusal ve uluslararası bağlamda da görünürlüğü artırılmalıdır.
- Sistemik bilginin üretilmesi ve kanıta dayalı uygulamaların artırılması sağlanmalıdır.
- Kurumsal düzeyde, makro boyutta politika ve hizmetlerin kadın yararına değiştirilmesi gerekmektedir.
- Kurumlarda kalmakta olan farklı yaş gruplarından, farklı yaşam öykülerine sahip kadınlarla gerçekleştirilecek grup çalışmalarının, kadınların güçlenmesine ve öz

güvenlerini geri kazanma sürecine katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Özetle, müracaatçıya yönelik güçlendirme temelli grup çalışmaları yapılmalıdır.

- Farklı sosyal hizmet müdahale türlerinin uygulanabilmesi gerekmektedir.
- Sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyete duyarlı meslek elemanları olarak yetişmeleri için eğitim verilmesi gerekmektedir.
- Kurum odağında hizmet içi eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.
- Feminist uygulama şiddetin diğer yüzü erkekler ile de yapılmalıdır. Şiddet uygulayan erkeklerle çalışmalar yapılması gerekmektedir.
- Teori bilgisindeki kesin ayırım içeren basamaklar ile uygulamadaki süreç farkını gözlemleyerek bağdaşım kurabilmek adına benzer çalışmaların yürütülebileceği gözlemlenmiştir.
- Kaynaklara erişim ve müdahale süreçlerinin işlerliğini arttırmak adına her sosyal hizmet alanı özelinde oluşturulacak; alana yönelik kaynakları ve ilişkili kurumları içeren kılavuz kitapların derlenmesinin SHU ve müracaatçı açısından faydalı olacağı düşünülmüştür.
- Kurumların bağlı olduğu genel bir mevzuat bulunsa da işleyişte her kurumda farklılıklar olabildiği ve bu durumun zaman zaman müracaatçı mağduriyetine sebep olabildiği görülmüştür.
- Kadınların ikincil hak ihlalinin önlenmesi adına müracaatçının kurum memnuniyetini değerlendiren yoklamalar, anketlerin faydalı olabileceği düşünülmüştür.
- Kuruma kız ve oğlan çocuklarının farklı yaş aralıklarında kabulünü içeren uygulamanın çocuk açısından hak ihlali içeren bir uygulama olduğu gözlenmiştir. Eşit koşullarda alım içeren bir uygulamanın daha adil olacağı düşünülmüştür.
- Feminist sosyal hizmet uygulamasının kadınların güçlenmesine olan güçlü etkisi vurgulanabilir.

Sonuç olarak, sosyal hizmet bilgi üretimini sağlamak için alandan gelen bilginin görünürlüğünü arttırmak adına buna benzer çalışmaların desteklenmesi ve yazılı bilginin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akkaş, İ., & Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 32-42.
- Barker, R. L. (1999). *Dictionary of Social Work*. Siver Spring, Md: NASW Press.
- Duyan, V. (2016). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Harcar, T., Sürgevil, O., Budak, G., & Çakır, Ö. (2008). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 51-70.
- Johnson, L.C. (1998). *Social Work Practice: A Generalist Approach*. USA: Allyn and Bacon.
- Karal, D., & Aydemir, E. (2012). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: USAK.
- Kirst-Ashman, K. K., & Hull Jr, G. H. (1999). *Understanding Generalist Practice*. Chicago: Nelson-Hall.
- Sarıcı, Y. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetim Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep.
- Sheafor, B., & Horejsi, C. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Stearns, N. M. , Lauria, M. M., Hermann, J. F., & Fogelberg, P. R. (1993). *Oncology social work: A clinician’s guide*. Atlanta, GA: The American Cancer Society, Inc.
- T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014), Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. 14 Aralık 2017 tarihinde [http://www. HYPERSİNK "http://www.kadininstatusu.aile.gov.tr" adresinden alınmıştır.](http://www.kadininstatusu.aile.gov.tr)
- Tunç Tekindal, M. (2016). *Feminist Grup Çalışması, Bir Sosyal Hizmet Uygulaması Olarak Engelli Çocuğa Sahip Kadınların Deneyimi*. 1. Basım. Nobel Bilimsel Eserler: Ankara.
- Walsh, J. (2009). *Generalist social work practice: Intervention methods*. Brooks/Cole.
- WHO (2002). *World Report on Violence and Health*, Geneva.

Worell, J., & Remer, P. (2003). *Feminist Perspectives in Therapy: An Empowerment Model for Women*. Hoboken.

Yüksel, A. (2016). *Kadına Yönelik Şiddet ve Töre Cinayetleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Yolcuoğlu, İ. (2014). *Bireylerle Ailelerle Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet*. İstanbul: Nar Yayınevi.

SOSYAL HİZMET AKADEMİSYENLERİNİN TEKNOLOJİ KULLANIMLARININ İNCELENMESİ

Ahmet Ege¹

Özgür Altındağ²

ÖZET

Bu araştırmanın genel amacı, sosyal hizmet akademisyenlerinin teknoloji kullanımının incelenmesidir. Bu doğrultuda Türkiye’de sosyal hizmet eğitimi vermekte olan 29’u devlet üniversitesi ve 14’ü de vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 52 üniversiteden 140 akademisyen katılım sağlamıştır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen “çevrimiçi anket” aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 21.0 programıyla yapılmıştır. Akademisyenlerin genel olarak teknolojiyi etkin kullandıkları, yüksek oranda internet erişimine sahip oldukları, interneti en çok akademik çalışmalar ve e-posta kontrolü için kullandıkları, e-postayı aktif bir iletişim aracı olarak kullandıkları, MS Office programlarına çoğunlukla hakim oldukları, nitel ve nicel araştırmalarda kullanılan veri işleme programlarını ve bulut depolama hizmetlerini aktif kullandıkları, çevrimiçi anket uygulamalarını bildikleri ve yarıdan çoğunun kullandığını, yarıdan çoğunun çalıştıkları üniversitenin teknolojik imkanlarını yeterli bulmadığı, büyük çoğunluğunun üniversitedeki en büyük eksiklik olarak altyapı eksikliğini ifade ettiği, çoğunluğunu teknolojik yazılımları öğrenme konusunda kendilerini engelleyen bir şey bulunmadığını belirttiği, teknolojik konularda akademisyenlerin en büyük desteği araştırma görevlilerinden aldıkları, teknoloji ile ilgili bilgi almada en fazla çevrimiçi videoları tercih ettikleri bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Sosyal hizmet, sosyal hizmet akademisyenleri, teknoloji.

¹ Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi.

² Dr., Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi. (İletişim yazarı), e-posta: ozgur@ozguraltindag.com

EXAMINATION OF TECHNOLOGY USAGE OF SOCIAL WORK ACADEMICIANS

ABSTRACT

The general aim of this study is to examine the use of technology by social workers. In this direction, 140 academicians from 52 universities, including 29 public universities and 14 foundation universities, which provides social services to education in Turkey, participated. The data of the study were collected through the “online survey” developed by the researchers. Data were analyzed using SPSS 21.0 software.

Academicians generally use technology effectively, have a high rate of internet access, they use the internet for most academic studies and e-mail control, use e-mail as an active communication tool, MS Office programs are mostly used actively, use the data processing programs and cloud storage services used in qualitative and quantitative research, they know online survey applications, and more than half of them use it, more than half of the university's technological facilities are not enough, the vast majority of the university stated the lack of infrastructure as the biggest deficiency, he stated that there was nothing preventing them from learning the most of the technological software, the greatest support of academicians in technological subjects, It has been found that they prefer the most online videos to get information about technology.

Key words: Social work, social work academicians, technology.

GİRİŞ

Teknoloji, akademisyenlere günümüzde oldukça önemli yenilikler sunmaktadır. Bu yenilikler hem öğrenciler ve akademisyenler için öğrenme süreçlerinde daha fayda yoğun bir iklim oluşturmakta hem de bilimsel araştırma süreçleri daha verimli hale getirmektedir. En önemlisi de kazandırdığı zaman açısından teknoloji kendini bir tercih olmaktan ziyade zorunluluk haline getirmiştir. Bugün herhangi bir yazılım kullanılmadan bir bilimsel araştırmanın tamamlanması ya da teknolojik imkânlardan yararlanılmadan kurgulanmış bir öğrenme sürecine neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Bu durum uygulamalı bir meslek ve akademik bir disiplin olarak tanımlanan sosyal hizmet için de (IFSW, 2014) bu şekilde devam etmektedir.

Yalnızca akademik boyutta değil sosyal hizmet uygulama süreçleri içerisinde de teknolojik gelişmelerin etkisi görmek mümkündür. Teknolojik gelişmeler hizmet alan ve hizmet veren ilişkisi açısından çeşitli boyutlarda katkı sunmuştur. NASW-ASWB (2005)

Özellikle internet kullanımının yaygınlaşması internet üzerinden elektronik posta veya web sayfaları üzerinden haberleşmeyi kolaylaştırmış sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılara erişimini çok kolay bir hale getirdiğini ve bir hizmetin, bir destek programının duyurulması günümüzde çok daha kolay olduğunu vurgulamaktadır.

Yaşanan teknolojik gelişmeler sosyal hizmet uzmanlarının rollerini de değiştirmektedir. Bu sebeple sosyal hizmet uzmanları da bu çağdaki bu dönüşüme ayak uydurabilmek için sürece uyum sağlamalıdır. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanları, teknolojiyi uygun şekilde kullanmak için gerekli yeni becerileri edinmeli ve bu becerilerle geleneksel uygulama süreçlerinin yetkin ve etik uygulamalara dönüşmesi için uygulamaları güncel koşullara uyarlamalıdır (NASW-ASWB, 2005). Dolayısıyla teknolojideki belirgin gelişmeler, bir mesleği çeşitli boyutlarda etkileme gücüne sahiptir. Teknoloji kendi gelişimiyle birlikte bireylerin, mesleklerin, kurumların değişimine yönelik adımlarını gerektirmektedir. Bu çok boyutlu süreçte teknoloji, sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcılarının, hizmet alanların, kurum ve kuruluşların, öğrencilerin ve akademisyenlerin çeşitli oranlarda uyumunu gerektirmektedir.

Sosyal hizmet eğitim süreci öğrenciye bilgi, beceri ve değer temeli kazandırmaya yönelik bir kurguya sahiptir. Bu üçlü sac ayağının her aşamasında, teknolojinin etkisi ve teknolojik gelişimler üzerinden bir tartışma söz konusudur. Özellikle mesleki pratikleri açısından mikro düzeyden makro düzeye kadar birey, aile, grup ya da toplumla olan etkileşimlere vurgu yapan sosyal hizmet mesleği açısından teknoloji gelişimine yönelik izlemeler oldukça önemlidir. Örneğin sosyal hizmet bilgi ve becerilerinin edinimi ve etkin kullanımı için teknoloji oldukça etkili bir konuma gelmiştir. Ya da sosyal hizmetin değer temeli tartışması günümüz teknolojisinin olumlu ve olumsuz getirilerinden bağımsız ele alınamamaktadır.

Dolayısıyla hem akademisyenler hem de öğrenciler için sosyal hizmet eğitimi süreci teknolojinin kullanımına ve tartışılmasına yönelik bir ihtiyacın bulunduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte çoğunlukla akademide her yeni teknolojiyi kullanmak, yeni geliştirilmiş bir yazılıma kısa sürede adapte olmak çok da mümkün olmayabilmektedir. Çalışılan kurumlarda ihtiyaç duyulan teknolojilere ulaşma imkânı olamayabilmekte ya da teknolojiye çok daha kolay adapte olan günümüz teknoloji kuşağı öğrencilerinin beklentileri kolayca karşılanmayabilmektedir.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin eğitim ve araştırma süreçlerindeki teknoloji kullanımına, çalıştıkları üniversitelerin konuya ilişkin imkanları ve teknoloji öğrenimi konusuna yönelik düşüncelerinin bilinmiyor oluşu bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, araştırma sosyal hizmet akademisyenlerinin teknoloji kullanımları incelenmek genel amacıyla ele alınmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde bazı alt amaçlar belirlenmiş ve bunlar soru cümleleriyle şu şekilde ifade edilmiştir:

- Sosyal hizmet akademisyenlerinin teknoloji kullanımı konusundaki genel düşünceleri nelerdir?
- Sosyal hizmet akademisyenleri araştırma ve eğitim süreçlerinde teknolojiden nasıl yararlanmaktadır?
- Sosyal hizmet akademisyenlerinin çalıştıkları üniversitelerinin teknolojik imkânları konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Sosyal hizmet akademisyenlerinin teknoloji öğrenimi konusunda nasıl bir yol izlemektedir?

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma nicel araştırma desenine uygun şekilde tasarlanmıştır. Araştırma tarama modeli özelliği göstermektedir. Karasar'a göre (2000, s.79) genel tarama modeli, "çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir". Sonuç olarak bu araştırma da evrenin tamamı üzerinden gerçekleştirilip evren hakkında genel bir yargıya varma amacıyla olduğu için genel tarama modeline örnek oluşturmuştur.

Katılımcılar

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (2017)'nden alınan verilere göre Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi vermekte olan 29'u devlet üniversitesi ve 14'ü de vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 52 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin web siteleri incelenmiş olup toplamda 272 sosyal hizmet akademisyenine ulaşılmıştır. Web sitelerinde belirtilen iletişim adreslerine gönderilen e-postaların ardından 140 akademisyen araştırmaya gönüllü katılım sağlamıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen bir “çevrimiçi anket” aracılığıyla toplanmıştır. Anket hazırlığı önce Microsoft Office Word 2016 programı ile yapılmış olup sonrasında ‘Google Formlar’ kullanılarak çevrimiçi bir ankete dönüştürülmüştür. Anket çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. E-postalarına gelen bağlantıya tıkladıklarında katılımcıların karşısına çıkan ilk bölüm “Gönüllü Katılım Onayı” bölümü olmuştur. Buna onay verilmemesi durumunda anket doğrudan “Sonlandırma / Eklemek İstenenler” bölümüne gitmektedir. Bu yolla, araştırmaya katılmak istemeyen katılımcıların düşüncelerinin alınması planlanmıştır. Gönüllü katılıma onay verilmesi haline ise araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış bölümler aracılığıyla veriler toplanmıştır. Bu anket aracılığıyla, tanımlayıcı veriler, teknoloji kullanımına ilişkin genel bilgiler, araştırma ve eğitim süreçlerinde teknoloji kullanımı, çalışılan üniversitelerin teknolojik imkanları ve teknoloji öğrenimi konusunda izlenen yola ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri 20 Eylül 2017 ile 20 Aralık 2017 tarihleri arasında 3 aylık bir zaman diliminde toplanmıştır. Anketin ön deneme çalışması 10 akademisyen ile gerçekleştirilmiştir. Alınan geribildirimlerin ardından ankete son şekli verilmiştir. Yapılan deneme çalışmalarında anketin doldurulma süresinin yaklaşık 10 dakika olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın evrenini oluşturan sosyal hizmet akademisyenlerine ulaşmak için bünyesinde sosyal hizmet bölümü olan devlet ve vakıf üniversitelerinin web sayfaları taranmış ilgili üniversitelerde çalışan bütün sosyal hizmet akademisyenlerinin e-posta adreslerine ulaşılmıştır. Ulaşılan bu adreslere anketin ilk elektronik bağlantısı gönderilmiştir. Katılımcılar kendilerine iletilen bağlantıya tıkladıklarında anket doğrudan açılacak şekilde ayarlanmıştır. Akademisyenlerin tamamına e-postaların ulaşmaması, e-postaların istenmeyen e-posta klasörüne düşmesi ya da gözden kaçması ihtimallerinin önüne geçmek için ikinci ve üçüncü bir hatırlatma e-postası gönderilmiştir.

Katılımcılara e-postaları aracılığıyla ulaşıldığı için onların gizliliğe ilişkin soru işaretlerini gidermek için özellikle gönüllü katılım onaylarını almadan önce “çevrimiçi anket tamamlandığında araştırmacılara e-posta adresi ya da katılımcı ismi gibi” bir bilginin iletilmemekte olduğu belirtilmiştir.

Katılımcıların ankete başlamadan önce gönüllü katılım onayları alınmıştır. Bu çalışma için alınan etik kurul izni hakkında bilgi verilmiştir.

Verilerin Analizi

Çevrimiçi anket verileri Google Formlar programından MS Office Excel formatında indirilmiş sonrasında formlardaki sözel veriler SPSS'te önceden tanımlanmış olan sayısal kodlara dönüştürülerek SPSS 21.0 programına aktarılmış ve veri setleri oluşturulmuştur. Veriler genel olarak sıklıkları üzerinden analize tabi tutulmuştur. Ki-kare analizi verileri anlamlandırmak için kullanılan analizlerden bir diğeridir.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları araştırmanın amacıyla uygun olacak şekilde aşağıda beş başlık altında aktarılmıştır. Bunlar, katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgiler, akademisyenlerin teknoloji kullanımına ilişkin genel bilgiler ve teknolojinin araştırma ve eğitim süreçlerinde kullanımına ilişkin bilgiler, çalışılan üniversitelerin teknolojik imkânları konusundaki düşünceler ve akademisyenlerin teknoloji öğrenimi konusunda izledikleri yoldur.

Tanımlayıcı bilgiler

Araştırmaya katılan 140 sosyal hizmet akademisyeninin birbirine yakın bir dağılımla %47,1'i kadın ve %52'u erkektir. Katılımcıların ortalama yaşı 33,6; en küçük yaş 22 ve en büyük yaş 55'tir. Katılımcıların %80,7'si devlet üniversitesinde ve %19,3'ü vakıf üniversitesinde görev yapmaktadır. Katılımcıların %60,0'ı araştırma görevlisi olup sırasıyla %20,7'si doktor öğretim üyesi, %10,0'u doçent, %5,0'i profesör ve %4,3'ü öğretim görevlisidir.

Teknoloji kullanımına ilişkin genel bilgiler

Sosyal hizmet akademisyenlerinin %82,9'u (116) genel olarak teknolojiyi etkin kullandıklarını ve yüzde 17,1'ü (24) ise teknolojiyi etkin kullanmadıklarını düşünmektedirler. Katılımcıların tamamının (%100) ofislerinde ve cep telefonlarında olmak üzere %94,3'ünün evlerinde internet erişimi bulunmaktadır.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin bilgisayar başında geçirdikleri süre en az 1 en fazla 12 saat olarak belirtilmiş olup ortalama 5,6 saat olarak ortaya çıkmıştır (n=139).

Katılımcılara interneti genel olarak hangi amaçla kullandıkları sorulmuş olup tamamı (%100) akademik çalışmalar ve e-posta kontrolü için kullandığını belirtmiştir. Bunu

gündemi takip etme (%90,6), sosyal medya hesaplarının kontrolü (%83,6), akademik konular dışında yapılan araştırmalar (%80,0), video/dizi/film izleme (62,9) ve hobiler (10,0) takip etmiştir.

Yapılan çalışmada sosyal hizmet akademisyenlerin neredeyse tamamının (%99,3) elektronik postayı aktif bir iletişim aracı olarak kullandığı ve katılımcıların %92,1'inin e-postalarını gün içinde sık sık kontrol ettikleri ortaya konmuştur.

Diğer yandan araştırmaya katılan sosyal hizmet akademisyenlerinin 29'unun (%20,7) bir web/blog sayfası bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sayfaların en çok akademik yayınların paylaşımı, bireysel paylaşımlar ve verilen derslere ilişkin paylaşımlar için kullanıldığı belirtilmiştir.

Teknolojinin araştırma ve eğitim süreçlerinde kullanımı

Katılımcıların teknolojiyi araştırma ve eğitim süreçlerinde aktif bir şekilde kullandıklarını görülmektedir. Akademisyenler, araştırma ve eğitim süreçlerinde sıklıkla akademik yazılımlardan yararlanmaktadırlar. Özellikle nicel ve nitel araştırma yazılımları, intihal/benzerlik programları akademisyenlerin sıklıkla kullandıkları yazılımlardandır. Katılımcıların kullandığı akademik yazılımlar Tablo1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Sosyal hizmet akademisyenlerinin kullandıkları akademik yazılımlar

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Microsoft Office	140	100,0	0	0,0	140	100,0
Nicel araştırma yazılımı (SPSS)	118	84,3	22	14,7	140	100,0
Bulut depolama yazılımları	98	70,0	42	30,0	140	100,0
İntihal/Benzerlik yazılımları*	93	66,5	47	33,5	140	100,0
PDF görüntüleme/düzenleme yazılımları	77	55,0	63	45,0	140	100,0
Nitel araştırma yazılımları**	53	37,9	87	62,1	140	100,0
Foto ve video düzenleme yazılımları	49	35,0	91	65,0	140	100,0
Veritabanı ve bibliyografya yazılımı (EndNote)	46	32,9	94	67,1	140	100,0
Tercüme yazılımları	42	30,0	98	70,0	140	100,0
Ses kaydı deşifre yazılımları	21	15,0	119	85,0	140	100,0
Diğer***	4	2,8	136	97,2	140	100,0

*Turnitin (61), iThenticate (32). **MAXQDA (25), NVivo (21), ATLAS.ti (7). ***Matchworks MATLAB (1), Urkund (1), Qiqqa (1), Stata (1).

Sosyal hizmet akademisyenleri, veri analizi için teknolojiden yararlanmanın yanı sıra son yıllarda artan şekilde veri toplama süreçlerinde de teknoloji kullanımlarını

artırmışlardır. Bu araştırmanın da yapılmasına olanak sağlayan çevrimiçi anket uygulamasının bilinirlik düzeyine bakıldığında sosyal hizmet akademisyenlerinin %42,1'nin online anket tasarlamayı bildikleri ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan araştırmada online anket kullanarak araştırma yapılıp yapılmadığı da sorulmuş olup akademisyenlerin %23'ü (32) çalışmalarında bu veri toplama yöntemini kullanmışlardır.

Araştırma kapsamında akademisyenlere sahip oldukları teknolojik araçlar da sorulmuştur. Katılımcıların tamamının (%100,0) akıllı telefonu, %74,3'ünün yazıcısı ve %52,1'inin fotoğraf makinesi olduğu ortaya konmuştur. Katılımcıların %47,9'unun ses kayıt cihazının olduğu görülmektedir. Ses kaydı alma ile ilgili olarak bazı katılımcılar akıllı telefonların nitel araştırmaların veri toplama sürecinde bir avantaj sağladığını belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında teknolojik araçların akademisyenlerin işlerini kolaylaştıran çok farklı amaçlarla da kullanılabildiği görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların çoğunun okuma yapmalarını, internet erişimlerini vb. kolaylaştırabilecek tablet (%39,3) ve e-book reader (%15,7) gibi teknolojik cihazlara sahip olduğu ortaya konmuştur. Akademisyenlerin %35,0'inin ise sunum kumandası bulunmaktadır.

“Derlerde teknolojinin etkili bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı” sorusuna katılımcıların %39,3'ü teknolojiyi etkili bir şekilde kullanamadıkları yönünde cevap vermiştir. Bunun en büyük nedenlerini ise katılımcılar “uygun olmayan sınıf ortamları” (%20,1), “donanım yetersizliği” (%24,5), ve “teknik destek yetersizliği” (%22,3) olarak belirtmişlerdir.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin çalıştıkları üniversitelerinin teknolojik imkânları konusundaki düşünceleri

Sosyal hizmet akademisyenlerinin yarıya yakını (%46,4) çalıştıkları üniversitenin teknolojik imkânlarını yeterli bulmadığını belirtmiştir. Bu soruya “hayır” cevabını veren katılımcılara açık uçlu bir soru ile gördükleri eksikliklerin neler olduğu sorulmuş olup 64 katılımcının verdiği cevaplar kategorik hale getirilerek Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Çalışılan üniversitenin teknolojik imkanlarının yetersizliği

	Sayı	Yüzde
Altyapı Eksikliği	63	86,3
Teknolojik araç gerecin eski olması	53	72,6
İnternet Hız Düşüklüğü	34	46,6
Gerekli programların azlığı veya hiç olmaması	10	13,7
Eğitim Eksikliği	6	8,2
Personel Eksikliği	5	6,8

Sosyal hizmet akademisyenlerinin çalıştıkları üniversitelerde eksik buldukları öğeler arasında altyapı eksikliği (%86,3), teknolojik araç gerecin eski olması (%72,6) ve internet hızının düşük olmasını (%46,6) ön plana çıkarmışlardır. Burada altyapı eksikliğinden kastedilen aslında sosyal hizmet eğitiminin verilme biçiminin günümüz koşullarına uygun teknolojik ve fiziksel koşullarla tam uyumlu olmamasıdır. Sınıfların uygun yapıda olmaması, aynalı odaların bulunmaması, projeksiyon cihazlarının yeni sistem bilgisayarın çözünürlüklerine uygun olmaması, sınıflarda ses sisteminin bulunmaması gibi pek çok ayrıntı sosyal hizmet eğitiminin günümüz koşullarına uyumlu hale gelmesini bir şekilde engellemektedir.

Diğer taraftan akademisyenlerin çalıştıkları üniversite türü ile çalıştıkları üniversitenin teknoloji imkânlarının yeterli bulunup bulunmaması arasındaki bağlantı da ele alınmak istenmiştir. Ki-kare analizinde bu değişkenler arasında bir ilişki bulunmadığı ortaya konmuştur ($p>0,05$; $\chi^2=0,40$; $p=0,842$). Buna göre devlet üniversitesi ile vakıf üniversitelerinde çalışan akademisyenler arasında üniversitelerinin teknolojik imkanlarına yönelik düşünceleri arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin teknoloji öğrenimi konusunda izledikleri yol

Sosyal hizmet akademisyenlerine teknoloji öğrenimi konusunda kendilerini engelleyen bir şey olup olmadığı sorulmuş ve katılımcıların %81,4'ü teknolojik yazılımları öğrenme konusunda herhangi bir engelle karşılaşmadığını belirtmiştir.

Diğer taraftan katılımcılara teknoloji öğrenimi konusunda nasıl bir yol izledikleri sorulmuş olup katılımcılar en çok internetten video izleme (%75,7) yoluyla, ilgilendikleri konuya ilişkin bilgi edinmektedir. Bunu, deneyerek öğrenme (%68,6), ilgili kitapları edinme (%45,0), eğitim alma (%42,1), üniversitenin ilgili biriminden destek alma (%37,1), araştırma görevlilerinden destek alma (%36,4) ve bölümdeki öğretim üyelerinden destek alma (%17,9) izlemiştir.

TARTIŞMA

Teknolojik gelişmelerin bireyi, birey topluluklarını olumlu mu olumsuz mu etkilediği tartışmaları sürerken şüphesiz ki hem bilimsel araştırma süreçlerine hem de öğrenme ortamlarına sunduğu katkılar gözardı edilemez noktadadır. Diğer taraftan insanla çalışan akademik disiplinlerin teknoloji-insan ilişkisi ve bunun birey ve toplum üzerindeki yansımalarının merakına sahip olmaları önemlidir. Teknolojik gelişmeleri takip etmenin

adeta bir zorunluluk olduğu bu süreçte akademisyenlerin de bu gelişmelerden uzak kalması mümkün değildir.

Bu çalışma sosyal hizmet akademisyenlerinin teknoloji kullanımına yönelik düşüncelerinin öğrenilmesi ve bu kapsamdaki sorunları ve gereksinimlerinin ortaya konulması amacıyla yapılmıştır. Çalışma sonunda sosyal hizmet akademisyenleri arasında bir cinsiyet dengesinin olduğu, bölümlerin çoğunlukla devlet üniversitelerinde açıldığı, sosyal hizmet akademisyenlerinin ağırlıklı olarak araştırma görevlileri ve yardımcı doçentlerden oluştuğu görülmektedir. Zaten yaş ortalamasına bakıldığında 33,6 olan yaş ortalaması sosyal hizmet akademisyenlerin genç bir profilden oluştuğunu göstermektedir. Bu genç profilde özellikle sosyal hizmet bölümlerinin akademik personel ihtiyacının karşılanmasına ilişkin yöntemlerden biri olan Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı dahilinde çok sayıda araştırma görevlisinin göreve başlamasının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Alptekin, Topuz ve Zengin (2017) Sosyal hizmet eğitiminin özellikle 2006 yılı ve sonrasında altyapısız ve plansız bir şekilde kontrolsüz büyüdüğünü, bu durumun olumsuzluklarının yanı sıra sürecin iyi yönetilmesiyle bunun bir fırsata çevrilebileceği vurgulanmıştır. Bu çalışmada da bu hızlı büyüme sürecinde bir anda teknolojik gelişimlere hızlı uyum sağlayan bir genç akademik profilin sosyal hizmet bölümlerinde görev almasının bir yönüyle bir fırsat olduğu belirtilebilir.

İnternet kullanımı şüphesiz ki sadece akademisyenler bütün bireyler için oldukça önemli ve gündelik yaşamın bir parçası konumundadır. Akademisyenlerin internet kullanımına yönelik araştırmalara bakıldığında Arslan (2013) tarafından yapılan çalışmada akademisyenlerin internet kullanma oranı %95 olarak bulunmuştur. Yaylı, Öztürk ve Alabay (2003) tarafından yapılan çalışmada da interneti kullanan akademisyenlerin yarıdan çoğunun (%64,2) interneti hemen her gün kullandığı ortaya konmuştur. Yine Aslan ve Aylaz (2014) tarafından yapılan çalışmada akademisyenlerin büyük çoğunluğunun (%88,7) günlük internete bağlanma süresinin 1 ila 4 saat olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada ise yine oldukça yüksek bir oranla bilgisayar başında geçirilen süre 5,6 saat olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada sosyal hizmet akademisyenlerinin interneti genel olarak hangi amaçla kullandıkları sorulmuş olup katılımcıların tamamı (%100) akademik çalışmalar ve e-posta kontrolü için kullandığını belirtmiştir. Bunu gündemi takip etme (%90,6), sosyal medya hesaplarının kontrolü (%83,6), akademik konular dışında yapılan araştırmalar (%80,0), video/dizi/film izleme (62,9) ve hobiler (10,0) takip etmiştir.

Yaylı, Öztürk ve Alabay (2003) tarafından yapılan çalışmada ise internetin genellikle (%65,9) akademik çalışmalar için kullanıldığı bulunmuştur. Yine aynı çalışmada internet kullanım amaçlarına bakıldığında ilk sırada e-posta okuma ve gönderme, ikinci sırada bilimsel araştırma, üçüncü sırada interneti eğlence amaçlı kullanma yer almıştır. Erjem ve Azman (2001) tarafından yapılan çalışmada ise akademisyenlerin internet kullanma amaçlarında ilk iki sırada %15,75 ile yeni kitap yayın takip etme ile kütüphanelere ulaşma yer almış bunu %13,44'lük oranla bilimsel ve akademik kurumlarla ilgili bilgi edinme izlemiştir.

Bu bulgular doğrultusunda akademisyenlerin teknolojiyi ve interneti hem akademik yönden hem de özel yaşamlarında aktif olarak kullandıkları söylenebilir.

Bu çalışmada sosyal hizmet akademisyenlerinin neredeyse tamamının (%99,3) elektronik postayı aktif bir iletişim aracı olarak kullandığı ve katılımcıların %92,1'inin e-postalarını gün içinde sık sık kontrol ettikleri ortaya konmuştur. Kısa (2005) tarafından yapılan çalışmada %64,8'inin e-posta kullanmanın önemli olduğunu ifade ettiği, Talan ve Korkmaz (2017) tarafından yapılan çalışmada akademisyenlerin %53,7'sinin e-posta hesabının günde 2-5 kez kontrol ettiği görülmüş, Arslan (2013) tarafından yapılan çalışmada ise akademisyenlerin %96,9'unun e-postayı bir iletişim aracı olarak kullandığı ortaya konmuştur. E-posta kullanımı ile ilgili bu bulgular araştırma bulguları ile benzer yöndedir. E-posta kullanımının tüm akademisyenler arasında önemli bir iletişim aracı olduğu ve kontrol edilme sıklığının yüksek olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada sosyal hizmet akademisyenlerinin %20,9'unun bir web/blog sayfası bulunduğu ortaya konmuştur. Yaylı, Öztürk ve Alabay (2003) tarafından yapılan çalışmada akademisyenlerin %50'sinin, Arslan (2013) tarafından çalışmada ise %46,9'unun bir web sayfasına sahip olduğu bulunmuştur.

Bakıldığında sosyal hizmet akademisyenlerinin %20,9'unun bir web/blog sayfası bulunduğu, çoğunluğunun teknolojiyi etkin kullandığını ifade ettiği, tamamına yakınının elektronik postayı aktif bir iletişim aracı olarak kullandığı ve posta kutularını gün içinde sürekli kontrol ettiği, tamamının bilgisayar ve akıllı telefona sahip olduğu görülmüştür. Buna göre dijitalleşen dünyanın yeni yazılı iletişim yollarının başında gelen elektronik postanın sosyal hizmet akademisyenleri arasında da oldukça yaygın kullanıldığı ve akademisyenlerin çoğunluğunun anlık iletişim kurabildikleri görülmektedir. Bu anlık iletişim yolları insan yaşamında gözle görülmeyen bir teknolojik bağımlılık yaratsa da

özellikle bu tür iletişim yollarını aktif kullanması beklenen akademisyenlerin çağın gereklerine ayak uydurması bakımından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Hemen hepsinin akıllı telefona sahip olduğu görülen akademisyenlerin önemli bir kısmı yazıcı, fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazına da sahiptir. Ancak sunum kumandası gibi sınıf içi hareket özgürlüğü sağlayan ve sunumları etkin hale getiren aracın %35,3'te kalması yeterli değildir. Diğer yandan E-book reader ve tablet kullanımının da kâğıt kullanımını azaltmada yarattığı artı değer dikkate alındığında bu iki ürüne sahip akademisyen sayısının da az olduğu söylenebilir.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin çoğunlukla MS Office programlarını kullanmayı bildikleri, nicel ve nitel araştırmalarda kullanılan veri işleme programlarının oldukça aktif kullandıkları, bulut depolama hizmeti hakkında farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu noktada son yıllarda dijitalleşen dünyanın en büyük sorunlarından biri olan veri kayıplarının önlenmesinde oldukça etkin çözümler üreten bulut depolama konusunda da sosyal hizmet akademisyenleri arasında ciddi bir farkındalık oluştuğu görülmektedir.

Çevrimiçi anket uygulamaları ile ilgili olarak çoğunluğunun bu uygulamaları bildiği ancak %57,6'sının kullandığı görülmüştür. Dominelli (2018)'nin de vurguladığı gibi sosyal hizmet; bireyden topluma, mikro düzeyden makro düzeye pek çok konuya odaklandığı gibi çevre sorunlarına dair de bir anlayış geliştirmek ve bunu gündemine almak zorundadır. Çevreye ait sorunlar ekosistemik bir bakış açısıyla, yarattığı etkiler açısından sosyal hizmetin doğrudan çalışma alanı içinde yer almaktadır.

Bu açıdan bakıldığında günümüzde ekolojik dünya, yeşil çevre, doğayı koruma temaları oldukça gündemde olan konulardır, diğer yandan teknoloji çağında verilerin hızlı toplanması ve analiz edilmesi de önem kazanmıştır. Bu doğrultuda hem kâğıt israfının önüne geçilmesi hem de ulaşımaya yönelik engellerin önüne geçilmesi boyutlarında online anket tasarımlarının çevre duyarlılıklarının yüksek olması beklenen sosyal hizmet akademisyenleri için oldukça önemli bir güç olduğu söylenebilir.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin yarıdan çoğunun çalıştıkları üniversitenin teknolojik imkanlarını yeterli bulmadığı, büyük çoğunluğunun üniversitedeki en büyük eksiklik olarak altyapı eksikliğini ifade ettiği, çoğunluğunu teknolojik yazılımları öğrenme konusunda kendilerini engelleyen bir şey bulunmadığını belirttiği, teknolojik konularda akademisyenlerin en büyük desteği araştırma görevlilerinden aldıkları, teknoloji ile ilgili bilgi almada en fazla online videoları tercih ettikleri bulunmuştur.

Akademisyenlerin kişisel bilgisayara sahip olması ile ilgili verilere bakıldığında Ege ve Sezer'in (2003) çalışmalarında akademisyenlerin %81,4'ünün, Özkütük ve Orgun'un (2004) çalışmalarında %86'sının, Kısa (2005) tarafından yapılan çalışmada %96,3'ünün, Yaylı ve arkadaşlarının (2003) tarafından yapılan çalışmada %96,3'ünün, Arslan (2013) tarafından yapılan çalışmada %98,8'inin evde, %93,8'inin de işyerinde bilgisayarının olduğu bulunmuştur. Çalışmalarda da bilgisayarın bir akademisyen için vazgeçilmez bir araç olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile paralellik taşımaktadır.

Kısa (2005) tarafından yapılan çalışmada akademisyenlerin teknoloji ile ilgili eğitim programlarına katılma oranının %30,1 olduğu bu eğitimlere katılanların %91,8'inin bu eğitimleri yararlı bulduğu, %74,1'inin kurumun teknolojik durumu ve olanaklarını yetersiz bulduğu, Arslan (2013) tarafından yapılan çalışmada teknoloji kullanımı ile ilgili destek gerektiğinde %48,1'inin çalışma arkadaşlarından destek aldığı, teknoloji kullanımı ile ilgili ihtiyaç halinde %90'ının deneyimli araştırma görevlilerinden destek aldığı, Sadi ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan çalışmada akademisyenlerin %67,2'sinin karşılaşılan sorunları kendilerinin çözdüğü, ihtiyaç halinde %61,6'sının teknoloji konusunda yetkin bir arkadaşından destek aldığı, teknolojiyi etkin kullanmadığını ifade eden akademisyenlerin neden olarak zaman sıkıntısı, donanım yetersizliği, uygun olmayan sınıf ortamı ve öğrenci sayısının fazla olmasını gerekçe olarak gösterdikleri bulunmuştur. Araştırma sonunda elde edilen veriler bu verilerle paralellik taşımaktadır. Kurumların teknolojik alt yapılarındaki eksikler akademisyenlerin teknolojiyi etkin kullanmalarını engelleyebilmektedir. Diğer yandan akademisyenlerin ihtiyaç halinde en fazla bilgisine ve desteğine ihtiyaç duydukları öğretim elemanı araştırma görevlileridir. Bu durumun oluşmasında araştırma görevlilerinin yaşça daha genç olmaları ve işleri gereği araştırma faaliyetlerine daha fazla zaman ayırmalarının etkin olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Sosyal hizmet akademisyenlerinin eğitim ve araştırma süreçlerindeki teknoloji kullanımına, çalıştıkları üniversitelerin konuya ilişkin imkanları ve teknoloji öğrenimi konusuna yönelik düşüncelerinin bilinmiyor oluşu bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Çalışma sonunda sosyal hizmet bölümlerinin genel alt yapısının çoğunlukla çağın gerektirdiği niteliklerde olmadığı görülmüştür. Yine aynı şekilde ileri yaştaki çoğu sosyal hizmet akademisyenin teknik konularda ihtiyaç duydukları teknik desteği araştırma görevlilerinden aldıkları görülmüştür. Bu noktada ileri yaştaki sosyal hizmet akademisyenlerinin teknik sorunlarının çözülmesi araştırma görevlilerin işi olmaktan çıkmalıdır. Belki de daha yeni teknolojilerin üniversitelere aktarımı sürecinde etkin olacak genç akademisyenlerin araştırma süreçlerinde daha aktif olmaları akademinin geleceği açısından son derece önemlidir.

Üniversitelerde verilen eğitimin niteliği açısından var olan eksikliklerin giderilmesi noktasında üniversitelerin hem akademik personel hem de öğrenciler tarafından harekete geçirilmesi önem taşımaktadır. Diğer taraftan üniversitelerin teknoloji kullanımına, eğitime, yaygınlaştırılmasına ilişkin gösterecekleri çaba oldukça önemlidir. Üniversitelerin varoluşları gereği bu anlamda bir görev üstlenmeleri önemlidir. Akademik yazılımların personel tarafından kolayca ulaşılabilir olması, bunlara ilişkin düzenlenecek eğitimler ve bunların sıklığı diğer önemli noktalar arasında sayılabilir.

Teknolojik yeniliklerin kullanımı noktasında iyi sayılabilecek bir düzey yakalayan sosyal hizmet akademisyenlerinin çevreci yaklaşımları kullanma adına biraz daha farkındalık kazanmaları gerektiği söylenebilir. Örneğin 2018 yılında İçişleri Bakanlığınca dijital dönüşümün sağlanması ve bürokrasinin azaltılması amacıyla 4'ü bakanlık olmak üzere 7 kurumla imzalanan "Dijital Dönüşüm ve Bürokrasinin Azaltılmasına Yönelik Bilişim Entegrasyonu Protokolü" ile kâğıt israfının azaltılması yönünde çok ciddi adımlar atılmıştır. Dolayısıyla dünya ve ülke gündemlerinde de konuya ilişkin bir farkındalık ve harekete geçme durumunun söz konusu olduğu söylenebilir. Bir bilim ve meslek olarak sosyal hizmet akademik üretimleri ve uygulamaları da çevreci değerlerin uzağında seyretmemektedir. Bu doğrultuda bunu daha ileri bir noktaya taşınması ve örneğin dijital kitap okuyucular, çevrimiçi anketler, sesli not alıcı programlar gibi teknolojilerin daha yaygın kullanılması önem taşımaktadır.

Günümüzde gelinen teknolojik noktada sosyal hizmet uzmanlarının da tüm çalışmalarında teknolojiyi bir biçimde aktif kullanmaları adeta bir zorunluluktur. Bu konuda Öngen (2014) tarafından yapılan araştırmada sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan meslek elemanlarının mesleki çalışmaları kapsamında bilişim teknolojileri ve bilişim sistemlerini yoğun olarak kullandıkları görülmüştür. En çok kullanılan bilişim teknolojisinin internet olduğu ve internetin de en fazla mevzuatı takip etmek için

kullanıldığı bulunmuştur. Yine aynı araştırmada, bilişim teknolojilerinin yoğun olarak kuruluş yönetimi düzeyinde kullanıldığı ve bilişim teknolojilerinin, sosyal politika oluşturma, doğrudan hizmet sunumu ve hizmet alanlar düzeyinde kullanımı üzerine meslek elemanlarının bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları görülmüştür. Bu sonuç ışığında teknoloji ve sosyal hizmet arasında kuvvetli bir bağlantı olduğu ve alanda çalışan meslek elemanlarının da yeni teknolojileri mesleki çalışmalara uyarlama konusunda yetkin olmalarının önemli olduğu söylenebilir.

Tuncay (2010)'ın bilişim teknolojisinin sunduğu olanakların sosyal hizmetler için amaç olmaktan ziyade etkili bir araç olarak görülebileceği ve insani etkileşimler üzerine kurulu olan sosyal hizmet mesleğinin profesyonel kimliğinin teknolojik aygıtlar ile ikame edilemeyeceğine yönelik vurgusu önemlidir. Bu açıdan teknolojinin olumlu kullanımının bireysel ve mesleki gelişime ve dolayısıyla mesleğin amaçlarını geliştirmeye sunacağı katkı üzerinde durmakta fayda bulunmaktadır.

Bu bağlamda teknolojik bilgi ve beceri konusunda donanımlı, doğru bilgiye nasıl erileceğini bilen, gelecekte ihtiyaç duyulacak yeni mesleki çalışmalara hızlıca ayak uydurabilen, eski uygulamaları yeni teknolojik alt yapıya uyarlayabilen sosyal hizmet uzmanları yetiştirmek için tüm eğitim sisteminin ve dolayısıyla sosyal hizmet akademisyenlerinin de buna uygun donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet akademisyenlerinin bu zincirleme süreçte üstlendikleri sorumluluk gereğince kendilerini alanın, bilimin ve teknolojinin yenilikleri konusunda güncel tutmaları oldukça önemlidir.

Çalışmadan çıkan sonuçlar ışığında gelinen noktaya bakıldığında teknolojik eksikliklerin farkında olan ve teknolojiyi aktif kullanan genç bir sosyal hizmet akademisyen grubunun varlığı oldukça olumlu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Alptekin, K., Topuz, S., & Zengin, O. (2017). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitiminde Neler Oluyor?. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2).

Arslan, O. (2013). *Current Use of Instructional Technology by Metu Faculty: Barriers and Enablers*. Middle East Technical University.

Aslan, S., & Aylaz, R. (2014). Akademisyenlerin İnternet Bağımlılık Düzeyleri ve Buna

Bağlı Oluşabilecek Sağlık Sorunlarının Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 14–19.

Dominelli, L. (2018). *Yeşil Sosyal Hizmet: Çevre Krizlerinden Çevresel Adalete*. (A. İçağasıoğlu Çoban, Çev. Ed.) Ankara: Nika Yayınevi.

Ege, İ., & Sezer, S. (2003). Bilgi Teknolojileri Kullanımı İle Akademik Verimlilik İlişkisi: Erciyes Üniversitesi Örneği. *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi: Bildiriler Kitabı : 17-18 Mayıs 2003* (p. 824) içinde. Derbent-İzmir: Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Erjem, Y., & Azman, A. (2001). İnternet Kullanımının Üniversite Öğretim Elemanlarının Bilgi Üretme Süreçleri ve Akademik İlişkileri Üzerindeki Etkileri. *Bilişim Toplumuna Giderken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu 2001* (pp. 127–134) içinde. Ankara: Türkiye Bilişim Derneği.

Kısa, B. (2005). *Hemşire Öğretim Elemanlarının Teknolojiye İlişkin Tutumları*. İstanbul Üniversitesi.

NASW-ASWB, 2005. *Standards for Technology and Social Work Practice*. 25 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.aswb.org/wp-content/uploads/2013/10/TechnologySWPractice.pdf> adresinden alınmıştır.

Özkütük, N., & Orgun, F. (2004). Öğretim Elemanlarının İnternet Kullanma Düzeyleri ve Bilgisayara Yönelik Düşünceleri. A. İşman & F. Dabaj (Eds.), *IV. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu, 24-26 Kasım 2004, Bildiriler Kitabı* (p. 836) içinde. Sakarya Türkiye: Sakarya Üniversitesi.

Sadi, S., Şekerci, A. R., Kurban, B., Topu, F. B., Demirel, T., Tosun, C., ... Göktaş, Y. (2008). Öğretmen Eğitiminde Teknolojinin Etkin Kullanımı: Öğretim Elemanları ve Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 1(3), 43–49. <https://doi.org/10.17671/btd.01043>

Talan, T., & Korkmaz, A. (2017). The Effects on Perception of Social Networking Use of University Academicians and Students. *GLOKALde*, 3(1), 51–53. 22 Haziran 2018 tarihinde <http://www.glokalde.com/pdf/issues/9/Article4.pdf> adresinden alınmıştır.

Tuncay, T. (2010). *E-sosyal hizmetler: İnsani Hizmetlerde Bilişim Teknolojisi*

Uygulamaları. İzmir 3. İleri Yaş Sempozyumu: "Kırılgan Yaşlı", 23-24 Mart 2010, İzmir.

Öngen, Ç. (2014). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı sosyal hizmet kuruluşlarının sosyal hizmet uygulamalarında bilişim teknolojilerinin kullanımı: Ankara ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaylı, A., Öztürk, Y., & Alabay, M. N. (2003). Türkiye'deki Akademisyenlerin İnterneti Kullanım Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 259–277.

UFKUN ÖTESİ BİLİM DERGİSİ YAYIN KURALLARI

DERGİDE YER ALACAK YAZI TÜRLERİ

Araştırma Makaleleri: Bilimsel yöntem ve kurallara uygun olarak sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilimlere ait alanlarda yapılmış araştırmaların makaleleridir. Bu yazıların daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Bir bilimsel ortamda sunulmuş; fakat yayınlanmamış (özetler hariç) çalışmalar, bu durumun belirtilmesi koşuluyla kabul edilir.

Derleme Makaleler: Sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilimlere ait alanlarda yapılmış, var olan bilgi birikimini gözden geçiren, yeni kavram, kuram, model ve yaklaşımlar geliştiren makalelerdir.

Olgu (Vaka, Case) Sunumları: Sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilim uygulayıcıların, paylaşmakta yarar gördükleri olguları ele alan yazılardır.

Editöre Mektup: Okurların Dergi ile ya da dergide yer alan yazılarla ilgili görüş ve önerilerini belirttikleri yazılar ile belirtilen alanlarda çalışmalar yürüten meslek ve disiplinlerden bilimcilerin, bilimsel konularda ve bilimsel bir biçimde yürüttükleri tartışmaların yer aldığı yazılardır.

Kitap/Makale Tanıtımı: Sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilimlere ait alanlarda yayınlanmış kitapların/makalelerin tanıtım ve eleştirisini içeren yazılardır.

Tez Tanıtımı: Üniversitelerin sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi bölümlerinde yapılmış uzmanlık ve doktora çalışmalarını okuyuculara tanıtan yazılardır.

DERGİDE YER ALACAK YAZILARDA UYULMASI BEKLENEN GENEL KURALLAR

1. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yazılar kolay anlaşılır olmalı, elden geldiğince yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıkları kullanılmalı, alışılmamış sözcüklerin yabancı dildeki karşılıkları ilk kullanımlarında parantez içinde verilmelidir.
2. Makalenin giriş kısmında makaleyi en iyi şekilde özetleyen Türkçe ve İngilizce özet ve özetin altında anahtar sözcükler yer almalıdır. Özetlerin 200 kelimeyi geçmemesine dikkat edilmelidir.
3. Araştırma ve derleme makaleleri ile olgu sunumlarının yayınlanma kararı danışma Kurulunda yer alan ilgili "uzman" kişilerce verilir.
4. Kitap/Makale ve tez tanıtımı ile editöre mektup yazılarının yayınlanma kararı, Yayın Kurulu tarafından verilir.
5. Dergide derleme makaleler, araştırma makaleleri, bildiriler, yayın değerlendirme ve tartışma yazıları, editöre mektuplar, örnek olaylar yer alır.
6. Dergide yayınlanan yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir.
7. Bu dergide TUBA ve TÜBİTAK'ın yayın etiğine uygun yazılar yayınlanır.

DERGİ YAZIM KURALLARI

1. Yazılar, A4 boyutunda metin kenarlarından 2,5 cm boşluk bırakılarak, 1.5 aralıkla bilgisayarla Arial 12 punto kullanılarak yazılmalıdır.
2. Yazılar 20 sayfayı geçmemeli, eğer geçiyor ve yazarının iyi niyetli çabalarına karşın kısaltılmıyor ya da kısaltıldığında makalenin özelliği kayboluyorsa, bu durum Yayın Kuruluna gerekli bilgiler verilerek görüşülmelidir.

3. Metin iki yana hizalı, paragraf öncesi boşluk bırakılmadan ve paragraflar arasında otomatik olarak yarım satır (6 nk) boşluk bırakılarak hazırlanmalıdır.
4. İlk sayfa kapak sayfasıdır. Kapakta sırasıyla, makalenin tam başlığı, yazarın adı, yazarın kurumu sayfada ortalanmış olarak alt alta ikişer satır aralıkla sıralanır. Sayfanın altında yazar hakkında kısa bilgi notu sola yaslanmış olarak yer alır. Bu notta yazarın şu anki durumu, ilgi alanları, ödülleri vb. bilgiler, yazının bir proje kapsamında desteklenmesi vb. bilgiler ile iletişim için elektronik adresi yer alabilir.
5. Metin içinde kitap, dergi ve film, TV programı adları italik yazılır. Örneğin, *Siyaset Meydanı* programında (...). Ayrıca yeni veya teknik bir terim metin içinde ilk geçtiği anda italik yazılabilir, sonrasında italik yazılmaz. Örneğin, 1990'lardan sonra *alımlama* çalışmaları Türkiye'de de artış göstermiştir. İngilizcede yaygın olan ifadeler ve kısaltmaları italik yazmayınız. Örneğin, a priori, vis-a-vis, per se vb... Metinde bir ifadeyi daha çok vurgulamak amacıyla italik yapmayınız.
6. Sayıların kullanımı: Cümlelere başlarken sayısal ifadeler sözcük olarak verilir. Örneğin: Kırkbeş tezden yirmisi (...) metin analizi üzerineydi, kalan 15 tanesi üretim süreçlerinin ekonomi politikası ile ilgiliydi.
7. Bir ifadeyi aniden kesintiye uğratacak bir bilgi veriliyorsa, çift çizgi kullanılır. Örneğin: Bu iki katılımcı – biri ilk gruptan diğeri ikinci gruptan seçilmişlerdi- ayrı ayrı test edildiler.
8. Metinde dipnotlar, ilgili olduğu sayfada numaralandırılarak verilir; metin sonuna konulmaz.
9. Metinde sadece tek ek var ise Ek olarak italik başlıklandırılabilir ve metinde böyle yer alabilir. Birden çok ek var ise Ek A, Ek B diye harflendirilerek sıralanabilir. Metin sonunda yer alan bu eklere başlıkları verilmelidir. Ana metinde etiketleri ile belirtilmelidir. Örneğin: Türkiye'de yapılmış haber konusundaki doktora tezlerinin ve master tezlerinin konu dağılımına bakıldığında (Ek A ve Ek B), 1990'lardan itibaren bunların çoğunun temsil, ideoloji ve söylem meselelerine odaklandığı görülmektedir.
10. Metniniz karmaşık ve fazla hacimli değilse, başlık ve alt başlıklarda sayılar veya harfler kullanmayınız. Yine metinde yer alan çeşitli türden ardışık sıralamalarda sayı yerine madde işaretlerini kullanmayı tercih ediniz (kare, çizgi, yuvarlak vb).
11. Metin, ufkunotesibilimdergisi@gmail.com adresine e-posta ile gönderilmelidir (bir isimli -yazar bilgisi içeren- ve bir isimli ayrı adlarla Word formatında kaydedilmiş iki dosya).
12. Yazı; sırasıyla çalışmanın türü (araştırma, derleme veya vaka sunumu), başlığı, yazar adları, yazarların bağlı oldukları kurumlar, iletişim kurulacak yazarın iletişim bilgileri (posta adresi, telefon, faks, e-posta) ve çalışmanın daha önce yayınlanmadığını ya da yayınlanmak üzere hâlihazırda başka bir yayın organına gönderilmediğinin bildirimini içeren ayrı bir başlık sayfası ile gönderilmelidir.
13. Yazının diğer bölümleri şu sıraya uygun olmalıdır: Sola dayalı, alt alta, Türkçe ve yabancı dilde başlık, Türkçe özet, anahtar sözcükler, yabancı dilde özet, yabancı dilde anahtar sözcükler, metin ve yararlanılan kaynaklar.
14. Çizelge içermeyen bütün görüntüler (fotoğraf, çizim, harita vs.) şekil olarak adlandırılmalıdır. Bütün çizelgeler ve şekiller, ayrı ayrı, Çizelge: 1 ya da Şekil: 1, düzeni içinde sıralanmalıdır.
15. Her yazının başında 200 sözcüğü geçmeyecek bir Türkçe özet yer almalıdır. Ayrıca İngilizce, Almanca ya da Fransızca dillerinden birinde de aynı uzunlukta bir özet konulmalıdır. Özet(ler)in sonunda anahtar sözcükler belirtilmelidir.
16. Satır sonlarında sözcükler kesinlikle hecelerine bölünmemelidir.

KAYNAKÇA KURALLARI

Ufkun Ötesi Bilim Dergisine gönderilen yazıların referans ve kaynakça düzenlenmesinde American Psychological Association (APA) 6 stili kullanılmalıdır. Mendeley atıf programının APA 6 TR kaynakça versiyonu dergimizin yayın kuralları ile birebir uyumludur.

ENGELLİLER KONFEDERASYONU